

ఆర్థిక నివేదికలు (ముగింపు లెక్కలు)-పరిచయం

FINANCIAL STATEMENTS AN INTRODUCTION

విషయ పరిచయం

ముందు పాఠాలలో వ్యాపార వ్యవహారాలను వివిధ పుస్తకాలలో వివిధంగా రాయాలో, ఆవర్ణాలో వివిధంగా నమోదు చేయాలో నేర్చుకున్నాం. అంతేగాక ఆవర్ణా ఖాతాలను వివిధంగా నిల్వ తేల్చాలి, వాటితో అంకణాను వివిధంగా తయారు చేయాలో కూడా నేర్చుకున్నాం. ఏ వ్యాపార సంస్థ అయినా ఒక నిర్ణీత కాలంలో లాభాలను ఆర్జించిందో, లేదా నష్టాలను పొందిందో తెలుసుకోవటమేగాక ఆ వ్యాపార సంస్థ యొక్క స్థితిగతులను కూడా ఒక నిర్ణీత తేదీ నాటికి తెలుసుకోవడం ముఖ్యం. అందుకోసం వ్యాపార సంస్థ పుస్తకాలలో కొన్ని నివేదికలను తయారు చేయాలి. వాటినే ఆర్థిక నివేదికలు అంటారు. అనగా వ్యాపార సంస్థ ఆర్జించిన లాభ నష్టాలను తెలుసుకోవడానికి వర్తకపు లాభనష్టాల ఖాతాను, ఆర్థిక స్థితిగతులను తెలుసుకోవడానికి ఆస్తి అప్పులపట్టిని తయారు చేయాలి.

ఈ పాఠంలో వ్యాపార సంస్థలో లాభ నష్టాలను తెలుసుకోవడానికి తయారు చేయవలసిన ఆర్థిక నివేదికల గూర్చి తెలుసుకుంటారు.

లక్ష్యాలు

ఈ పాఠం చదవడం ద్వారా మీరు

- ★ ఆర్థిక నివేదికల అర్థం, ధ్యేయాలు.
- ★ ఆర్థిక నివేదికలను వర్తక లాభ నష్టాల ఖాతాగాను, ఆస్తి అప్పుల పట్టీలుగా వర్తీకరించడం.
- ★ మూలధన వ్యయం, రాబడి వ్యయంల మధ్య తేడాలను, మూలధన వసూళ్ళు, రాబడి వసూళ్ళు మధ్య తేడాలను
- ★ వర్తకపు ఖాతా, లాభనష్టాల ఖాతాల నమూనాలను తయారు చేయడం
- ★ వర్తకపు ఖాతా, లాభనష్టాల ఖాతాలను తయారు చేయడం
- ★ ఆస్తి అప్పుల పట్టీని తయారు చేయడం, వివరించడం మొదలైనవి తెలుసుకుంటారు.

13.1 ఆర్థిక నివేదికల అర్థం, ఉద్దేశ్యాలు

ఏ విద్యార్థి అయినా ఒక సంవత్సరం పాటు చదివిన తరువాత సంవత్సర కాలంలో ఆ విద్యార్థి ఏమి నేర్చుకున్నాడో తెలుసుకుంటాం. అదేవిధంగా అకౌంటింగ్ సంవత్సరంలో వ్యాపారం చేయడం వలన, వ్యాపార సంస్థ ఆర్జించిన లాభనష్టాలను తెలుసుకోవాలి. సాధారణంగా ఒక సంవత్సర కాలంలో వ్యాపారాన్ని నిర్వహించడం వలన లాభనష్టాలను తెలుసుకోవాలి. లాభనష్టాలను తెలుసుకోవడానికి తయారు చేసే నివేదికలనే ఆర్థిక నివేదికలు అంటారు.

సాధారణంగా ప్రతి వ్యాపార సంస్థలోనూ నిర్ణీత కాలానంతరం అనగా సహజంగా వ్యాపార సంవత్సరాంతమున లాభనష్టాలను తెలుసుకోవడానికి వర్తకపు లాభనష్టాల ఖాతాను, సంస్థ ఆర్థిక స్థితిని తెలుసుకోవడానికి ఆస్తి అప్పుల పట్టీని తయారు చేయాలి.

ఆర్థిక నివేదికల ఉద్దేశ్యాలు

ఒక నిర్ణీత కాలంలో వ్యాపార సంస్థ లాభాలను ఆర్జించినదీ లేదా నష్టాలను పొందినదీ మరియు వ్యాపార సంస్థ ఆర్థిక స్థితిలో సంభవించిన మార్పులు తెలుసుకోవచ్చు.

సాధారణంగా ఆర్థిక నివేదికలలో ముందుగా లాభనష్టాలను లెక్కించడానికి వర్తకపు లాభనష్టాల ఖాతా, ఆర్థిక స్థితిని తెలుసుకోవడానికి ఆస్తి అప్పుల పట్టీలను తయారు చేయాలి.

ఆర్థిక నివేదిక ఉద్దేశ్యాలను కింది విధంగా వివరించవచ్చు.

1. వ్యాపార సంస్థ లాభనష్టాల నిర్ధారణ

ఏ వ్యాపార సంస్థ అయిన ఒక నిర్ణీత కాలంపాటు వ్యాపారాన్ని నిర్వహించిన తరువాత లాభం వచ్చిందా లేక నష్టం వచ్చిందో తెలుసుకోవాలి. ముగింపు లెక్కలు వ్యాపార సంస్థ లాభ నష్టాలను తెలియజేస్తాయి.

2. ఆర్థిక స్థితిని లెక్కించడం

వ్యాపార సంవత్సరాంతమున ఒక నిర్ణీత తేదీ నాటికి వ్యాపారసంస్థ యొక్క ఆర్థిక స్థితిగతులను ముగింపు లెక్కలలోని ఆస్తి అప్పుల పట్టీ ద్వారా తెలుసుకోవచ్చు.

3. సమాచార లభ్యత

వ్యాపార సంస్థ ఆర్థిక స్థితి, అందుబాటులో ఉన్న ఆర్థిక వనరులు, వాటిని ఉపయోగించే విధానము, మరియు సరైన వనరుల వినియోగంనకు అవసరమైన ప్రణాళికల తయారీకి అవసరమైన సమాచారం అందుబాటులో ఉంటుంది.

4. నిర్ణయాలు చేయడంలో సహాయం

ప్రస్తుత సంవత్సరంలో వ్యాపార సంస్థ ఆర్జించిన లాభనష్టాలను గతంలో ఈ వ్యాపార సంస్థ సాధించిన లాభనష్టాలతో పోల్చి చూసి అవసరమైన, సరైన నిర్ణయాలు చేయడానికి వీలుంటుంది.

5. వ్యాపార సామర్థ్యాన్ని సూచించడం

వ్యాపార సంస్థ స్వల్పకాలంలోనూ, దీర్ఘకాలంలోనూ తనకున్న రుణాలను తీర్చగల శక్తిని అంచనా వేయవచ్చు. ఫలితంగా బ్యాంకుల నుండి గాని, ఇతర ఆర్థిక సంస్థల నుండి రుణాలను సేకరించడానికి, అరువుపై సరుకులను కొనుగోలు చేయడానికి వీలుంటుంది.

మూలధన వ్యయం, రాబడి వ్యయం, మూలధన వసూళ్లు, రాబడి వసూళ్లు

మూలధన వ్యయం, రాబడి వ్యయం : వ్యాపార సంవత్సరాంతమున వర్తకపు లాభనష్టాల ఖాతాను తయారు చేయడానికి

మూలధన వ్యయం, రాబడి వ్యయం, మూలధన వసూళ్లు, రాబడి వసూళ్లు గూర్చి పూర్తి అవగాహన అవసరం.

ఈ అవగాహనతో వర్తకపు లాభనష్టాల ఖాతాలో రాయవలసిన రాబడి వ్యయాలు, రాబడి వసూళ్లు మరియు ఆస్తి అప్పుల పట్టీలో రాయవలసిన మూలధన వ్యయాలు, మూలధన వసూళ్లు మొదలైనవన్నీ వర్గీకరించి తెలుసుకోవచ్చు.

స్థిరాస్తుల కొనుగోలుకు పెట్టే ఖర్చు లేదా వ్యాపార లాభార్జన స్థోమతను పెంపొందించే ఆస్తులను సమకూర్చుకొనుటకు పెట్టే ఖర్చును మూలధన ఖర్చుగా భావించాలి. ఈ వ్యయము వలన వ్యాపార సంస్థకు దీర్ఘకాల ప్రయోజనం కలుగుతుంది.

ఉదాహరణకు: వ్యాపార సంస్థకు అవసరమైన భవనాలు, యంత్రాలు, ఫర్నిచర్ మొదలైన ఆస్తుల కొనుగోలు.

వ్యాపార సంస్థ రోజువారీ నిర్వహణ ప్రక్రియలో చేసే వివిధ వ్యయాలను రాబడి వ్యయాలు అంటారు. వీటి ఉపయోగం వ్యాపార సంస్థకు ఒక అకౌంటింగ్ సంవత్సరానికి మాత్రమే పరిమితమై ఉంటుంది.

ఉదాహరణ: జీతాలు చెల్లింపు, రవాణా ఖర్చులు వేతనాల చెల్లింపు

పైన వివరించిన వ్యయాలతో పాటు మరొక రకమైన వ్యయాలు కూడా ఉంటాయి. వాటినే విలంబిత రాబడి వ్యయాలు అంటారు. ఈ వ్యయాలు ఒక ఆర్థిక సంవత్సరంలో జరిగినప్పటికీ, ఆ సంవత్సరంలోనే కాక పూర్తిగా కాని పాక్షికంగా గానీ తదుపరి సంవత్సరంలో కూడా వాటి ఫలితం ఉంటుంది.

ఉదాహరణకు: కొత్త ఉత్పత్తులను మార్కెట్లో ప్రవేశపెట్టుటకు వ్యాపార ప్రకటనలకు చేసిన భారీ వ్యయము. పరిశోధన, అభివృద్ధి ఖర్చులు మొ॥

పట్టిక 13.1 మూలధన వ్యయానికి, రాబడి వ్యయానికి మధ్య తేడాలు

ప్రాతిపదిక	మూలధన వ్యయం	రాబడి వ్యయం
1. వ్యయ ఉద్దేశ్యం	దీనిని స్థిరాస్తుల సేకరణ కోసం వ్యయం చేస్తారు.	రోజువారీ వ్యవహారాల నిర్వహణకు ఈ వ్యయం జరుగుతుంది
2. ఆర్జన శక్తి	ఇది వ్యాపార సంస్థ లాభార్జన శక్తిని పెంచుతుంది.	వ్యాపార సంస్థ లాభార్జన శక్తిని పటిష్టంగా ఉంచుతుంది.
3. ప్రయోజనాల కాలం	ఈ వ్యయ ప్రయోజనం అనేక సంవత్సరాలకు విస్తరించి ఉంటుంది	ఈ వ్యయ ప్రయోజనం ఆ వ్యయ సంవత్సరానికి మాత్రమే పరిమితంగా ఉంటుంది
4. ఆర్థిక నివేదికలలో స్థానం	ఈ వ్యయాన్ని ఆస్తి అప్పుల పట్టిలో ఆస్తుల వైపు చూపుతారు	ఈ వ్యయాన్ని వర్తకపు ఖాతాలోగాని, లాభనష్టాల ఖాతాలో గాని డెబిట్ వైపున వ్యయంగా రాస్తారు.
5. వ్యయ పునరావృతం	ఇది ఈ వ్యయం పునరావృతం కాదు. అనగా ఒక్కసారి మాత్రమే చేసే వ్యయం	ఇది మరలా, మరలా చేయవలసిన వ్యయం ఒకసారి చెల్లించినంత మాత్రాన బాధ్యత తీరదు

మూలధన వసూళ్ళు, రాబడి వసూళ్ళు

రోజువారీ వ్యాపార వ్యవహారాల వలన గాక ప్రత్యేక వ్యవహారాలు అనగా ఆస్తుల అమ్మకం వలన వచ్చిన వసూళ్ళను మరియు రుణ సేకరణ ద్వారా వచ్చిన వసూళ్ళను మూలధన వసూళ్ళు అంటారు. ఈ వసూళ్ళను వ్యాపార సంస్థ ఆదాయాలుగా చూపలేము.

రోజువారీ వ్యాపార వ్యవహారాల వలన వ్యాపార సంస్థకు వచ్చిన వసూళ్ళను రాబడి వసూళ్ళు అంటారు. సరుకుల అమ్మకం, అద్దెదారుల నుండి వసూలైన అద్దె, వాటాలపై వసూలైన డివిడెండ్ మొదలైనవి రాబడి వసూళ్ళకు ఉదాహరణలుగా చెప్పవచ్చు. వీటిని వ్యాపార సంస్థ ఆదాయాలుగా చూపుతారు.

పట్టిక 13.2 మూలధన వసూళ్ళు, రాబడి వసూళ్ళకు మధ్య తేడాలు

ప్రాతిపదిక	మూలధన వ్యయం	రాబడి వ్యయం
1. వనరుల మూలం	రోజువారీ వ్యాపార వ్యవహారాల వలన గాక ఆస్తుల అమ్మకం వలన ఏర్పడతాయి	రోజువారీ వ్యాపార వ్యవహారాల వలన ఏర్పడతాయి.
2. స్వభావం	మూలధన లక్షణం కలిగి ఉంటాయి.	ఇవి రాబడి లక్షణాలు కలిగి ఉంటాయి.
3. పునరావృతం	వీటిని వ్యాపార ఆదాయంగా పరిగణించరు ఈ వసూళ్ళు మరలా మరలా జరుగవు. కేవలం ఒకసారి మాత్రమే సంభవిస్తాయి.	వీటిని వ్యాపార ఆదాయంగా పరిగణిస్తారు. ఈ వసూళ్ళు మరలా మరలా సంభవిస్తాయి.

పాఠ్యాంశ ప్రశ్నలు

- కింది వ్యయాలను మూలధన వ్యయాలు, రాబడి వ్యయాలు, విలంబిత వ్యయాలుగా వర్గీకరించండి.
  - 1) యంత్రాల కొనుగోలుకు చెల్లించినది.
  - 2) భవనాల మరమ్మతులకు చెల్లించినది.
  - 3) నూతన వస్తువులను మార్కెట్లో ప్రవేశపెట్టుట కొరకు చేసిన భారీ వ్యాపార ప్రకటనల ఖర్చు
  - 4) వ్యాపార సంస్థ కొరకు కొనుగోలు చేసిన మోటారు కారు.
- ఆర్థిక నివేదికలు తయారు చేయడానికి ఒక ఉద్దేశ్యం వ్యాపార సంస్థ కార్యకలాపాల ఫలితాలను తెలుసుకోవడం. అంతేగాక మరికొన్ని ఇతర ఉద్దేశ్యాలు ఉన్నాయి వాటిని తెల్పండి.
  - 1) - - - - -
  - 2) - - - - -
  - 3) - - - - -
  - 4) - - - - -

13.2 వర్తకపు ఖాతా

ముగింపు లెక్కలలో మొదటిది వర్తకపు లాభనష్టాల ఖాతా. అందులో ముందుగా వర్తకపు ఖాతా గూర్చి తెలుసుకుందాం. ఏ వ్యాపార సంస్థ అయినా వివిధ రకాల వస్తువులను తయారు చేసి లేదా కొనుగోలు చేసి వాటిని లాభం వచ్చే విధంగా ఇతరులకు అమ్మకాలు చేస్తుంది. ఈ విధంగా కొనుగోలు అమ్మకాలను వ్యాపార వ్యవహారాలు అంటారు. ఈ వ్యవహారాల నిర్వహణ వలన వ్యాపార సంస్థకు వచ్చిన లాభాన్ని లేదా నష్టాన్ని లెక్కించడానికి తయారు చేసే నివేదికను వర్తకపు ఖాతా అంటారు.

వ్యాపార సంస్థలో జరిగిన వర్తకపు కార్యకలాపాలు అనగా కొనుగోలు, అమ్మకాల వ్యవహారాల వలన వ్యాపార సంస్థకు వచ్చిన లాభ నష్టాలను లెక్కించడానికి తయారు చేసే నివేదికను వర్తకపు ఖాతా అంటారు. ఉత్పత్తి చేసిన లేదా కొనుగోలు చేసిన సరుకులను అమ్మడం ద్వారా సంస్థ లాభాన్ని లేదా నష్టాన్ని పొందిందో ఈ ఖాతా ద్వారా తెలుసుకోవచ్చు. వ్యాపార సంవత్సరంలో చేసిన మొత్తం అమ్మకాల నుండి అమ్మిన వస్తువుల వ్యయాన్ని తీసివేసి లాభాన్ని లేదా నష్టాన్ని లెక్కిస్తారు. అమ్మకపు విలువ, సరుకు ఉత్పత్తి వ్యయము లేదా కొనుగోలు వ్యయం కన్నా ఎక్కువగా ఉన్నప్పుడు వచ్చిన మిగులును స్థూల లాభము అంటారు. అలాగాక అమ్మకపు విలువ, సరుకు విలువ కన్నా తక్కువగా ఉన్నప్పుడు వచ్చిన

నష్టాన్ని స్థూల నష్టం అంటారు. అమ్మిన సరుకు అసలు వ్యయం అనే మాటలో ప్రారంభ సరుకు, నికర కొనుగోళ్లు (వాపసులు తీసివేసిన తరువాత ఉన్నవి) ప్రత్యక్ష ఖర్చులు, అనగా వేతనాలు, రవాణా, మరియు ముగింపు సరుకు అనే అంశాలు ఇమిడి ఉంటాయి. నికర అమ్మకాలు అనగా వాపసులు తీసివేసిన తరువాత ఉన్న అమ్మకాలని అర్థం. ఈ వ్యవహారాలన్నీ వర్తకపు ఖాతాలో చూపబడతాయి. ఈ ఖాతా నిల్వ తేల్చినప్పుడు తేల్చిన నిల్వ డెబిట్ వైపున ఉంటే దానిని స్థూల లాభము అని, క్రెడిట్ వైపున ఉంటే దానిని స్థూల నష్టం అని అంటారు.

వర్తకపు ఖాతా తయారు చేయడానికి ముందు అమ్మిన వస్తువుల వ్యయం అర్థం తెలుసుకోవాలి.

అమ్మిన వస్తువుల వ్యయం మరియు స్థూల లాభం

ఒక వ్యాపార సంస్థ మార్కెట్‌లో వస్తువులను అమ్మడానికి గాను వస్తువులను కొనడం లేదా ఉత్పత్తి చేయడం చేస్తుంది. దీనివలన వ్యాపార సంస్థ ఆర్జించిన స్థూల లాభం, లేదా స్థూల నష్టాన్ని లెక్కించడానికి అమ్మిన వస్తువుల వ్యయాన్ని లెక్కించాలి.

అమ్మిన వస్తువుల వ్యయం = సరుకుల కొనుగోలు + కొనుగోలు ఖర్చులు లేదా ఉత్పత్తి ఖర్చులు + రవాణా ఖర్చులు + కొనుగోలుకు చెల్లించిన కమీషన్

వ్యాపార సంవత్సర ప్రారంభంలోగాని, చివరిలో గాని సరుకు ఉన్నట్లయితే అమ్మిన వస్తువుల వ్యయాన్ని కింది విధంగా లెక్కించాలి.

$$\begin{aligned} \text{అమ్మిన వస్తువుల వ్యయం} &= \text{ప్రారంభ సరుకు} + \text{నికర కొనుగోళ్లు} + \text{అన్ని ప్రత్యక్ష ఖర్చులు} - \text{ముగింపు సరుకు} \\ \text{స్థూల లాభం} &= \text{నికర అమ్మకాలు} - \text{అమ్మిన వస్తువుల వ్యయం} \end{aligned}$$

ఉదాహరణ 1:

కింది వివరాల నుండి అమ్మిన వస్తువుల వ్యయాన్ని లెక్కించండి.

రూ.

ప్రారంభ సరుకు	10,000
ముగింపు సరుకు	8,000
కొనుగోళ్లు	80,000
కొనుగోలు రవాణా	2,000
వేతనాలు	6,600

జవాబు:

$$\begin{aligned} \text{అమ్మిన వస్తువుల వ్యయం} &= \text{ప్రారంభ సరుకు} + \text{నికర కొనుగోళ్లు} + \text{ప్రత్యక్ష ఖర్చులు} - \text{ముగింపు సరుకు} \\ 10,000 + 80,000 + 2,000 + 6,600 - 8,000 &= 90,600 \end{aligned}$$

ఉదాహరణ 2:

కింది వివరాల నుండి అమ్మిన వస్తువుల వ్యయాన్ని మరియు స్థూల లాభాన్ని లెక్కించండి.

రూ.

అమ్మకాలు	62,500
అమ్మకపు వాపసులు	500

ప్రారంభ సరుకు	6,400
కొనుగోళ్ళు	32,000
ప్రత్యక్ష ఖర్చులు	4,200
ముగింపు సరుకు	7,200

జవాబు:

నికర అమ్మకాలు: అమ్మకాలు - అమ్మకాల వాపస్లు

$$\text{రూ. } 62,500 - 500 = 62,000$$

అమ్మిన సరుకు వ్యయం : ప్రారంభ సరుకు + నికర కొనుగోళ్ళు + ప్రత్యక్ష ఖర్చులు - ముగింపు సరుకు

$$\text{రూ. } 6,400 + 32,000 + 4,200 - 7,200 = 35,400$$

స్థూల లాభం : నికర అమ్మకాలు - అమ్మిన వస్తువుల వ్యయం

$$\text{రూ. } 62,000 - 35,400 = 26,600$$

ఉదాహరణ 3:

విక్రమ్ అనే వ్యాపారస్తుడు 31-3-2010తో అంతమయ్యే సంవత్సరానికి కింది సమాచారాన్ని అందిస్తున్నాడు. ఆ వివరాలతో అమ్మిన వస్తువుల వ్యయం మరియు స్థూల లాభం లేదా స్థూల నష్టాన్ని లెక్కించండి.

రూ.

అమ్మకాలు	1,20,000
కొనుగోళ్ళు	80,000
అక్రాయ్	1,600
కొనుగోలు రవాణా	4,500
కొనుగోలు వాపస్లు	2,400
ప్రారంభ సరుకు	27,600
ముగింపు సరుకు	32,400

జవాబు:

అమ్మిన వస్తువుల వ్యయం = ప్రారంభ సరుకు + నికర కొనుగోళ్ళు + ప్రత్యక్ష ఖర్చులు - ముగింపు సరుకు

$$27,600 + (80,000 - 2,400) + 1,600 + 4,500 - 32,400 = 78,900$$

నికర అమ్మకాలు - 1,20,000

స్థూల లాభము = అమ్మకాలు - అమ్మిన వస్తువుల వ్యయం

$$1,20,000 - 78,900 = 41,100$$

వర్తకపు ఖాతా ఆవశ్యకత

వర్తకపు ఖాతాను తయారు చేయుట వలన కింది ప్రయోజనాలు పొందవచ్చు.

1. స్థూల లాభనష్టాలు తెలుసుకోవచ్చు

వర్తకపు ఖాతా ద్వారా వ్యాపార సంస్థ కొనుగోళ్లు అమ్మకాలు కార్యకలాపాల ద్వారా ఆర్జించిన స్థూల లాభం లేదా స్థూల నష్టాన్ని తెలుసుకోవచ్చు. అమ్మకాలపై స్థూల లాభపు శాతం వ్యాపార సంస్థ సాధించే విజయాన్ని, అభివృద్ధిని తెలియజేస్తుంది.

2. ప్రత్యక్ష ఖర్చులపై అవగాహన

వ్యాపార సంస్థ సరుకుల ఉత్పత్తి లేదా కొనుగోలుకు సంబంధించి చేసిన అన్ని ఖర్చులను ప్రత్యక్ష ఖర్చులంటారు. వీటిని వర్తకపు ఖాతాలో రాస్తారు. దీనివలన ప్రస్తుత సంవత్సరంలో జరిగిన ఖర్చులను గత సంవత్సరాలలో జరిగిన ఖర్చులతో పోల్చి చూసి అదనపు ఖర్చులను నియంత్రించుటకు నిర్వాహకులకు అవకాశం ఉంటుంది.

3. భవిష్యత్ నష్టాలపై జాగ్రత్త

వర్తకపు ఖాతా స్థూల నష్టాన్ని చూపినట్లయితే, నష్టానికి గల కారణాలను తెలుసుకొని సరైన నిర్ణయాల ద్వారా ఖర్చులను అదుపు చేసి నష్టాలను అధిగమించవచ్చు.

వర్తకపు ఖాతా నమూనా

..... తేదీతో అంతమయ్యే సంవత్సరానికి వర్తకపు ఖాతా (నమూనా)

Dr

Cr

వివరాలు	మొత్తము రూ.	వివరాలు	మొత్తం రూ.
To ప్రారంభపు సరుకు	xxxx		
To కొనుగోళ్లు xxxx		By అమ్మకాలు xxx	
(-) కొనుగోలు వాపస్లు xx	xxxx	(-) అమ్మకాల వాపస్లు xxx	xxxx
<u>ప్రత్యక్ష ఖర్చులు :-</u>		By ముగింపు సరుకు	xxx
To రవాణా	xxxx		
To వేతనాలు	xxx		
To ఇంధనము, శక్తి, కందెనలు	xxx		
To దిగుమతి సుంకము	xxx		
To కర్మాగారపు అద్దె (ఫ్యాక్టరీ అద్దె)	xxx		
To వేడిమి, విద్యుత్	xxx		
To కర్మాగారపు అద్దె, భీమా	xxx		
To కర్మాగారపు మేనేజరు జీతం	xxx		
To స్థూల లాభము	xxx	By స్థూల నష్టం	xxxx
(లాభనష్టాల ఖాతాకు బదిలీ)		(లాభనష్టాల ఖాతాకు బదిలీ)	
	xxxxxx		xxxxxx

వర్తకపు ఖాతాలో ముఖ్యమైన అంశాలు

వర్తకపు ఖాతాలోని ముఖ్య అంశాలను కింది విధంగా వివరించవచ్చు.

1. సరుకు

అమ్మకాలు పూర్తి అయిన తరువాత నిర్ణీత తేదీ నాటికి వ్యాపారస్తుని వద్ద మిగిలిన సరుకు. ఇది రెండు రకాలు

1. ప్రారంభ సరుకు

2. ముగింపు సరుకు

1. ప్రారంభ సరుకు: నూతనంగా ప్రారంభించబడిన వ్యాపార సంస్థకు ప్రారంభ సరుకు ఉండదు. నడుస్తున్న వ్యాపార సంస్థలో గత సంవత్సరం చివరిన మిగిలిన సరుకు ప్రస్తుత సంవత్సరం ప్రారంభమున ప్రారంభ సరుకుగా చూపబడుతుంది. ప్రారంభ సరుకును వర్తకపు ఖాతాలో డెబిట్ వైపున చూపాలి.

2. ముగింపు సరుకు: వ్యాపార సంవత్సరం చివరిలో అమ్మకాలు పూర్తి అయిన తరువాత సంస్థలో మిగిలిన సరుకును ముగింపు సరుకు అంటారు. మిగిలిన సరుకు యదార్థ విలువ, మార్కెట్ విలువ రెండింటిని పోల్చి, ఈ రెండింటిలో తక్కువగా ఉన్న మొత్తాన్ని ముగింపు సరుకు విలువుగా రాయాలి. వర్తకపు ఖాతాలో ముగింపు సరుకు విలువను క్రెడిట్ వైపున వ్రాయాలి.

2. కొనుగోళ్లు

తిరిగి అమ్మే ఉద్దేశ్యంతో కొనుగోలు చేసిన సరుకులను కొనుగోళ్లు అంటారు. నగదుకు లేదా అరువుపై సరుకులు కొనుగోలు చేయవచ్చు. కొనుగోళ్లను వర్తకపు ఖాతాలో డెబిట్ వైపున రాస్తారు. మొత్తం కొనుగోళ్ల నుండి కొనుగోలు వాపస్లను తీసివేసి నికర కొనుగోళ్లను మాత్రమే వర్తకపు ఖాతాలో డెబిట్ రాయాలి. అయితే కన్సైన్మెంట్ పద్ధతిపై వచ్చిన సరుకును కొనుగోళ్లుగా రాయరాదు. అదేవిధంగా “అమ్మకం లేదా వాపస్ పద్ధతి”పై వచ్చిన సరుకులను కూడా కొనుగోళ్లుగా పరిగణించకూడదు.

3. అమ్మకాలు

వ్యాపార సంస్థలో జరిగిన సరుకుల అమ్మకాలను అమ్మకాలు అంటారు. మొత్తం సరుకు అమ్మకాల నుండి అమ్మకాల వాపస్లు తీసివేసి నికర అమ్మకాలను వర్తకపు లాభనష్టాల ఖాతాలో క్రెడిట్ వైపున నమోదు చేస్తారు. ఈ అమ్మకాలలో నగదు అమ్మకాలు, అరువు అమ్మకాలు కలిసి ఉంటాయి. క్లుప్తంగా చెప్పాలంటే అరువు అమ్మకాలు + నగదు అమ్మకాలు - అమ్మకాల వాపస్లు = నికర అమ్మకాలు. అయితే “అమ్మకం లేదా వాపస్ పద్ధతి”న అమ్మిన సరుకులను అమ్మకాలలో కలపడానికి వీలులేదు.

4. ప్రత్యక్ష ఖర్చులు

ప్రత్యక్ష ఖర్చులంటే వ్యాపార సంస్థలో సరుకులు కొనడానికి లేదా ఉత్పత్తి చేయడానికి గాను చేసిన ఖర్చులు. ఈ ఖర్చులను వర్తకపు ఖాతాలో డెబిట్ వైపున రాస్తారు. అంకణాలో చూపిన మొత్తాలనే ఈ ఖాతాలో రాస్తారు.

ఉదాహరణకు అంకణాలో చూపబడిన వేతనాల మొత్తాన్ని వర్తకపు ఖాతాలో డెబిట్ వైపు రాస్తారు.

ప్రత్యక్ష ఖర్చులలో ముఖ్యమైనవి

1. వేతనాలు: వేతనాలు అంటే కర్మాగారంలో ఉత్పత్తి ప్రక్రియకు చెల్లించిన వేతనాలను మాత్రమే రాయాలి. భవన నిర్మాణ వేతనాలు, ఫర్నిచర్ తయారీ వేతనాలను ఇక్కడ రాయరాదు.

2. కొనుగోలు రవాణా : అమ్మకాల నిమిత్తం ముడిసరుకుల కొనుగోలు లేదా తయారైన సరుకుల కొనుగోలు చేసి ఆ సరుకు రవాణా కోసం చేసిన ఖర్చులను కొనుగోలు రవాణా అని లేదా రవాణా అని అంటారు.

3. ఇతర ప్రత్యక్ష ఖర్చులు : సరుకులను విదేశాలలో కొనుగోలు చేసి దిగుమతి కోసం చెల్లించిన దిగుమతి సుంకాలు, కర్మాగారంలో వస్తువులను ఉత్పత్తి చేయడానికి అయ్యే ఖర్చులు. ఉదాహరణకు ముడిసరుకులు, గ్యాస్, విద్యుత్, నీరు, కందెనలు, వేడిమి, వెలుతురు, కర్మాగారపు అద్దె, భీమా మరియు ఇతర ఖర్చులు

5. స్థూల లాభం లేదా స్థూల నష్టం

అమ్మిన వస్తువుల వ్యయం కన్నా ఎక్కువగా ఉన్న అమ్మకపు విలువను స్థూల లాభం అంటారు. వర్తకపు ఖాతా డెబిట్ వైపు మొత్తం కన్నా క్రెడిట్ వైపు మొత్తం ఎక్కువగా ఉంటే, ఆ ఎక్కువగా ఉన్న మొత్తాన్ని స్థూల లాభం అంటారు.

స్థూల లాభాన్ని వర్తకపు ఖాతాలో డెబిట్ వైపున రాస్తారు. ఒకవేళ వర్తకపు ఖాతాలో డెబిట్ వైపు మొత్తం క్రెడిట్ వైపు మొత్తం కన్నా ఎక్కువగా ఉంటే, ఆ ఎక్కువగా ఉన్న మొత్తాన్ని స్థూల నష్టం అంటారు. స్థూల నష్టాన్ని వర్తకపు ఖాతాలో క్రెడిట్ వైపున రాస్తారు.

స్థూల లాభం = నికర అమ్మకాలు - అమ్మిన వస్తువుల వ్యయం

స్థూల నష్టం = అమ్మిన వస్తువుల వ్యయం - నికర అమ్మకాలు

పాఠ్యాంశ ప్రశ్నలు

- కింది ఖాళీలను పూరించండి
  - సాధారణంగా ముగింపు లెక్కలు _____ రకాలు
  - లాభాన్ని లెక్కించడానికి తయారు చేయవలసిన ఖాతాలు _____ ఖాతా మరియు _____ ఖాతా
  - వర్తకపు ఖాతాను వ్యాపార సంస్థ యొక్క _____ లెక్కించడానికి తయారు చేస్తారు.
  - అమ్మకాల స్థూల లాభపు శాతం వ్యాపార సంస్థ యొక్క _____ తెలియజేస్తుంది.
- కింది సందర్భాలలో ఫలితాలను తెల్పండి
  - అమ్మకాలు - అమ్మకాల వాపస్లు =
  - కొనుగోళ్లు - కొనుగోలు వాపస్లు =
  - వర్తకపు ఖాతా క్రెడిట్ వైపు మొత్తం - వర్తకపు ఖాతా డెబిట్ వైపు మొత్తము =
  - అమ్మిన సరుకుల వ్యయం - నికర అమ్మకాలు =

13.3 బదిలీ పద్ధతులు

వర్తకపు ఖాతా తయారు చేయడానికి ముందు ముగింపు బదిలీ చిట్టా పద్ధతులను అసలు చిట్టాలో కింది విధంగా వ్రాయాలి.

- డెబిట్ నిల్వలను బదిలీ చేయడానికి

వర్తకపు ఖాతా   Dr

To ప్రారంభపు సరుకు

To కొనుగోళ్లు

To ప్రత్యక్ష వ్యయాలు

- To అమ్మకపు వాపస్లు
(అంకణాలోని డెబిట్ నిల్వలను బదిలీ చేసినందున)
2. డెబిట్ నిల్వలు బదిలీ చేయడానికి
అమ్మకాల ఖాతా Dr
ముగింపు సరుకు ఖాతా Dr
కొనుగోలు వాపస్లు ఖాతా Dr
To వర్తకపు ఖాతా
(అంకణాలోని క్రెడిట్ నిల్వలను బదిలీ చేసినందున)
3. స్థూల లాభాన్ని బదిలీ చేయడానికి
వర్తకపు ఖాతా Dr
To లాభనష్టాల ఖాతా
(స్థూల లాభాన్ని బదిలీ చేసినందున)
4. స్థూల నష్టాన్ని బదిలీ చేయడానికి
లాభనష్టాల ఖాతా Dr
To వర్తకపు ఖాతా
(స్థూల నష్టాన్ని బదిలీ చేసినందున)

ఉదాహరణ 4:

31-3-2010లో అంతమయ్యే సంవత్సరానికి వివిధ ఆవర్ణా నిల్వలు కింది విధంగా ఉన్నాయి.

ఖాతా నిల్వ	మొత్తము రూ.
ప్రారంభ సరుకు	12,000
కొనుగోళ్లు	52,000
అమ్మకాలు	74,000
కొనుగోలు వాపస్లు	2,000
కొనుగోలు రవాణా	800
వేతనాలు	4,200
ముగింపు సరుకు	13,500

అసలు చిట్టాలో బదిలీ పద్దులు రాయండి.

జవాబు:

చిట్టా

తేది	వివరాలు	LF	డెబిట్ మొత్తము రూ.	క్రెడిట్ మొత్తము రూ.
2010 మార్చి 31	వర్తకపు ఖాతా .....Dr To ప్రారంభపు సరుకు ఖాతా To కొనుగోళ్లు ఖాతా To వేతనాల ఖాతా To కొనుగోలు రవాణా ఖాతా (డెబిట్ నిల్వలను వర్తకపు ఖాతాకు మళ్లించినందున)		69,000	12,000 52,000 4,200 800
మార్చి - 31	అమ్మకాల ఖాతా ..... Dr కొనుగోలు వాపస్ల ఖాతా..... Dr ముగింపు సరుకు ఖాతా..... Dr To వర్తకపు ఖాతా (క్రెడిట్ నిల్వలను వర్తకపు ఖాతాకు మళ్లించినందున)		74,000 2,000 13,500	89,500
మార్చి - 31	వర్తకపు ఖాతా..... Dr To లాభనష్టాల ఖాతా (స్థూల లాభాన్ని లాభనష్టాల ఖాతాకు మళ్లించినందున)		20,500	20,500

ఉదాహరణ 5:

31-12-2010తో అంతమయ్యే సంవత్సరానికి రోహిత్ అండ్ సన్స్ పుస్తకాల నుండి కింది ఆవర్ణా నిల్వలు సేకరించబడినవి.

మొత్తము రూ.

సరుకు (1-1-2010)	21,000
కొనుగోళ్లు	1,40,000
అమ్మకాలు	2,24,000
కొనుగోలు వాపస్లు	8,000
అమ్మకాల వాపస్లు	12,000
వేతనాలు	15,000
ఫ్యాక్టరీ విద్యుత్	12,000
సరుకు (31-12-2010)	26,500
ముగింపు, బదిలీ చిట్టా పద్ధతులను అసలు చిట్టాలో రాయండి	

జవాబు:

చిట్టా

తేది	వివరాలు	LF	డెబిట్ మొత్తము రూ.	క్రెడిట్ మొత్తము రూ.
2010 మార్చి 31	వర్తకపు ఖాతా .....Dr To ప్రారంభపు సరుకు ఖాతా To కొనుగోళ్లు ఖాతా To అమ్మకాల వాపస్ల ఖాతా To వేతనాల ఖాతా To ఫ్యాక్టరీ విద్యుత్ ఖాతా (డెబిట్ నిల్వలను వర్తకపు ఖాతాకు మళ్లించడానికి ముగింపు పడ్డు)		2,00,000	21,000 1,40,000 12,000 15,000 12,000
మార్చి - 31	అమ్మకాల ఖాతా ..... Dr ముగింపు సరుకు ఖాతా ..... Dr కొనుగోలు వాపస్ల ఖాతా ..... Dr To వర్తకపు ఖాతా (క్రెడిట్ నిల్వలను వర్తకపు ఖాతాకు మళ్లించినందున)		2,24,000 26,500 8,000	2,58,500
మార్చి - 31	వర్తకపు ఖాతా ..... Dr To లాభనష్టాల ఖాతా (స్థూల లాభాన్ని బదిలీ చేయుటకు పడ్డు)		58,500	58,500

పాఠ్యాంశ ప్రశ్నలు

1. కింది అంశాల ఎదురుగా అవి వర్తకపు ఖాతాలో డెబిట్ వైపున వ్రాసేవి అయితే డెబిట్ అని, క్రెడిట్ వైపున వ్రాసేవి అయితే క్రెడిట్ అని రాయండి.

1. ముగింపు సరుకు
2. కొనుగోలు రవాణా
3. అమ్మకాలు
4. దిగుమతి సుంకము

13.4 లాభ నష్టాల ఖాతా

గతంలో వివరించిన విధంగా వ్యాపార సంస్థ లాభ నష్టాలను లెక్కించడానికి రెండు ఖాతాలు అవసరం. అవి వర్తకపు ఖాతా, లాభనష్టాల ఖాతా. వర్తకపు ఖాతా గురించి ముందు పాఠంలో తెలుసుకున్నాం. వర్తకపు ఖాతా ద్వారా వ్యాపార సంస్థ నిర్వహించిన కొనుగోలు, అమ్మకాల వలన సంస్థకు వచ్చిన స్థూల లాభం లేక స్థూల నష్టాన్ని లెక్కిస్తారు.

అయితే వ్యాపార సంస్థ ఆర్జించిన ఖచ్చితమైన లాభాన్ని వర్తకపు ఖాతా ద్వారా లెక్కించలేం. ప్రత్యక్ష ఖర్చులే గాక మరికొన్ని వ్యాపార ఖర్చులు కూడా వ్యాపార సంస్థలో ఉంటాయి. అవి ఆఫీసు ఖర్చులు, నిర్వహణ ఖర్చులు, అమ్మకపు మరియు పంపిణీ ఖర్చులు, ఆర్థిక పరమైన వ్యయాలు, తరుగుదల మొదలైనవి కూడా వ్యాపార సంస్థలో జరుగుతూ ఉంటాయి.

అదేవిధంగా అమ్మకాలు మాత్రమే గాక వ్యాపార సంస్థకు కొన్ని ఆదాయాలు కూడా ఉంటాయి. పెట్టుబడులపై వడ్డీ, వచ్చిన డిస్కౌంట్, వసూలైన కమీషన్ మొదలైనవి. కనుక కేవలం కొనుగోలు అమ్మకాలే గాక ఈ వివరాలన్నింటిని వ్రాయటానికి మరో ఖాతా అవసరముంది. దాని ద్వారా వ్యాపార సంస్థ ఆర్జించిన నికర లాభ నష్టాలను లెక్కించవచ్చు. అందుకు తయారు చేసే ఖాతాను లాభనష్టాల ఖాతా అంటారు. ఈ ఖాతాలో చూపిన లాభాన్ని నికర లాభము అని, నష్టాన్ని చూపితే నికర నష్టం అని అంటారు.

లాభనష్టాల ఖాతా నమూనా క్రింది విధంగా ఉంటుంది.

..... తేదీతో అంతమయ్యే సంవత్సరానికి లాభనష్టాల ఖాతా

Dr

Cr

వివరాలు	మొత్తము రూ.	వివరాలు	మొత్తం రూ.
To స్థూల నష్టము (తెచ్చిన నిల్వ)	xxx	By స్థూల లాభము (తెచ్చిన నిల్వ)	xxxxx
To జీతాలు	xxxx	By వచ్చిన డిస్కౌంట్	xxx
To అద్దె, రేట్లు, పన్నులు	xxxx	By వచ్చిన కమీషన్	xxx
To భీమా ప్రీమియం	xxx	By వచ్చిన డివిడెండ్లు	xxx
To ప్రకటనలు	xxx	By పెట్టుబడులపై వడ్డీ	xxxxx
To చెల్లించిన కమీషన్	xx	By వచ్చిన అద్దె	xxx
To ఇచ్చిన డిస్కౌంట్	xxx	By నికర నష్టం	xxxxx
To మరమ్మతులు	xxx	(మూలధన ఖాతాకు మళ్లింపు)	xxx
To రాని బాకీలు	xxx		
To అభివృద్ధి ఖర్చులు	xxx		
To ప్రయాణపు ఖర్చులు	xxx		
To బ్యాంక్ ఛార్జీలు	xxx		
To అమ్మకపు ఖర్చులు	xxx		
To అమ్మకపు పన్ను	xxx		
To విలువ ఆధారిత పన్ను	xxx		
To స్థిరాస్థులపై తరుగుదల	xxx		
To నికర లాభం	xxx		
(మూలధన ఖాతాకు మళ్లింపు)	xxx		
	xxxxxxx		xxxxxxx

లాభనష్టాల ఖాతాలోని కొన్ని ముఖ్యమైన అంశాలు

వ్యాపార సంస్థలో జరిగే పరోక్ష వ్యయాలను లాభనష్టాల ఖాతాలో 'డెబిట్' వైపున రాస్తారు. వాటిని కింది విధంగా వివరించవచ్చు.

డెబిట్ వైపు అంశాలు

1. అమ్మకపు మరియు పంపిణీ ఖర్చులు

వ్యాపార సంస్థలో అమ్మకాలు నిర్వహించినందుకు జరిగే ఖర్చులను అమ్మకపు ఖర్చులు అంటారు. ఆ తదుపరి అమ్మిన సరుకును పంపించడానికి అయిన ఖర్చులను పంపిణీ ఖర్చులంటారు.

ఉదాహరణ: అమ్మకాల రవాణా, ప్రకటనలు, అమ్మకపు ఖర్చులు, ప్రయాణపు ఖర్చులు, అమ్మకాల ఏజంటు కమీషన్లు, పంపిణీ వాహనంపై తరుగుదల, వాహనపు డ్రైవర్ జీతం, ప్యాకింగ్ మొదలైనవి.

2. ఆఫీసు మరియు నిర్వహణ ఖర్చులు

ఆఫీసు ఏర్పాటు మరియు ఆఫీసు నిర్వహణకు అయ్యే ఖర్చులను ఇక్కడ రాస్తారు. ఉదా: అద్దె, పన్నులు, రేట్లు, పోస్టేజి, ముద్రణ, స్టేషనరీ, భీమా, న్యాయపరమైన ఖర్చులు, పుస్తకాల తనిఖీ అనగా ఆడిట్, ఫీజు, జీతాలు మొదలైనవి.

3. ఆర్థికపరమైన ఖర్చులు

వ్యాపారానికి అవసరమైన విత్త ఏర్పాట్లకు అయిన ఖర్చులు ఇక్కడ రాస్తారు. ఉదా: అప్పుపై వడ్డీ, మూలధనంపై వడ్డీ, బిల్లులపై డిస్కాంట్ మొదలైనవి.

4. తరుగుదల మరియు నిర్వహణ ఖర్చులు

వ్యాపార సంస్థ నిర్వహణకు వివిధ స్థిరాస్తులు అవసరం. వ్యాపార సంస్థ కొనుగోలు చేసిన స్థిరాస్తులను లాభనష్టాల ఖాతాకు డెబిట్ చేయరాదు. ఈ స్థిరాస్తులు వ్యాపార సంస్థకు దీర్ఘకాలం ఉపయోగపడతాయి. స్థిరాస్తి విలువను ఉపయోగపడే కాలంతో భాగించి వచ్చిన వార్షిక మొత్తాన్ని తరుగుదలగా లాభనష్టాల ఖాతాకు డెబిట్ వ్రాస్తారు. సహజంగా వ్యాపార సంస్థలో ఉపయోగించే స్థిరాస్తులు కొంతకాలం తరువాత వాటి విలువను కోల్పోతాయి. కనుక ఆ విలువను తరుగుదలగా చూపడమౌతుంది.

5. ఇతర ఖర్చులు

పైన వివరించిన వివిధ రకాల ఖర్చులతోపాటు వ్యాపార సంస్థలో కొన్ని నష్టాలు సంభవిస్తుంటాయి. ఉదా: అగ్ని ప్రమాదం, దొంగతనాలు మరే ఇతర కారణాల వలన సరుకుకు నష్టం ఏర్పడవచ్చు. వాటిని కూడా లాభనష్టాల ఖాతాకు డెబిట్ చేయాలి.

క్రెడిట్ అంశాలు

వ్యాపార సంస్థకు వచ్చిన లాభాలు, ఆదాయాలను లాభనష్టాల ఖాతాలో క్రెడిట్ వైపున రాయాలి. వాటిలో మొదటి అంశం. వర్తకపు ఖాతా నుండి బదిలీపై వచ్చిన స్థూల లాభము. క్రెడిట్ వైపున వ్రాసే ఇతర అంశాలు పెట్టుబడులపై వడ్డీ, వసూలైన అద్దె, వసూలైన కమీషన్, వచ్చిన డిస్కాంట్, వాటాలపై డివిడెండ్ మొదలైనవి.

లాభనష్టాల ఖాతా ఆవశ్యకత

లాభనష్టాల ఖాతా తయారు చేయవలసిన ఆవశ్యకతను కింది విధంగా వివరించవచ్చు.

- ఒక వ్యాపార సంస్థ సంవత్సర కాలం పాటు వ్యాపారం చేయడం వలన వ్యాపార సంస్థ ఆర్జించిన నికర లాభం

ii) ప్రస్తుత సంవత్సరపు లాభ నష్టాలను గత సంవత్సరపు లేదా సంవత్సరాల లాభ నష్టాలతో పోల్చి వ్యాపార సంస్థ ఏవిధంగా అభివృద్ధి చెందుతుందో తెలుసుకోవచ్చు.

iii) ఒక సంవత్సరంలో లాభనష్టాల ఖాతాలోని ఖర్చులను గత సంవత్సరాలలోని లాభనష్టాల ఖాతాలోని ఖర్చులతో పోల్చి, ఖర్చులు అదుపులో ఉన్నదీ లేనిదీ తెలుసుకోవచ్చు. ఫలితంగా వ్యాపార నియంత్రణ సులభమౌతుంది.

ఒక వ్యాపార సంస్థకు సంబంధించిన ఆదాయాలను, వ్యయాలను క్రింద ఇవ్వడమైనది. ఖర్చులను, ఆదాయాలను లాభనష్టాల ఖాతాలో రాయడానికి వాటిని గుర్తించండి. ఖర్చు అయితే వాటి ఎదురుగా ఖర్చు అని ఆదాయం అయితే ఆదాయం అని రాయండి.

- i) వ్యాపార ఆర్జించిన స్థూల లాభాన్ని లెక్కించడానికి లాభనష్టాల ఖాతాను తయారు చేయాలి.
- ii) వ్యాపార సంస్థ ఆదాయాలను లాభనష్టాల ఖాతాకు క్రెడిట్ వైపున రాయాలి.
- iii) నికర లాభాన్ని లెక్కించడానికి లాభనష్టాల ఖాతాను తయారు చేసి, నికర లాభాన్ని వర్తకపు ఖాతాకు మళ్లిస్తారు.
- iv) వ్యాపార సంవత్సరం చివరిన లాభనష్టాల ఖాతాను తయారు చేస్తారు.

లాభ నష్టాల ఖాతా తయారు చేయడానికి ముందు క్రితం పాఠంలో చెప్పినట్లుగా ముగింపు పద్ధతలను అసలు చిట్టాలో రాయాలి. అవి

- (పరోక్ష ఖర్చులను బదిలీ చేసినందున)

ii) వ్యాపార సంస్థకున్న ఆదాయాలను లాభనష్టాల ఖాతాకు మళ్లించుటకు

పెట్టుబడులపై వడ్డీఖాతా Dr ×××

వసూలైన వడ్డీ ఖాతా Dr ×××

వచ్చిన డిస్కౌంట్ ఖాతా Dr ×××

To లాభ నష్టాల ఖాతా ×××

(ఆదాయాలను మళ్లించినందున)

iii) నికర లాభాన్ని మళ్లించుటకు

లాభనష్టాల ఖాతా Dr ×××

To మూలధనం ఖాతా ×××

(నికర లాభాన్ని మూలధనం ఖాతాకు మళ్లించినందుకు)

iv) నికర నష్టాన్ని మళ్లించుటకు

మూలధనం ఖాతా Dr ×××

To లాభనష్టాల ఖాతా ×××

(నికర నష్టాన్ని మూలధనం ఖాతాకు మళ్లించినందుకు)

ఉదాహరణ 6:

కింది వివరాలను మయాగుప్త గారి పుస్తకాల నుండి 31-3-2010 నాటికి సేకరించడమైనది. ఆ తేదీ నాటి ముగింపు పద్ధతులను వ్రాయుము.

అంశాలు	డెబిట్ మొత్తము (రూ.)	క్రెడిట్ మొత్తము (రూ.)
స్థూల లాభము		65,000
జీతాలు	11,500	
ఆడిట్ ఫీజు	400	
భీమా ప్రీమియం	800	
వసూలైన వడ్డీ	-	1,600
వచ్చిన డిస్కౌంట్	-	460
ప్రకటనలు	1,200	
రానిబాకీలు	150	
తరుగుదల	400	
కౌలుదారునుండి వచ్చిన అద్దె		1,800
ఇచ్చిన డిస్కౌంట్	340	

జవాబు:

i)	లాభనష్టాల ఖాతా Dr	14,850	
	To జీతాల ఖాతా		11,500
	To ఆడిట్ ఫీజు ఖాతా		400
	To బీమా ప్రీమియం ఖాతా		800
	To ప్రకటనల ఖాతా		1,200
	To రాని బాకీల ఖాతా		150
	To తరుగుదల ఖాతా		460
	To డిస్కౌంట్ ఖాతా		340
	(ఖర్చులను లాభనష్టాల ఖాతాకు మళ్లించినందుకు)		
ii)	వడ్డీ ఖాతా Dr	1,600	
	డిస్కౌంట్ ఖాతా Dr	460	
	అద్దె ఖాతా Dr	1,800	
	To లాభనష్టాల ఖాతా		3,860
	(ఆదాయాలను లాభనష్టాల ఖాతాకు మళ్లించినందుకు)		
iii)	లాభ నష్టాల ఖాతా Dr	54,010	
	To మూలధనం ఖాతా		54,010
	(నికర లాభాన్ని మూలధనం ఖాతాకు మళ్లించినందుకు)		

ఉదాహరణ 7:

31-3-2010తో అంతమయ్యే సంవత్సరానికి రబీనా అండ్ బ్రదర్స్ వారి పుస్తకాల నుండి కింది నిల్వలను సేకరించడమైనది. వాటిని లాభనష్టాల ఖాతాకు మళ్లించడానికి అవసరమైన చిట్టా పద్ధతులను ఆ తేదీ నాటికి అసలు చిట్టాలో చూపండి.

	రూ.
స్థూల లాభము	65,800
జీతాలు	8,400
చెల్లించిన అద్దె	2,400
ఇచ్చిన డిస్కౌంట్	500
పెట్టుబడులపై వడ్డీ	3,100
ప్రకటనలు	1,800
వర్తక ఖర్చులు	1,600

రానిబాకీలు	500
తరుగుదల	600
భీమా ప్రీమియం	800
వచ్చిన కమీషన్	2,700

జవాబు:

చిట్టా పద్దులు

తేది	వివరాలు	LF	డెబిట్ మొత్తము రూ.	క్రెడిట్ మొత్తము రూ.
2010 మార్చి 31	లాభనష్టాల ఖాతా ..... Dr To జీతాల ఖాతా To అద్దె ఖాతా To డిస్కౌంట్ ఖాతా To ప్రకటనల ఖాతా To వర్తక ఖర్చుల ఖాతా To రాని బాకీల ఖాతా To తరుగుదల ఖాతా To భీమా ప్రీమియం ఖాతా (ఖర్చులను లాభనష్టాల ఖాతాకు మళ్లించినందున)		16,600	8,400 2,400 500 1,800 1,600 500 600 800
2010 మార్చి 31	కమీషన్ ఖాతా ..... Dr వడ్డీ ఖాతా ..... Dr To లాభనష్టాల ఖాతా (అదాయాలను లాభనష్టాల ఖాతాకు మళ్లించినందున)		2,700 3,100	5,800
2010 మార్చి 31	లాభనష్టాల ఖాతా ..... Dr To మూలధనం ఖాతా (నికర లాభాన్ని మూలధనం ఖాతాకు మళ్లించినందున)		55,000	55,000

ఆస్తి అప్పుల పట్టీ

ఆర్థిక నివేదికలలో మరొకటి, చివరిది అయిన ఆస్తి అప్పుల పట్టీ. సహజంగా వ్యాపార సంవత్సరం చివరిన వ్యాపార సంస్థ యొక్క ఆర్థిక స్థితిని తెలుసుకోవడానికి ఆస్తి అప్పుల పట్టీని తయారు చేస్తారు. వ్యాపార సంస్థకు సంబంధించిన అన్ని రకాల ఆస్తులను ఒకవైపు మరియు అప్పులను మరొక వైపున ఆస్తి అప్పుల పట్టీలో నమోదు చేస్తారు.

‘ప్రాస్సిస్ ఆర్ స్టీల్’ మాటలలో “ఒక నిర్దిష్ట తేదీన నడుస్తున్న వ్యాపార సంస్థ యొక్క ఆర్థిక నిజ స్వరూపాన్ని తెలిపే

పట్టిక". 'ఫ్రీమెన్' మాటలలో “ఒక నిర్ణీత తేదీ నాటికి వ్యాపార సంస్థ యొక్క ఆస్తులు, అప్పులు, యాజమాన్య స్థితిని తెలిపే నివేదిక”ను ఆస్తి అప్పుల పట్టీ అంటారు.

వ్యాపార సంస్థకున్న మొత్తం ఆస్తులు, వ్యాపార సంస్థ చెల్లించవలసిన బాధ్యతలు అనగా అప్పులు తెలియజేసే పట్టికను ఆస్తి అప్పుల పట్టీ అంటారు. ఇది వ్యాపార సంస్థ యొక్క ఆర్థిక స్థితిని తెలియజేస్తుంది.

పాఠ్యాంశ ప్రశ్నలు

- ఈ కింది అంశాలు లాభనష్టాల ఖాతాలో డెబిట్ చేయాలో, క్రెడిట్ చేయాలో తెలపండి.
  - న్యాయపరమైన ఖర్చులు
  - వసూలైన అద్దె
  - జీతాలు
  - నికర నష్టం
  - ఇచ్చిన డిస్కౌంట్
- వర్తక లాభనష్టాల ఖాతాతో పాటు ముగింపు లెక్కలలో తయారు చేసే మరో నివేదిక ఏది?
  - ఆస్తి అప్పుల పట్టీని ఎందుకు తయారు చేయాలి?
  - ఆస్తి అప్పుల పట్టీ ఎప్పుడు తయారు చేస్తారు?
  - ఆస్తి అప్పుల పట్టీలో వ్రాసే రెండు రకాల అంశాలు ఏవి?

మీరు నేర్చుకున్న అంశాలు

- ★ ఆర్థిక నివేదికలు రెండు రకాలు
  - ఆదాయ నివేదిక - వర్తకపు లాభనష్టాల ఖాతా
  - ఆర్థిక స్థితి నివేదిక - ఆస్తి అప్పుల పట్టీ

వర్తక లాభాలు అనగా స్థూల లాభం లెక్కించడానికి తయారు చేసే ఖాతాను వర్తకపు ఖాతా అని, వ్యాపార సంస్థ యదార్థ లాభనష్టాలు లెక్కించడానికి తయారు చేసే ఖాతాను లాభనష్టాల ఖాతా అని అంటారు.
- ★ వ్యాపార సంస్థ చేసిన అమ్మకాల మొత్తం నుండి అమ్మిన వస్తువుల వ్యయాన్ని తీసివేస్తే వచ్చే మొత్తాన్ని స్థూల లాభం అంటారు.

అమ్మిన వస్తువుల వ్యయం, అమ్మకపు విలువ కంటే ఎక్కువగా ఉంటే ఎక్కువగా ఉన్న మొత్తాన్ని స్థూల నష్టం అంటారు.
- ★ లాభనష్టాల ఖాతా ద్వారా నికర లాభ నష్టాలను లెక్కించవచ్చు.

నికర లాభం = స్థూల లాభం + వ్యాపార ఆదాయాలు - పరోక్ష ఖర్చులు

ఈ విధంగా లెక్కించిన పరోక్ష వ్యయాలన్నీ లాభనష్టాల ఖాతాకు డెబిట్ వైపున రాయాలి.

వ్యాపార సంస్థకు సంబంధించిన ఆదాయాలన్నీ లాభనష్టాల ఖాతాకు క్రెడిట్ వైపున రాయాలి.
- ★ ఒక నిర్ణీత తేదీ నాటికి వ్యాపార సంస్థ ఆర్థిక స్థితిని లెక్కించడానికి తయారు చేసే నివేదికను ఆస్తి అప్పుల పట్టీ అంటారు.

పాఠాంత ప్రశ్నలు

1. ఆర్థిక నివేదికలు అనగా నేమి.
2. ఆర్థిక నివేదికలు తయారు చేయుటలో ఉన్న ఉద్దేశ్యాలు
3. ప్రతీ అంశానికి కనీసం రెండు ఉదాహరణలిస్తూ కింది అంశాలను వివరించండి.
  - i) రాబడి వ్యయము
  - ii) రాబడి వసూళ్లు
  - iii) మూలధన వ్యయం
  - iv) మూలధన వసూళ్లు
4. కింది అంశాలపై ఆధారపడి మూలధన వ్యయానికి, రాబడి వ్యయానికి మధ్య తేడాలను వ్రాయుము.
  - i) లాభార్జన శక్తి
  - ii) ఆర్థిక నివేదికలలో నమోదు
  - iii) ఖర్చు జరిగే సందర్భం
5. మూలధన వసూళ్లు, రాబడి వసూళ్లకు మధ్య తేడాలను వ్రాయుము.
6. అమ్మిన వస్తువుల వ్యయాన్ని లెక్కించే విధానము.
7. వర్తకపు ఖాతా అనగా నేమి? ఎందుకు తయారు చేయాలి.
8. స్థూల లాభాన్ని ఏవిధంగా లెక్కించాలి.
9. లాభ నష్టాల ఖాతా అనగా నేమి? ఎందుకు తయారు చేయాలి.
10. లాభనష్టాల ఖాతా ఎప్పుడు లాభాన్ని చూపుతుంది?
11. ప్రత్యక్ష ఖర్చులు అనగా నేమి? రెండు ఉదాహరణలిమ్ము.
12. ఆస్తి అప్పుల పట్టీ అనగా నేమి?
13. సబానా సంస్థ నుండి సేకరించిన కింది నిల్వల నుండి ఆ వ్యాపార సంస్థ ఆర్జించిన స్థూల లాభము లేదా స్థూల నష్టాన్ని లెక్కించండి. 31-12-2010 ఆ సంస్థ ఖాతా నిల్వలు వరుసగా

రూ.

సరుకు (1-1-2010)	26,500
కొనుగోళ్లు	64,600
అమ్మకాలు	86,800
కొనుగోలు వాపస్లు	2,600
అమ్మకాల వాపస్లు	1,800
కొనుగోలు రవాణా	750
వేతనాలు	1,850
సరుకు (31-12-2010)	31,100

14. కింది ఖాతా నిల్వలను సేత్ బ్రదర్స్ ఖాతా పుస్తకాల నుండి 31-3-2010 నాటికి సేకరించడమైనది. వాటిని వర్తకపు ఖాతా, లాభ నష్టాల ఖాతాకు బదిలీ చేయడానికి అవసరమైన చిట్టా పద్ధులను అసలు చిట్టాలో వ్రాయండి.

వివరాలు	మొత్తము రూ.	వివరాలు	మొత్తం రూ.
సరుకు (1-4-2006)	20,000	విద్యుత్	5,000
కొనుగోళ్లు	95,000	వేతనాలు	14,000
కొనుగోలు వాపస్లు	2,000	అమ్మకాలకై కమీషన్	5,500
కొనుగోలు రవాణా	1,850	మరమ్మతులు	2,000
అమ్మకాల రవాణా	1,200	సాధారణ ఖర్చులు	8,000
దిగుమతి సుంకము	3,000	బీమా	2,200
అమ్మకాల వాపస్లు	5,000	సరుకు (31-3-2007)	45,000
అమ్మకాలు	1,65,000		
వచ్చిన డిస్కౌంట్	-500		

15. పరిమల్ జోష్ పుస్తకాల నుండి సేకరించిన ఖాతా నిల్వలను కింద ఇవ్వడమైనది. 31-3-2010 నాటికి వర్తకపు, లాభ నష్టాల ఖాతా తయారు చేయుటకు అవసరమైన బదిలీ పద్ధులను వ్రాయుము.

వివరాలు	మొత్తము రూ.	వివరాలు	మొత్తం రూ.
సరుకు (1-4-2009)	9,480	కొనుగోలు వాపస్లు	1,800
కొనుగోళ్లు	50,800	ప్రకటనలు	1,500
వేతనాలు	1,200	కమీషన్ (Cr)	3,200
జీతాలు	3,400	వసూలైన అద్దె	2,800
అక్రెడ్యంట్	1,320	అమ్మకాలు	72,000
అద్దె, పన్నులు	850	సరుకు (31-3-2010)	10,700
రాని బాకీలు	2,500		
డిస్కౌంట్ (Dr)	360		
మూలధనంపై వడ్డీ	760		

16. 31-3-2010 నాటి కింది వివరాలతో అమ్మిన వస్తువుల వ్యయాన్ని లెక్కించండి.

వివరాలు	మొత్తము రూ.	వివరాలు	మొత్తం రూ.
ప్రారంభ సరుకు	14,800	అభివృద్ధి ఖర్చులు	650
కొనుగోళ్లు	65,700	కర్మాగారపు ఖర్చులు	7,200
కొనుగోలు వాపస్లు	1,700	ముగింపు సరుకు	28,400
వేతనాలు	12,500		

కొనుగోలు రవాణా 2,400

దిగుమతి సుంకాలు 3,200

చెల్లించిన అద్దె 4,500

17. జయ భగవాన్ అండ్ సన్స్ వారి పుస్తకాల నుండి కింది వివరాలను 31-3-2010 నాటికి సేకరించడమైనది. వర్తకపు లాభ నష్టాల ఖాతాను తయారు చేయుటకు అవసరమైన పద్దులు రాయండి.

వివరాలు	మొత్తము రూ.	వివరాలు	మొత్తం రూ.
ప్రారంభ సరుకు	1,600	అద్దె	3,600
కొనుగోళ్ళు	76,000	ఆఫీసు ఖర్చులు	1,600
యంత్రాలు	28,000	కొనుగోలు రవాణా	1,200
రుణగ్రస్తలు	21,600	అమ్మకాల వాపస్లు	5,400
సొంత వాపకాలు	7,200	క్రెడిట్ నిల్వలు	
వేతనాలు	1,500	మూలధనము	70,000
బాంక్	1,200	రుణదాతలు	14,000
తరుగుదల	2,800	అమ్మకాలు	1,08,000
ముగింపు సరుకు	24,000	కొనుగోలు వాపస్లు	

13.1 పాఠ్యాంశం ప్రశ్నల జవాబులు

- I. i) మూలధన అంశము ii) రాబడి అంశము
iii) విలంబిత రాబడి అంశము iv) మూలధన అంశము
- II. i) వ్యాపార సంస్థ యొక్క ఆర్థిక స్థితి నిర్ధారణ
ii) సమాచారాన్ని సేకరణ
iii) యాజమాన్యం నిర్ణయాలు చేయడానికి కావల్సిన సమాచారం అందుబాటులో ఉంటుంది
iv) వ్యాపార సంస్థ యొక్క రుణ విమోచన శక్తిని తెలుసుకోవచ్చు.

13.2 పాఠ్యాంశం ప్రశ్నల జవాబులు

- I. i) రెండు ii) వర్తకపు ఖాతా, లాభనష్టాల ఖాతా
iii) స్థూల లాభం iv) అభివృద్ధి
- II. i) నికర అమ్మకాలు ii) నికర కొనుగోళ్ళు
iii) స్థూల లాభం iv) స్థూలనష్టం

13.3 పాఠ్యాంశం ప్రశ్నల జవాబులు

- I. i) క్రెడిట్ ii) డెబిట్
iii) క్రెడిట్ iv) డెబిట్

13.4 పాఠ్యాంశం ప్రశ్నల జవాబులు

- I. i) ఆదాయం
iii) ఖర్చు
v) ఖర్చు
- ii) ఖర్చు
iv) ఆదాయం
- II. i) తప్పు
iii) తప్పు
- ii) ఒప్పు
iv) ఒప్పు

13.5 పాఠ్యాంశం ప్రశ్నల జవాబులు

- I. i) డెబిట్
iii) క్రెడిట్
v) డెబిట్
- ii) క్రెడిట్
iv) డెబిట్
- II. i) ఆస్తి అప్పులపట్టీ
iii) వ్యాపార సంవత్సరం చివరిన
- ii) వ్యాపార సంస్థ యొక్క ఆర్థిక స్థితిని లెక్కించుట
iv) ఆస్తులు, అప్పులు

పాఠాంత ప్రశ్నలకు సమాధానములు

13. స్థూల లాభం : 25,000
14. స్థూల లాభం : 74,150, నికర లాభం : 56,750
15. స్థూల లాభం : 21,700, నికర లాభం : 20,580
16. అమ్మిన సరుకుల వ్యయం : 75,700
17. స్థూల లాభం : 21,000, నికర లాభం : 13,000

చేయవలసిన కార్యకలాపము

ఏదైనా నాలుగు వ్యాపార సంస్థల అంకణాలను సేకరించి వాటి నుండి

- i) రాబడి వ్యయము
iii) మూలధన వ్యయము
- ii) రాబడి వసూళ్లు
iv) మూలధన వసూళ్లు

మొదలైన అంశాలను గుర్తించండి.

వ్యాపార సంస్థ పేరు	ఖర్చు వివరాలు	రాబడి వ్యయాలు	రాబడి వసూళ్లు	మూలధన వ్యయం	మూలధన వసూళ్లు

ఆర్థిక నివేదికలు (ముగింపు లెక్కలు)-I

FINANCIAL STATEMENTS

ఆర్థిక నివేదికలు

(ముగింపు లెక్కలు) అంటే ఏమిటి, ఎందుకు తయారు చేయాలి అనే విషయాలను ముందు పాఠంలో నేర్చుకున్నాం. అంతేగాక ముగింపు లెక్కలలో ఏ ఖాతాలు తయారుచేయాలి, ఈ ఖాతాలో ఏ అంశాలను నమోదుచేయాలి, ఏ విధంగా నమోదు చేయాలనే అంశాలను నేర్చుకున్నాం. అయితే ఈ పాఠంలో ముగింపు లెక్కలలో వివిధ రకాల ఖాతాలను ఏ విధంగా తయారుచేయాలో నేర్చుకుందాం. ముగింపు లెక్కలు తయారు చేయడానికి అంకణా అవసరం. ముగింపు లెక్కలకు అంకణా పునాది లాంటిది. అంకణా తయారు చేయకుండా ముగింపులెక్కలు వ్రాయడం కష్టం. వ్యాపార సంవత్సరాంతమున ప్రతి వ్యాపార సంస్థ తప్పనిసరిగా ఆర్థిక నివేదికలు అనగా వర్తకపు లాభనష్టాల ఖాతా మరియు ఆస్తి అప్పుల పట్టీలను తయారు చేస్తుంది.

ఈ పాఠంలో ఆర్థిక నివేదికలు (ముగింపు లెక్కలు) ఏవిధంగా తయారుచేయాలో నేర్చుకుంటారు.

లక్ష్యాలు

ఈ పాఠం చదవడం ద్వారా మీరు

- ★ వర్తకపు లాభనష్టాల ఖాతాను తయారుచేయుట.
- ★ నమూనా ప్రకారం ఆస్తి అప్పుల పట్టీని వివరించడం.
- ★ ఆస్తి అప్పుల పట్టీ ని క్రమపద్ధతిలో అమర్చడం ఆవశ్యకత
- ★ ఆస్తులను, అప్పులను వర్గీకరించడం
- ★ ఆస్తి అప్పుల పట్టీ తయారుచేయడం తెలుసుకొంటారు.

14.1 వర్తకపు ఖాతా, లాభనష్టాల ఖాతాను తయారుచేయడం

వర్తకపు ఖాతా, లాభనష్టాల ఖాతాలను అర్థం వాటి నమూనాల గురించి ముందుపాఠంలో నేర్చుకున్నాం. వివిధ రకాల ఖాతాల నిల్వలను వర్తకపు, లాభనష్టాల ఖాతాకు ఏవిధంగా మళ్ళించాలో తెలుసుకున్నారు. వాటికి సంబంధించిన చిట్టా పద్ధులను కూడా నేర్చుకున్నాం. ఆర్థిక నివేదికల తయారీలో వివిధ దశలను ఇప్పుడు మీరు నేర్చుకుంటారు.

వర్తకపు ఖాతా తయారు చేయడానికి అవలంబించవలసిన విధానం

I డెబిట్ వైపు

- i) మొదటగా ప్రారంభపు సరుకును డెబిట్ వైపు వ్రాయాలి. (అయితే క్రొత్తగా ప్రారంభించిన వ్యాపార సంస్థలకు ప్రారంభసరుకు వుండదు)
- ii) నగదుకు మరియు అరువుపై కొనుగోలు చేసిన మొత్తం కొనుగోళ్ళ నుండి కొనుగోలు వాపస్లను (వచ్చిన వాపస్లు) తీసివేసి నికర కొనుగోళ్ళు డెబిట్ వైపున వ్రాయాలి.

iii) ప్రత్యక్ష ఖర్చులు అనగా రవాణా, వేతనాలు, విద్యుత్ లాంటి ఖర్చులను డెబిట్ వైపున వ్రాయాలి.

II. క్రెడిట్ వైపు

- అరువుకు నగదుకు అమ్మిన సరుకుల మొత్తం నుండి అమ్మకాల వాపస్లు (వచ్చిన వాపస్లు)ను తీసివేసి నికర అమ్మకాలను క్రెడిట్ వైపున వ్రాయాలి.
- వ్యాపార సంవత్సరం చివరిన మిగిలిన సరుకును ముగింపు సరుకు అంటారు. ముగింపు సరుకును క్రెడిట్ వైపున వ్రాయాలి.

III. స్థూలలాభం లేదా స్థూలనష్టం లెక్కింపు

చివరిగా వర్తకపు ఖాతాలో డెబిట్, క్రెడిట్ మొత్తం వరుసలను లెక్కించి చూసి డెబిట్ మొత్తం కన్నా క్రెడిట్ మొత్తం ఎక్కువగా వుంటే, ఎక్కువగా ఉన్న మొత్తాన్ని స్థూల లాభం అంటారు. స్థూల లాభాన్ని డెబిట్ వైపున చూపాలి. ఒకవేళ డెబిట్ మొత్తం క్రెడిట్ మొత్తం కన్నా ఎక్కువగా వుంటే, ఎక్కువగా మొత్తాన్ని స్థూల నష్టం అంటారు. స్థూల నష్టాన్ని క్రెడిట్ వైపున వ్రాయాలి. స్థూల లాభం అయినా, నష్టమైనా సరే ఆ మొత్తాన్ని లాభనష్టాల ఖాతాకు మళ్ళించాలి.

డెబిట్ మొత్తం > క్రెడిట్ మొత్తం = స్థూల నష్టం

డెబిట్ మొత్తం < క్రెడిట్ మొత్తం = స్థూల లాభం

లాభనష్టాల ఖాతా తయారు చేయడానికి అవలంబించవలసిన విధానం

I. డెబిట్ వైపు

- వర్తకపు ఖాతా నుండి బదిలీ చేసిన స్థూల నష్టాన్ని డెబిట్ వైపున వ్రాయాలి.
- రాబడి వ్యయాలను అనగా జీతాలు, స్థిరాస్తులపై తరుగుదల మొదలైన వ్యయాలను డెబిట్ వైపున వ్రాయాలి.

II. క్రెడిట్ వైపు

- వర్తకపు ఖాతా నుండి బదిలీ అయిన స్థూల లాభాన్ని వ్రాయాలి.
- వ్యాపార ఆదాయాలను అనగా పెట్టుబడులపై వడ్డీ, వచ్చిన డిస్కౌంట్ వచ్చిన కమీషన్ మొదలైన ఆదాయాలను క్రెడిట్ వైపున వ్రాయాలి

III. నికర లాభనష్టాల లెక్కింపు

- చివరగా లాభనష్టాల ఖాతా డెబిట్, క్రెడిట్ వరుసలను లెక్కించి చూసి డెబిట్ మొత్తం కన్నా క్రెడిట్ మొత్తం ఎక్కువగా వుంటే, ఆ ఎక్కువగా వున్న మొత్తాన్ని నికర లాభం అంటారు. నికర లాభాన్ని డెబిట్ వైపున వ్రాయాలి. క్రెడిట్ మొత్తం కన్నా డెబిట్ మొత్తం ఎక్కువగా వుంటే ఆ ఎక్కువగా మొత్తాన్ని నికర నష్టం అంటారు. నికర నష్టాన్ని లాభనష్టాల ఖాతాలో క్రెడిట్ వైపున వ్రాయాలి.

డెబిట్ మొత్తం < క్రెడిట్ మొత్తం = స్థూల లాభం

డెబిట్ మొత్తం > క్రెడిట్ మొత్తం = స్థూల నష్టం

ఉపహరణ-1

మెస్సర్స్ నంద్లాల్ అండ్ బ్రదర్స్ పుస్తకాల నుండి కింది సమాచారాన్ని 31-3-2010 నాటికి సేకరించడమైనది. ఆ తేదీ నాటి వర్తకపు, లాభనష్టాల ఖాతాలను తయారు చేయుము.

వివరాలు	మొత్తము రూ.	వివరాలు	మొత్తం రూ.
సరుకు (1-4-2009)	5,800		
నగదు కొనుగోళ్ళు	42,000	అమ్మకాలు	72,000
అరువు కొనుగోళ్ళు	18,000	అమ్మకాల వాపస్లు	2,000
కొనుగోలు రవాణా	1,800	పెట్టుబడులపై వడ్డీ	1,500
వేతనాలు	4,500	వచ్చిన డిస్కౌంట్	1,200
అమ్మకాల రవాణా	800	సరుకు (31.3.2010)	7,200
టెలిఫోన్ ఛార్జీలు	1,600		
విద్యుత్ ఖర్చులు	1,200		
ఆఫీసు అద్దె	6,000		
జీతాలు	8,000		
తరుగుదల	1,400		

జవాబు:

31-3-2010తో అంతమయ్యే సంవత్సరానికి
మెస్సర్స్.నంద్లాల్ అండ్ బ్రదర్స్ పుస్తకాలలో
వర్తకపు ఖాతా

Dr

Cr

వివరాలు	మొత్తము రూ.	వివరాలు	మొత్తం రూ.
To ప్రారంభపు సరుకు	5,800		
To కొనుగోళ్లు నగదు 42,000		By అమ్మకాలు 72,000	
(+) అరువు 18,000	60,000	(-) అమ్మకాల వాపస్లు 2,000	70,000
To కొనుగోలు రవాణా	1,800	By ముగింపు సరుకు	7,200
To వేతనాలు	4,500		
To స్థూల లాభం (తేల్చిననిల్వ)	5,100		
(లాభనష్టాల ఖాతాకు మళ్లించు)			
	77,200		77,200

31-3-2010తో అంతమయ్యే సంవత్సరానికి లాభనష్టాల ఖాతా

Dr

Cr

వివరాలు	మొత్తము రూ.	వివరాలు	మొత్తం రూ.
To అమ్మకాల రవాణా	800	By స్థూల లాభల తెచ్చిననిల్వ (వర్తకపు ఖాతా నుండి)	5,100
To టెలిఫోన్ ఛార్జీలు	1,600	By పెట్టుబడులపై వడ్డీ	1,500
To విద్యుత్ ఖర్చులు	1,200		
To ఆఫీసు అద్దె	6,000	By వచ్చిన డిస్కౌంట్	1,200
To జీతాలు	8,000	By నికర నష్టం (తేల్చిన నిల్వ)	11,200
To తరుగుదల	1,400	(మూలధనం ఖాతాకు మళ్లించు)	
	19,000		19,000

ఉదాహరణ-2

కింది వివరాలు 31-3-2010 నాటికి రమణ (ట్రేడర్స్) నుండి సేకరించినబడినవి. ఆతేదీ నాటికి వర్తకపు ఖాతా, లాభనష్టాల ఖాతాను తయారు చేయండి

వివరాలు	మొత్తము రూ.	వివరాలు	మొత్తం రూ.
ప్రారంభ సరుకు	14,600	వర్తకపు ఖర్చులు	1,450
కొనుగోళ్ళు	68,700	అనుమతించిన డిస్కౌంట్	1,250
అమ్మకాలు	85,300	వచ్చిన డిస్కౌంట్	800
పంపిన వాపస్లు	2,200	వసూలు బిల్లులు	4,500
కొనుగోలు రవాణా	2,100	రుణగ్రస్తలు	16,800
మూలధనం	50,000	ముగింపు సరుకు	28,700
సొంత వాపకాలు	12,000		
భీమా	1,600		
ప్రకటనలు	2,400		
అమ్మకపు సిబ్బంది జీతాలు	5,200		

జవాబు:

31-3-2006లో అంతమయ్యే సంవత్సరానికి రమణా ట్రేడర్స్ వారి పుస్తకాలలో వర్తకపు ఖాతా

Dr

Cr

వివరాలు	మొత్తము రూ.	వివరాలు	మొత్తం రూ.
To ప్రారంభపు సరుకు	14,600		
To కొనుగోళ్ళు 68700		By అమ్మకాలు	85,300
(-) కొనుగోలు వాపస్లు 2200	66,500	By ముగింపు సరుకు	28,700
To కొనుగోలు రవాణా	2,100		
To స్థూల లాభం (తేల్చిన నిల్వ)	30,800		
(లాభనష్టాల ఖాతాకు మళ్ళింపు)			
	1,14,000		1,14,000

31-3-2010లో అంతమయ్యే సంవత్సరానికి లాభనష్టాల ఖాతా

వివరాలు	మొత్తము రూ.	వివరాలు	మొత్తం రూ.
To బీమా	1,600	By స్థూల లాభము (తేల్చిన నిల్వ)	30,800
		(వర్తకపు ఖాతానుండి)	
To ప్రకటనలు	2,400	By వచ్చిన డిస్కంట్	800
To అమ్మకపు సిబ్బంది జీతాలు	5,200		
To వర్తకపు ఖర్చులు	1,450		
To ఇచ్చిన డిస్కంట్	1,250		
To నికర లాభం (తేల్చిన నిల్వ)	19,700		
(మూలధనం ఖాతాకు మళ్ళింపు)			
	31,600		31,600

పాఠ్యాంశ ప్రశ్నలు 14.1

కింద పేర్కొనబడిన అంశాలు వర్తకపు, లాభనష్టాల ఖాతాలలో ఎక్కడ రాయవలసినది మరియు ఎటువైపు వ్రాయవలసినది తెలపండి.

1. ముగింపు సరుకు .....
2. అమ్మకాల రవాణా .....

3. పెట్టుబడులపై వడ్డీ	.....	.....	.....
4. దిగుమతి సుంకము	.....	.....	.....
5. ఇంధనము, విద్యుత్	.....	.....	.....
6. అమ్మకాలు	.....	.....	.....
7. జీతాలు	.....	.....	.....
8. అద్దెదారు నుండి వసూలైన అద్దె	.....	.....	.....

14.2 ఆస్తి అప్పుల పట్టీ

ప్రతి వ్యాపార సంస్థ సంవత్సరం చివరన వర్తకపు లాభనష్టాల ఖాతాలు తయారు చేసిన తరువాత ముగింపు లెక్కలో భాగంగా చివరగా తయారుచేసే నివేదికనే ఆస్తి అప్పుల పట్టీ అంటారు. ఇది ఖాతా స్వరూపాన్ని పోలివుంటుంది కానీ ఖాతా కాదు. ఇది కేవలం నివేదిక మాత్రమే. ఇది వ్యాపార సంస్థ యొక్క ఆర్థిక స్థితిని తెలియజేస్తుంది. అనగా వ్యాపార సంస్థకు ఉన్న వనరులు మరియు బాధ్యతలను ఇది తెలియజేస్తుంది. వనరులు అనగా ఆస్తులు, బాధ్యతలు అనగా అప్పులు, ఆస్తులలో సిరాస్తులు మరియు చరాస్తులు ఉంటాయి. అదే విధంగా అప్పులలో బయటవారికి చెల్లించవలసిన ఋణాలు మరియు యాజమాన్యపు ఋణాలు వుంటాయి. చేతిలో నగదు, బ్యాంకులో నగదు, ఋణగ్రస్తులు, పెట్టుబడులు సరుకు, ఫర్నిచర్, యంత్రాలు, భవనాలు మొదలైనవి ఆస్తులకు ఉదాహరణలు కాగా ఋణదాతలు, బ్యాంక్ ఓవర్ డ్రాఫ్ట్ యాజమాన్యపు మూలధనము మొదలైనవి అప్పులకు ఉదాహరణలుగా చెప్పవచ్చు.

ఆస్తి అప్పుల పట్టీ రెండు భాగాలుగా విభజింపబడి వుంటుంది. ఎడమ భాగము, కుడి భాగము. వ్యాపార సంస్థకున్న అప్పులన్నీ ఎడమవైపు వ్రాయాలి. అదేవిధంగా ఆస్తులను కుడివైపున వ్రాయాలి.

అవశ్యకత

- 1) ఒక నిర్ణీత తేదీ నాటికి వ్యాపారసంస్థ యొక్క యాదార్థ ఆర్థిక స్థితిని తెలుసుకోవచ్చు.
- 2) ఈ నివేదిక ద్వారా వ్యాపారసంస్థకు ఉన్న ఆస్తులు, చెల్లించవలసిన అప్పులు తెలుస్తాయి.
- 3) దీనిని చూసి వ్యాపార స్థితిని అవగాహన చేసుకోవచ్చు.
- 4) ఋణదాతలు, ఆర్థిక సంస్థలు ముఖ్యంగా ఆస్తి అప్పులు పట్టీ పై ఎక్కువ ఆశక్తి చూపుతారు. దీని ఆధారంగానే రుణాలు మంజూరు చేయుటకు ఇష్టపడతారు.

ఆస్తులు, అప్పులను క్రమపద్ధతిలో అమర్చడం

పైన చెప్పిన విధంగా ఆస్తి అప్పుల పట్టీ రెండు భాగాలుగా విభజింపబడి వుంటుంది. వ్యాపార సంస్థకున్న ఆస్తులన్నిటినీ కుడివైపున అదేవిధంగా బయటి వారికి చెల్లించవలసిన అప్పులను, యాజమాన్యపు ఋణాలను ఎడమ వైపున చూపుతారు.

ఆస్తులు వ్యాపార సంస్థకున్న వనరులు వీటిని స్థూలంగా రెండు రకాలుగా విభజించవచ్చు.. చరాస్తులు మరియు స్థిరాస్తులు ఈ ఆస్తులను పయోగించి వ్యాపార సంస్థ చెల్లించవలసిన బాధ్యతలను అప్పులు అంటారు. వీటిని రెండు రకాలుగా చెప్పవచ్చు. యాజమాన్యపు ఋణాలు అనగా మూలధనము, బయటివారికి చెల్లించవలసిన ఋణాలు అనగా ఋణదాతలు, బాంక్ ఓవర్ డ్రాఫ్ట్, చెల్లింపు బిల్లులు మొదలైనవి.

సొంత వ్యాపార సంస్థలు, భాగస్వామ్య వ్యాపార సంస్థల విషయంలో ఆస్తి అప్పుల పట్టీకి ప్రత్యేక నమూనా

ఏదీలేదు. అయితే ఆస్తులను, అప్పులను ఒక క్రమంలో ఈ నివేదికలో వ్రాస్తారు. వేరు వేరు సంవత్సరాల ఆస్తి అప్పుల పట్టికలోని ఆస్తులను, అప్పులను పోల్చి భవిష్యత్ నిర్ణయాలు చేయుటకు వీలుగా ఈ నివేదికను ఒక క్రమంలో తయారుచేస్తారు. సహజంగా ఆస్తి అప్పుల పట్టికని క్రింది రెండు పద్ధతులలో ఏదో ఒక విధంగా తయారు చేస్తుంటారు.

1) ద్రవ్యత్వ క్రమం

2) స్థిరత్వ క్రమం

ద్రవ్యత్వ క్రమం

ద్రవ్యత్వత అనగా ఆస్తిని వెంటనే నగదులోకి మార్చగలగడం. అన్ని ఆస్తులను వెంటనే నగదులోకి మార్చలేము. ఆస్తుల వైపు ఆస్తులను వ్రాసేటపుడు ద్రవ్యత్వత ఎక్కువగా ఉన్న ఆస్తులు ముందుగా వ్రాసి మిగిలినవి తరువాత వ్రాయాలి. అదేవిధంగా అప్పుల వైపున కూడా స్వల్పకాలిక అప్పులను మొదటిగా వ్రాసి తరువాత దీర్ఘకాలిక ఋణాలు చివరిగా మూలధనము వ్రాయాలి.

ద్రవ్యత్వత క్రమంలో వ్రాసే ఆస్తి అప్పుల పట్టినమూనా క్రింది విధంగా వుంటుంది.

.....తేది నాటికి మెస్సర్స్ ..... వారి ఆస్తి అప్పుల పట్టి

అప్పులు	మొత్తము రూ.	ఆస్తులు	మొత్తం రూ.
బ్యాంక్ ఓవర్ డ్రాఫ్ట్	xxxx	చేతిలో నగదు	xxxx
చెల్లించవలసిన ఖర్చులు	xxxx	బ్యాంక్ లో నగదు	xxxx
చెల్లింపు బిల్లులు	xxxx	ముందుగా చెల్లించిన ఖర్చులు	xxxx
వివిధ రుణదాతలు	xxxx	స్వల్పకాలిక పెట్టుబడులు	xxxx
ఇతర రుణాలు	xxxx	వసూలు బిల్లులు	xxxx
మూలధనం	xxxxxx	వివిధ రుణగ్రస్తులు	xxxx
(+) నికరలాభం	xxxx	ముగింపు సరుకు	xxxx
	xxxxxx	దీర్ఘకాలిక పెట్టుబడులు	xxx
(-) సొంత వాడకాలు	xxx	ఫర్నిచర్, బిగింపులు	xxx
		ప్లాంటు, యంత్రాలు	xxx
		భూమి, భవనాలు	xxx
		మోటారు వాహనాలు	xxx
		గుడ్స్ విల్	xxx
		పేటెంట్లు, ట్రేడ్ మార్కులు, కాపీరైట్లు	xxx
	xxxxxx		xxxxxx

స్థిరత్వ క్రమం

తిరిగి అమ్మే ఉద్దేశంతో కాక, వ్యాపార సంస్థలో దీర్ఘకాలం ఉపయోగపడాలనే ఉద్దేశంతో ఏర్పాటు చేసిన ఆస్తులను స్థిరాస్తులు అంటారు. సహజంగా వీటి కాలపరిమితి ఎక్కువగా వుంటుంది. రోజువారీ వ్యాపార వ్యవహారాల వలన వీటి

విలువలలో మార్పులు రావు. స్థిరత్వ క్రమంలో దీర్ఘకాలం ఉపయోగపడే ఆస్తులు ముందుగా వ్రాసి తరువాత ద్రవ్యత్వత కలిగిన ఆస్తులను వ్రాయాలి. చివరిగా అత్యంత ద్రవ్యత్వత కలిగిన చేతిలో నగదును వ్రాయాలి. అదేవిధంగా అప్పులను మొదటిగా మూలధనం తరువాత దీర్ఘకాలిక అప్పులు తరువాత స్వల్పకాలిక అప్పులను వ్రాయాలి.

ఈ పద్ధతిలో ఆస్తి అప్పుల నివేదిక నమూనా క్రింది విధంగా వుంటుంది

.....తేది నాటికి మెస్సర్స్ ..... వారి ఆస్తి అప్పుల పట్టీ

అప్పులు	మొత్తము రూ.	ఆస్తులు	మొత్తం రూ.
మూలధనం	xxxxxx	గుడ్విల్	xxxx
(+) నికరలాభం	xxx	భూమి, భవనాలు	xxxx
	xxxxxx		
(-) సొంత వాపకాలు	xxx	ప్లాంటు యంత్రాలు	xxxx
దీర్ఘకాలిక రుణాలు	xxxx	ఫర్నిచర్	xxx
వివిధ రుణదాతలు	xxxx	పెట్టుబడులు	xxx
చెల్లింపు బిల్లులు	xxx	ముగింపు సరుకు	xxx
చెల్లించవలసిన ఖర్చులు	xxx	వివిధ రుణగ్రస్తులు	xxx
బ్యాంక్ ఓవర్ డ్రాఫ్ట్	xxx	వసూలు బిల్లులు	xxx
		స్వల్పకాలిక పెట్టుబడులు	xxx
		ముందుగా చెల్లించిన ఖర్చులు	xx
		బ్యాంక్ లో నగదు	xxx
		చేతిలో నగదు	xxx
	xxxxxx		xxxxxx

కంపెనీ వ్యాపార సంస్థల విషయాలలో ఆస్తి అప్పుల పట్టీని కంపెనీల చట్టం 1956 విభాగం III లో పేర్కొనబడిన విధంగా తయారుచేయాలి.

ఉదాహరణ-3

31-12-2010 నాటి భరత్ & బ్రదర్స్ వారి పుస్తకాల నుండి సేకరించిన క్రింది వివరాల నుండి (1) ద్రవ్యత్వ క్రమంలోను (2) స్థిరత్వ క్రమంలోను ఆస్తి అప్పుల పట్టీని తయారుచేయండి.

వివరాలు	మొత్తము రూ.	వివరాలు	మొత్తం రూ.
మూలధనం	50,000	వివిధ రుణగ్రస్తలు	24,000
బ్యాంకు రుణం	20,000	చెల్లింపు బిల్లులు	8,000
చేతిలో నగదు	2,500	సొంత వాడకాలు	6,000
బ్యాంక్ లో నగదు	12,800	భవనాలు	25,000
ముగింపు సరుకు	24,700	ఫర్నిచర్	4,500
వివిధ రుణదాతలు	15,000	పెట్టుబడులు	15,000
		నికర లాభం	21,500

1. ద్రవ్యత్వ క్రమం

31-12-2006 నాటికి మెస్సర్స్ భరత్ అండ్ బ్రదర్స్ ఆస్తి అప్పుల పట్టి

అప్పులు	మొత్తము రూ.	ఆస్తులు	మొత్తం రూ.
చెల్లింపు బిల్లులు	8,000	చేతిలో నగదు	2,500
వివిధ రుణదాతలు	15,000	బ్యాంక్ లో నగదు	12,800
బ్యాంక్ రుణం	20,000	వివిధ రుణగ్రస్తలు	24,000
మూలధనం 50000		ముగింపు సరుకు	24,700
(+)నికర లాభం 21500		పెట్టుబడులు	15,000
71500		భవనాలు	25,000
(-) సొంతవాడకాలు 6000	65,500	ఫర్నిచర్	4,500
	1,08,500		1,08,500

2. స్థిరత్వ క్రమం

31-12-2010 నాటికి మెస్సర్స్ భరత్ అండ్ బ్రదర్స్ వారి పుస్తకాలలో ఆస్తి అప్పుల పట్టీ

అప్పులు	మొత్తము రూ.	ఆస్తులు	మొత్తం రూ.
మూలధనం	50,000	భవనాలు	25,000
(+) నికర లాభం	21,500	ఫర్నిచర్	4,500
	71,500	పెట్టుబడులు	15,000
(-) సొంత వాపకాలు	6,000	ముగింపు సరుకు	24,700
బ్యాంక్ రుణం		వివిధ రుణగ్రస్తులు	24,000
వివిధ రుణదాతలు		బ్యాంక్ లో నగదు	12,800
చెల్లింపు బిల్లులు		చేతిలో నగదు	2,500
	1,08,500		1,08,500

పాఠ్యాంశ ప్రశ్నలు 14.2

I. క్రింది ఆస్తులను ద్రవ్యత్వత క్రమంలోను, స్థిరత్వ క్రమంలోనూ రాయండి

- 1) ముగింపు సరుకు
- 2) ఫర్నిచర్
- 3) చేతిలో నగదు
- 4) పెట్టుబడులు
- 5) వసూలు బిల్లులు
- 6) గుడ్ విల్
- 7) భవనాలు
- 8) రుణగ్రస్తులు

II. క్రింది అప్పులను ద్రవ్యత్వ మరియు, స్థిరత్వ క్రమంలో రాయండి.

- 1) చెల్లింపు బిల్లులు
- 2) వివిధ ఋణదాతలు
- 3) తాకట్టు ఋణాలు
- 4) చెల్లించవలసిన ఖర్చులు
- 5) మూలధనం

14.3 ఆస్తులు, అప్పులు వర్గీకరణ

ఆస్తులు, అప్పులు అనేక రకాలు, వీటిని ఈ క్రింది విధంగా వర్గీకరించవచ్చు.

ఆస్తులు :

1) స్థిరాస్తులు

వ్యాపార సంస్థలో దీర్ఘకాల ప్రయోజన నిమిత్తం కొనుగోలు చేసిన ఆస్తులను స్థిరాస్తులు అంటారు. రోజువారీ వ్యాపార వ్యవహారాల వలన వీటి విలువలలో మార్పులు సంభవించవు. ఇవి స్థిరంగా కొంత కాలం పాటు వ్యాపార సంస్థకు ఉపయోగపడతాయి. తిరిగి అమ్మే ఉద్దేశం వుండదు. అయితే పనికి రాని ఆస్తులు, ఉపయోగంలేని ఆస్తులను అమ్మవచ్చు. స్థిరాస్తులకు ఉదాహరణలు, భవనాలు, యంత్రాలు, మోటారు వాహనాలు, ఫర్నిచర్ మొదలైనవి.

2) చరాస్తులు

సాధారణంగా తిరిగి అమ్మే ఉద్దేశ్యంలో కాని లేదా తరువాత నగదులోకి మార్చుకొనే ఉద్దేశ్యంలో కాని సేకరించిన ఆస్తులను చరాస్తులు అంటారు. ఇవి కొద్దికాలం పాటు మాత్రమే వ్యాపారానికి ఉపయోగపడతాయి. ఉదాహరణకు చేతిలో నగదు, బ్యాంక్‌లో నగదు, వసూలు బిల్లులు, ఋణగ్రస్త్రులు, ముగింపు సరుకు మొదలైనవి.

3) కంటికి కనిపించే ఆస్తులు

భౌతిక రూపం కలిగి వుండి చూడటానికి, తాకడానికి వీలున్న ఆస్తులను కంటికి కనిపించే ఆస్తులు అంటారు. స్థిరాస్తులు, చరాస్తులను కంటికి కనిపించే ఆస్తులకు ఉదాహరణలుగా చెప్పవచ్చు.

4) కంటికి కనిపించని ఆస్తులు

భౌతిక రూపం లేకుండా, చూడటానికి, తాకడానికి వీలులేని ఆస్తులను కంటికి కనిపించని ఆస్తులు అంటారు. ఉదాహరణకు, పేటెంట్లు, వ్యాపార గుర్తులు లేదా చిహ్నాలు, గుడ్‌విల్, కాపీ రైట్లు

5) ద్రవ్యత్వ ఆస్తులు

ద్రవ్యరూపంలో కాని, వెంటనే ద్రవ్యరూపంలోకి మార్చడానికి వీలున్న ఆస్తులను గాని ద్రవ్యత్వ ఆస్తులు అంటారు. ఉదా: నగదు, బ్యాంక్‌లో నగదు, సరుకు, సెక్యూరిటీలు.

6) తరిగిపోయే ఆస్తులు

ఆస్తులను ఉపయోగించుట వలన పరిమాణంలోను, విలువలోను తగ్గుదల ఏర్పడే ఆస్తులను తరిగిపోయే ఆస్తులు అంటారు. ఉదా: గనులు అనగా బొగ్గుగని, ఇనుపగని, నూనెబావులు, క్వారీలు మొదలైనవి.

7) కృత్రిమ ఆస్తులు

యదార్థానికి ఇవి ఆస్తులు కావు, వ్యాపార సంస్థలో జరిగిన వ్యయాలు లేదా నష్టాలు మొత్తం లాభనష్టాల ఖాతాకు డెబిట్ వ్రాయడానికి వీలులేని వాటికి కృత్రిమ ఆస్తులుగా చూపి నిర్ణీత కాలంలో ప్రతి సంవత్సరం కొంత మొత్తాన్ని రద్దు చేస్తారు. ఉదా: వ్యాపార ప్రారంభ ఖర్చులు, వాటాలు డిబెంచర్ల జారీ డిస్కౌంట్‌మొదలైనవి.

అప్పులు

అప్పులను కూడా క్రింది విధంగా వర్గీకరించవచ్చు

1) దీర్ఘకాలిక రుణాలు

వెంటనే తిరిగి తీర్చవలసిన భాద్యతలేని రుణాలను దీర్ఘకాలిక రుణాలు అంటారు. సహజంగా స్థిరాస్థుల కొనుగోలు కొరకు దీర్ఘకాలిక రుణాలను సేకరిస్తారు. ఉదా: తాకట్టు రుణాలు, బాంకుల నుండి ఇతర ఆర్థిక సంస్థల నుండి రుణాలు

2) స్వల్పకాలిక రుణాలు

వెంటనే లేదా ప్రస్తుత సంవత్సరంలోనే తిరిగి తీర్చవలసిన బాద్యత కలిగిన రుణాలను స్వల్పకాలిక రుణాలు అంటారు. ఉదా: వర్తక రుణదాతలు, చెల్లింపుబిల్లులు బాంకు ఓవర్ డ్రాఫ్ట్ మొదలైనవి.

3) యాజమాన్యపు నిధులు

యజమానికిగాని, యజమానులకు గాని చెల్లించవలసిన మొత్తాలను యాజమాన్యపు నిధులు అంటారు. వ్యాపార ఆస్తిత్వ భావన ప్రకారం యాజమాన్యపు పెట్టుబడి అనగా మూలధనాన్ని కూడా అప్పుగానే పరిగణించాలి. పంపిణీ చేయని లాభాలు. రిజర్వు నిధులు కూడా మూలధనంలోనే కలుస్తాయి. అయితే యజమాని సొంతానికి వాడుకొన్న మొత్తాలు అనగా సొంత వాడకాలను మూలధనం నుండి తీసివేస్తారు.

పాఠ్యాంశ ప్రశ్నలు 14.3

I. కింది ఆస్తులు ఏవిధమైన ఆస్తులో తెల్పండి..

- 1) గుడ్విల్
- 2) వసూలు బిల్లులు
- 3) వ్యాపార ప్రారంభ ఖర్చులు
- 4) గనులు
- 5) ఫర్నిచర్

II. కింది అప్పులు ఏవిధమైన అప్పులో తెల్పండి.

- 1) తాకట్టు రుణాలు
- 2) రుణదాతలు
- 3) చెల్లించవలసిన ఖర్చులు
- 4) మూలధనము

14.4 ఆస్తి అప్పుల పట్టి తయారు చేయడం

ఆస్తి అప్పుల పట్టి ఖాతా నమూనాలోనే వుంటుంది. అనగా రెండు భాగాలు విభజింపబడి వుంటుంది. ఎడమభాగం, కుడిభాగం. ఎడమ వైపు వ్యాపార సంస్థకున్న అన్ని రకాల అప్పులు అనగా స్వల్పకాలిక అప్పులు, దీర్ఘకాలిక అప్పులు, యాజమాన్యపు నిధులు అనగా మూలధనం, అప్పుల వైపు వ్రాయాలి. వ్యాపార సంస్థ ఆర్జించిన నికరలాభాన్ని మూలధనానికి కూడాలి, నికర నష్టం అయితే మూలధనం నుండి తీసివేయాలి. అదే విధంగా సొంత వాడకాలను కూడా మూలధనం నుండి తీసివేయాలి.

వ్యాపార సంస్థకున్న అన్ని రకాల ఆస్తులు అనగా చరాస్తులు, స్థిరాస్తులు, మిగిలిన ఆస్తులన్నిటిని కుడివైపున వరుసగా వ్రాయాలి. చివరిగా ఆస్తుల మొత్తాలు, అప్పుల మొత్తాలు రెండూ సమానంగా ఉండాలి.

ఉదాహరణ-4

మోస్సర్స్ విక్రమ్ బ్రదర్స్ పుస్తకాల నుండి 31-3-2010 నాటికి సేకరించిన కింది వివరాలనుండి ఆతేదినాటి వర్తకపు లాభనష్టాల ఖాతా మరియు ఆస్తి అప్పులు పట్టీని తయారు చేయండి.

వివరాలు	మొత్తము రూ.	వివరాలు	మొత్తం రూ.
చేతిలో నగదు	500	మూలధనం	7,000
మోటారు కారు	25,000	వచ్చిన డిస్కౌంట్	2,000
సొంత వాపకాలు	48,000	అమ్మకాలు	2,30,000
న్యాయపరమైన ఖర్చులు	1,500	రుణదాతలు	46,000
ప్లాంటు, యంత్రాలు	60,000	పెట్టుబడులపై వడ్డీ	5,200
పెట్టుబడులు	40,000	కొనుగోలు వాపస్లు	3,800
ప్రారంభసరుకు	35,000	చెల్లింపు బిల్లులు	34,000
అమ్మకాల వాపస్లు	2,500		
జీతాలు	12,000		
ఇచ్చిన డిస్కౌంట్	600		
కొనుగోలు రవాణా	1,800		
వేతనాలు	21,000		
తపాలా ఖర్చులు	400		
రుణగ్రస్తులు	60,000		
వడ్డీ	1,500		
బీమా ప్రీమియం	1,200		
కొనుగోళ్లు	80,000		
	3,91,000		3,91,000

జవాబు:

**మెస్సర్ విక్రమ్ బ్రదర్స్ వారి పుస్తకాలలో
వర్తకపు ఖాతా
31-3-2010లో అంతమయ్యే సంవత్సరానికి**

Dr

Cr

వివరాలు	మొత్తము రూ.	వివరాలు	మొత్తం రూ.
To ప్రారంభ సరుకు	35,000		
To కొనుగోళ్ళు 80,000		By అమ్మకాలు 2,30,000	
(-) కొనుగోలు వాపస్లు 3,800	76,200	(-) అమ్మకాల వాపస్లు 2,500	2,27,500
To వేతనాలు	21,000	By ముగింపు సరుకు	28,000
To కొనుగోలు రవాణా	1,800		
To స్థూల లాభం (తేల్చిన నిల్వ)	1,21,500		
(లాభనష్టాల ఖాతాకు బదిలీ)			
	2,55,500		2,55,500

**మెస్సర్ విక్రమ్ బ్రదర్స్ వారి పుస్తకాలలో
లాభనష్టాల ఖాతా
31-3-2010లో అంతమయ్యే సంవత్సరానికి**

Dr

Cr

వివరాలు	మొత్తము రూ.	వివరాలు	మొత్తం రూ.
To జీతాలు	12,000	By స్థూల లాభం (వర్తకపు ఖాతానుండి)	1,21,500
To భీమా ప్రీమియం	1,200	By వచ్చిన డిస్కౌంట్	2,000
To ఇచ్చిన డిస్కౌంట్	600	By పెట్టుబడులపై వడ్డీ	5,200
To తపాలా ఖర్చులు	400		
To వడ్డీ	1,500		
To న్యాయపరమైన ఖర్చులు	1,500		
To నికర లాభం (తేల్చిన నిల్వ)	1,11,500		
(మూలధన ఖాతాకు బదిలీ)	1,28,700		1,28,700

ఉదాహరణ-5

31-3-2010 నాటికి జాస్మిన్ ఎంటర్ప్రైజెస్ వారి పుస్తకాలనుండి క్రింది అంకణాను సేకరించడమైనది. ఆ తేదీ నాటి వర్తకపు ఖాతాను, లాభనష్టాల ఖాతాను మరియు అదే తేదీ నాటి ఆస్తి అప్పుల పట్టీని తయారు చేయండి.

వివరాలు	డెబిట్ మొత్తం రూ.	క్రెడిట్ మొత్తం రూ.
సరుకు	18,500	
కొనుగోళ్ళు, అమ్మకాలు	78,500	1,54,200
వాపస్లు	2,200	2,500
రుణగ్రస్తులు, రుణదాతలు	16,500	18,000
వసూలు బిల్లులు, చెల్లింపు బిల్లులు	14,000	21,000
చెల్లించిన కమీషన్	2,000	
ఆడిట్ ఫీజు	1,800	
భవనాలు	65,000	
ఫర్నీచర్	12,000	
జీతాలు	14,000	
టెలిఫోన్ ఖర్చులు	4,200	
భీమా ప్రీమియం	2,100	
ఇచ్చిన డిస్కౌంట్	1,000	
ఆక్టాయ్	1,200	
వేతనాలు	16,000	
కొనుగోలు రవాణా	2,400	
రానిబాకీలు	600	
తరుగుదల	4,200	
బ్యాంక్ రుణము	-	32,000
చేతిలోను, బ్యాంకులో నగదు	25,000	
మూలధనం	-	1,00,000
సొంత వాడకాలు	16,500	
యంత్రాలు	30,000	
	3,27,700	3,27,700

31-3-2010 నాటి సరుకు నిల్వ రూ.19600

జవాబు:

జాస్మిన్ ఎంటర్ప్రైజెస్ వారి పుస్తకాలలో
31-3-2010తో అంతమయ్యే సంవత్సరానికి వర్తకపు ఖాతా

Dr

Cr

వివరాలు	మొత్తము రూ.	వివరాలు	మొత్తం రూ.
To ప్రారంభపు సరుకు	18,500	By అమ్మకాలు	1,54,200
To కొనుగోళ్ళు	78,500	(-) అమ్మకాల వాపస్లు	2,200
(-) కొనుగోలు వాపస్లు	2,500		1,52,000
To వేతనాలు	16,000	By ముగింపు సరుకు	19,600
To కొనుగోలు రవాణా	2400		
To అక్రైయ్	1,200		
To స్థూల లాభం (తేల్చిన నిల్వ)	57,500		
(లాభనష్టాల ఖాతాకు బదిలీ)			
	1,71,600		1,71,600

జాస్మిన్ ఎంటర్ప్రైజెస్ వారి పుస్తకాలలో
31-3-2010తో అంతమయ్యే సంవత్సరానికి లాభనష్టాల ఖాతా

Dr

Cr

వివరాలు	మొత్తము రూ.	వివరాలు	మొత్తం రూ.
To జీతాలు	14,000	By స్థూల లాభం (తేల్చిన నిల్వ)	57,500
To బీమా ప్రీమియం	2,100	(వర్తకపు ఖాతా నుండి)	
To రాని బాకీలు	600		
To తరుగుదల	4,200		
To ఆడిట్ ఫీజు	1,800		
To ఇచ్చిన డిస్కంట్	1,000		
To చెల్లించిన కమీషన్	2,000		
To నికర లాభం (తేల్చిన నిల్వ)	27,600		
(మూలధన ఖాతాకు మళ్లింపు)			
	57,500		57,500

జాస్మిన్ ఎంటర్ప్రైజెస్ వారి పుస్తకాలలో

31-3-2010నాటికి

ఆస్తి అప్పుల పట్టీ

Dr

Cr

అప్పులు	మొత్తము రూ.	ఆస్తులు	మొత్తం రూ.
చెల్లింపు బిల్లులు	21,000	చేతిలోను, బ్యాంకులోను నగదు	25,000
వివిధ రుణదాతలు	18,000	వసూలు బిల్లులు	14,000
బ్యాంక్ రుణము	32,000	వివిధ రుణగ్రస్తులు	16,500
మూలధనం	1,00,000	ముగింపు సరుకు	19,600
(+) నికర లాభం	27,600	యంత్రాలు	30,000
	1,27,600	భవనాలు	65,000
(-) సొంత వాడకాలు	16,500	ఫర్నిచర్	12,000
	1,11,100		
	1,82,100		1,82,100

పాఠ్యాంశ ప్రశ్నలు 14.4

సరియైన పదం / పదాలతో పూరించండి.

- 1) వర్తకపు ఖాతాలో డెబిట్ మొత్తం కన్నా ఎక్కువగా ఉన్న క్రెడిట్ మొత్తాన్ని ..... అంటారు.
- 2) లాభనష్టాల ఖాతాలో క్రెడిట్ మొత్తం కన్నా ఎక్కువైన డెబిట్ మొత్తాన్ని ..... అంటారు.
- 3) ఆస్తి అప్పుల పట్టీలో రెండు వైపులా ఉన్న మొత్తాలు ...గా ఉంటాయి.
- 4) బ్యాంక్ రుణము ఆస్తి అప్పుల పట్టీలో ..... వైపున చూపాలి.

మీరు ఏమి నేర్చుకున్నారు

- 1) వర్తకపు ఖాతాను తయారు చేసేటప్పుడు, ప్రారంభపు సరుకు, నికర కొనుగోళ్ళు మరియు ప్రత్యక్ష ఖర్చులును డెబిట్ వైపు వ్రాసి, నికర అమ్మకాలు, ముగింపు సరుకును క్రెడిట్ వైపున రాయాలి. డెబిట్ క్రెడిట్ల మధ్య తేడాను స్థూల లాభం లేదా స్థూల నష్టం అంటారు. స్థూల లాభం అయినా, నష్టం అయినా లాభనష్టాల ఖాతాకు బదిలీ చేయాలి.
- 2) వ్యాపార సంస్థకు సంబంధించిన అన్ని రకాల రాబడి వ్యయాలను ఉదా: జీతాలు, అద్దె, వడ్డీ, డిస్కౌంట్, మొదలైన వన్నీ డెబిట్ చేయాలి. అదేవిధంగా వ్యాపార సంస్థకు సంబంధించిన రాబడి ఆదాయాలను క్రెడిట్ వైపున వ్రాయాలి. డెబిట్, క్రెడిట్ల మధ్య తేడాను నికర లాభం లేదా నికర నష్టం అంటారు. నికర లాభం అయినా, నష్టం అయినా ఆస్తి అప్పుల పట్టీలోని మూలధనం ఖాతాకు బదిలీ చేయాలి.
- 3) వ్యాపార సంవత్సరం చివరి రోజు నాటికి వ్యాపార సంస్థ ఆర్థిక స్థితిని తెలియజేసే నివేదిక ఆస్తి అప్పుల పట్టీ.
- 4) వ్యాపార సంస్థకున్న ఆస్తులు, చెల్లించవలసిన అప్పులను తెలియజేయు నివేదిక ఆస్తి అప్పుల పట్టీ.
- 5) ఆస్తి అప్పుల పట్టీ రెండు భాగాలుగా విభజింపబడి ఉంటుంది. కుడివైపు ఆస్తులు, ఎడమవైపు అప్పులు రాయాలి.
- 6) ఆస్తులను, అప్పులను ద్రవ్యత్వ క్రమంలో గాని, స్థిరత్వ క్రమంలో గాని రాయవచ్చు.
- 7) ఆస్తులను, చరాస్తులు, స్థిరాస్తులు, కంటికి కనిపించే ఆస్తులు, కంటికి కనిపించని ఆస్తులు, ద్రవ్యత్వ ఆస్తులు, తరిగిపోయే ఆస్తులు మరియు కృత్రిమ ఆస్తులు అని వివిధ రకాలుగా వర్గీకరించవచ్చు.

- 8) అప్పులను స్వల్పకాలిక రుణాలు, దీర్ఘకాలిక రుణాలు మరియు యాజమాన్యపు నిధులు అని వివిధ రకాలుగా వర్గీకరించవచ్చు.

పాఠాంత ప్రశ్నలు

- వర్తకపు ఖాతాను తయారు చేసే విధానం
- ఆస్తి అప్పుల పట్టీ అనగా నేమి, దాని ఉద్దేశ్యాలను తెలపండి.
- ఆస్తులను ద్రవ్యత్వ క్రమంలోనూ, స్థిరత్వ క్రమంలోనూ ఆస్తిఅప్పుల పట్టీలో చూపు విధానాలను తెల్పండి.
- కింది రకాల ఆస్తులకు ఒక్కోరకానికి రెండు ఉదాహరణలను ఇవ్వండి.
  - కంటికి కనిపించని ఆస్తులు
  - స్థిరాస్తులు
  - కృత్రిమ ఆస్తులు
  - చరాస్తులు
- యాజమాన్యపు నిధులు అనగానేమి?
- కింది ఖాతా నిల్వలు ముఖర్జీ పుస్తకాల నుండి సేకరించబడినాయి. వాటి ఆధారంగా 31-12-2010 నాటికి వర్తకపు ఖాతాను తయారు చేయుము.

వివరాలు	మొత్తము రూ.	వివరాలు	మొత్తం రూ.
ప్రారంభపు సరుకు	6,500	నగదు	4,500
కొనుగోళ్ళు	45,000	ఆఫీసు ఖర్చులు	3,200
అమ్మకాలు	72,000	ఆఫీసు అద్దె	6,800
కొనుగోలు వాపస్లు	1,500		
అమ్మకాల వాపస్లు	500		
కొనుగోలు రవాణా	1,200		
వేతనాలు	4,800		
ఇంధనము, శక్తి	3,200		

ముగింపు సరుకు 31-12-2010 ..... రూ. 8600

- 7) కింది సమాచారంతో రేప్టి పుస్తకాలలో 31-3-2010 నాటి లాభనష్టాల ఖాతాను తయారు చేయుము.

వివరాలు	మొత్తము రూ.	వివరాలు	మొత్తం రూ.
స్థూల లాభం	64,800	వచ్చిన డిస్కౌంట్	600
రాని బాకీలు	1,500	వచ్చిన కమీషన్	2,100
తరుగుదల	2,500	కొనుగోలు రవాణా	1,600
ఆఫీసు అద్దె	4,800	ముందుగా చెల్లించిన భీమా	600
భీమా	3,200	జీతాలు	6,400
టెలిఫోన్ ఖర్చులు	1,700	స్టేషనరీ	700
అప్పుపై వడ్డీ	2,400	ఫర్నిచర్	6,000
భవనాలు	50,000		

31-3-2010 నాటి ముగింపు సరుకు నిల్వ రూ. 20,000

- 8) మెస్సర్స్ కృష్ణమూర్తి గార్మెంట్స్ నుండి సేకరించిన కింది సమాచారంతో 31-3-2010 నాటి వారి వర్తకపు ఖాతా, లాభనష్టాల ఖాతాను మరియు అదే తేదీ నాటి ఆస్తి అప్పుల పట్టిని తయారు చేయుము.

వ. సంఖ్య	ఖాతాల వివరాలు	ఆ.పు.స.	డెబిట్ మొత్తం రూ.	క్రెడిట్ మొత్తం రూ.
1.	చేతిలో నగదు		2,000	-
2.	బ్యాంక్ ఓవర్ డ్రాఫ్ట్		-	35,000
3.	సరుకు నిల్వ (1-4-2009)		32,000	
4.	కొనుగోళ్ళు		80,000	
5.	కొనుగోలు రవాణా		4,000	
6.	దిగుమతి సుంకం		5,500	
7.	శక్తి		6,500	
8.	యంత్రాలు		40,000	
9.	ఫర్నిచర్		20,000	
10.	అమ్మకాలు		-	1,65,000
11.	చెల్లింపు బిల్లులు		-	18,000
12.	వివిధ రుణగ్రస్తులు		28,000	
13.	వివిధ రుణదాతలు		-	22,000
14.	జీతాలు		6,500	
15.	అమ్మకపు సిబ్బంది కమీషన్		7,800	
16.	గిడ్డంగి అద్దె		7,200	
17.	భీమా		2,400	
18.	భూమి భవనాలు		75,000	
19.	అమ్మకాల రవాణా		3,600	
20.	ప్రకటనలు		4,500	
21.	మూలధనము		-	1,00,000
22.	సొంత వాడకాలు		15,000	
			3,40,000	3,40,000

31-3-2010 నాటి ముగింపు సరుకు నిల్వ రూ. 38000

వివిధ పాఠ్యాంశ ప్రశ్నలకు సమాధానాలు

పాఠ్యాంశం 14.1

- i) వర్తకపు ఖాతా - క్రెడిట్
- ii) లాభనష్టాల ఖాతా - డెబిట్
- iii) లాభనష్టాల ఖాతా - క్రెడిట్

iv)	వర్తకపు ఖాతా	- డెబిట్
v)	వర్తకపు ఖాతా	- డెబిట్
vi)	వర్తకపు ఖాతా	- క్రెడిట్
vii)	లాభనష్టాల ఖాతా	- డెబిట్
viii)	లాభనష్టాల ఖాతా	- క్రెడిట్

పాఠ్యాంశం 14.2

I.	ద్రవ్యత్వ క్రమం	స్థిరత్వ క్రమం
	చేతిలో నగదు	గుడ్విల్
	వసూలు బిల్లులు	భవనాలు
	వివిధ రుణగ్రస్తులు	ఫర్నిచర్
	ముగింపు సరుకు	పెట్టుబడులు
	పెట్టుబడులు	ముగింపు సరుకు
	ఫర్నిచర్	రుణగ్రస్తులు
	భవనాలు	వసూలు బిల్లులు
	గుడ్విల్	చేతిలో నగదు
II.	ద్రవ్యత్వ క్రమం	స్థిరత్వ క్రమం
	చెల్లించవలసిన ఖర్చులు	మూలధనము
	చెల్లింపు బిల్లులు	తాకట్టు రుణాలు
	రుణదాతలు	రుణదాతలు
	తాకట్టు రుణాలు	చెల్లింపు బిల్లులు
	మూలధనము	చెల్లించవలసిన ఖర్చులు

పాఠ్యాంశం 14.3

I.	1. కంటికి కనిపించని ఆస్తి
	2. చరాస్తి
	3. కృత్రిమ ఆస్తి
	4. తరిగిపోయే ఆస్తి
	5. స్థిరాస్తి
II.	1. దీర్ఘకాలిక రుణం
	2. స్వల్పకాలిక రుణం
	3. స్వల్పకాలిక రుణం
	4. యాజమాన్యపు నిధి

పాఠ్యాంశం 14.4

1. స్థూల లాభం
2. నికర నష్టం
3. సమానంగా
4. అప్పులు

పాఠాంత అభ్యాస ప్రశ్నలకు జవాబులు

6. స్థూల లాభం	- రూ.10,300
7. నికర లాభం	- రూ.42,700
8. స్థూల లాభం	రూ. 75,000
నికర లాభం	రూ. 44,000
ఆస్తి అప్పుల మొత్తం	- రూ.203,000

చేయవలసిన కార్యక్రమం -1

మీ పరిసరాలలో ఉన్న మీ స్నేహితుల తల్లిదండ్రులనూ, బంధువుల వివిధ వ్యాపార సంస్థలకు వెళ్ళి వారి వ్యాపారానికి సంబంధించిన వివిధ ఆస్తులను, అప్పుల వివరాలను సేకరించి, విశ్లేషణ చేసి వివిధ రకాలుగా వర్గీకరించి కింది నమూనాలో రాయండి.

క్రమ.సంఖ్య	వ్యాపార సంస్థ పేరు	వ్యాపార లక్షణం	ఆస్తుల పేర్లు	ఆస్తుల రకాలు
1				
2				
3				
4				
5				
6				
7				

చేయవలసిన మరొక కార్యక్రమం

మీ తల్లిదండ్రులు లేదా మీ స్నేహితుల తల్లిదండ్రులు, లేదా బంధువులలో వ్యాపారం చేయుచున్న వారి ఆస్తి అప్పుల పట్టిని విశ్లేషించి ఆస్తులను అప్పులను క్రమపద్ధతిలో అమర్చబడినవో లేదో పరిశీలించండి. ఆస్తి,అప్పుల క్రమపద్ధతిలో లేకుంటే వాటిని ద్రవ్యత్వపు క్రమంలో గాని లేదా స్థిరత్వపు క్రమంలో గాని అమర్చండి. ఒకవేళ ఆస్తి అప్పులు ద్రవ్యత్వపు క్రమంలో ఉంటే స్థిరత్వపు క్రమంలో అమర్చండి అలాగే స్థిరత్వపు క్రమంలో ఉంటే ద్రవ్యత్వపు క్రమంలో అమర్చి చూపండి.

ఆర్థిక నివేదికలు-II

FINANCIAL STATEMENTS - II

ముందు పాఠంలో మీరు ఆదాయ నివేదిక అనగా వర్తక, లాభనష్టాల ఖాతా మరియు ఆర్థిక స్థితి నివేదిక లేదా ఆస్తిఅప్పుల పట్టీలను ప్రతి వ్యాపార సంస్థ వారి వ్యాపార సంవత్సరం చివరలో తప్పనిసరిగా తయారు చేయాలని నేర్చుకొన్నారు. వీటిలో ఆదాయ నివేదిక వ్యాపార సంస్థ ఆర్జించిన నికరలాభం లేదా నష్టాల వివరాలను తెలియజేస్తుంది. ఆస్తిఅపల పట్టీ వ్యాపార సంస్థ ఆర్థికస్థితిని ఒక నిర్దిష్ట తేది నాటికి ఏ విధంగా ఉందో తెలియబరుస్తుంది. ఈ నివేదికలను సంస్థ అంకణా మరియు ఇతర సమాచారం ఆధారంగా తయారు చేస్తారు. కొన్ని ఆదాయాలు, ఖర్చులు అంకణాలో చూపబడినా అవి అంకణా తయారు చేసిన సంవత్సరానికి సంబంధించినవిగా ఉండవచ్చు. మరికొన్ని రావలసిన ఆదాయాలు, చెల్లించవలసిన ఖర్చులు అంకణాలో చూపడం జరగదు! ఈ రెండు రకాల ఆదాయాలు, ఖర్చులు లెక్కలోకి తీసుకొంటేనే ఆదాయ నివేదికల గాని, ఆస్తిఅప్పుల పట్టీగాని వ్యాపార సంస్థ యదార్థ స్థితిని వ్యక్తపరుస్తాయి. ఇటువంటి అంశాలనే సర్దుబాట్లు అంటారు. ఈ పాఠంలో వివిధ ఖాతాలలో సర్దుబాట్లు చేయువిధానం, వాటిని ఆర్థిక నివేదికలలో పొందుపరచడం తెలుసుకొంటారు.

లక్ష్యాలు

ఈ పాఠం చదవటం ద్వారా మీరు

- ★ సర్దుబాట్ల అవసరం గుర్తించడం
- ★ ముగింపు సరుకు, చెల్లించవలసిన ఖర్చులు, ముందుగా చెల్లించిన ఖర్చులు రావలసిన ఆదాయాలు, ముందుగా వచ్చిన ఆదాయాలకు సంబంధించిన సర్దుబాట్లను వివరించడం
- ★ వర్తకపు ఖాతా, లాభనష్టాల ఖాతా మరియు ఆస్తి అప్పుల పట్టీలలో సర్దుబాట్ల అంశాలను ఏవిధంగా పొందుపరచాలో తెలుసుకొంటారు.

15.1 సర్దుబాట్లను లెక్కలోకి తీసుకోవలసిన ఆవశ్యకత

సాధారణంగా ప్రతి అకౌంటింగ్ సంవత్సరాంతానికి వ్యాపార సంస్థలు రెండు ఆర్థిక నివేదికలు అనగా వర్తకపు, లాభనష్టాల ఖాతాలు మరియు ఆస్తి అప్పుల పట్టీలు తయారుచేస్తాయని మీరు ఇంతకుముందు నేర్చుకొన్నారు. ఆర్థిక నివేదికలు తయారు చేసిన సంవత్సరానికి చెందని ఆదాయాలు లేదా ఖర్చులు వీటిలో కలవలేదని నిర్ధారించుకోవాలి. ఒకవేళ కలసి ఉన్నాయని తెలిస్తే వాటిని సర్దుబాటు పద్దులు రాయడం ద్వారా వేరు చేయవచ్చు. అలాగే కొన్ని అవసరమైన అంశాలు ఖాతాలలో రాయకుండా వదలివేయడం జరుగుతుంది. వాటిని కూడా సర్దుబాటు పద్దుల ద్వారా లెక్కలోకి తీసుకోవాలి. సంస్థ యొక్క సరియైన లాభం లేదా నష్టం లెక్కించడానికి వాస్తవమైన సమంజసమైన ఆర్థిక స్థితిని చూపటానికి ఈ సర్దుబాట్లు అవసరం ఉంటుంది.

ఉదాహరణకు ఒక సంస్థ ప్రతి సంవత్సరం మార్చి 31 తేదీకి పుస్తకాలు ముగింపు చేస్తుంది. కాని ఆ సంస్థ షాపు అద్దె మార్చి నెలకు చెల్లించకపోతే ఆ విషయం అంకణాలో చూపడం జరగదు. కాని ఈ అంశాన్ని లెక్కలోకి తీసుకొని

ముగింపు లెక్కలు తయారుచేయాలి. అదేవిధంగా సంవత్సర భీమా ప్రీమియం జూన్ నెల 30వ తేదీ వరకు చెల్లింపు చేస్తే, మార్చి 31 తేదీకి, 3 నెలల ప్రీమియం ముందుగా చెల్లించినట్లు తెలుస్తుంది. కాని అంకణాలో చూపిన భీమా ప్రీమియంలో ముందుగా చెల్లించిన ప్రీమియం మొత్తం కలిసి ఉంటుంది. ముగింపు లెక్కలు తయారు చేయు సందర్భంలో కూడికల అంశాలు తీసివేత అంశాలను సర్దుబాట్లు అంటారు. సంస్థ యొక్క వాస్తవమైన సమంజసమైన పరిస్థితి తెలుసుకోవాలంటే ఈ సర్దుబాట్ల అంశాలను ఖాతాల నివేదికలో పొందుపరచాలి.

పాఠ్యాంశ ప్రశ్నలు 15.1

కింది ఖాళీలను సరియైన పదం / పదాలతో పూరించండి..

- వర్తకపు ఖాతా, లాభనష్టాల ఖాతా _____ లేదా _____ లను తెలియజేస్తాయి.
- వ్యాపార సంస్థ ఖచ్చితమైన _____ లను మరియు _____ లను చూపడానికి సర్దుబాట్లను లెక్కలోకి తీసుకోవాలి.
- వ్యాపార సంవత్సరానికి సంబంధం లేని ఆదాయాలను ఖర్చుల అంశాలను _____
- వ్యాపార సంవత్సరానికి చెందిన పుస్తకాలలో నమోదుకాని ఆదాయాలను ఖర్చులను _____

15.2 సర్దుబాట్లను పుస్తకాలలో రాసే విధానం

సర్దుబాట్ల సంఖ్య మరియు లక్షణాలు వ్యాపార సంస్థ తీరుపై ఆధారపడి వుంటుంది. వ్యాపార సంస్థ పరిమాణము, వ్యాపార వ్యవహారాల పద్ధతి మొదలైన అంశాలపై ఆధారపడి సర్దుబాట్లు వుంటాయి. కొన్ని రకాల సర్దుబాట్ల అన్ని రకాల వ్యాపార సంస్థలలో సహజంగా వుంటాయి. ఈ సర్దుబాట్లను ముగింపు లెక్కలలో రాసేటప్పుడు ముఖ్యంగా జంట పద్ధతి విధానం ప్రకారం వ్రాయాలి. అనగా ప్రతి సర్దుబాటు తప్పనిసరిగా ముగింపు లెక్కలలో కనీసం రెండుసార్లు నమోదు చేయాలి. ఒక ఖాతాలో డెబిట్ అయితే మరో ఖాతాలో క్రెడిట్ అవుతుంది. సర్దుబాటు లక్షణాన్ని బట్టి అవి ఎక్కడ వ్రాయాలి అనే అంశం ఆధారపడి వుంటుంది.

కొన్ని రకాల సర్దుబాట్లను మరియు ముగింపు లెక్కలలో వాటిని నమోదు చేసే ప్రక్రియను క్రింది విధంగా చెప్పవచ్చు.

- ముగింపు సరుకు
- చెల్లించవలసిన ఖర్చులు
- ముందుగా చెల్లించిన ఖర్చులు
- రావలసిన ఆదాయాలు
- ముందుగా వచ్చిన ఆదాయాలు
- మూలధనంపై వడ్డీ
- సొంతవాడకాలపై వడ్డీ
- తరుగుదల
- రాని బాకీలను రద్దు
- రాని బాకీల నిధివర్పాటు

వీటిని ఒకదాని తరువాత ఒకటి పరిశీలిద్దాం.

1. ముగింపు సరుకు

వ్యాపార సంవత్సరం చివరిన మిగిలిన సరుకును ముగింపు సరుకు అంటారు. సహజంగా ఇది అంకణాలో వ్రాయరు. కాని దీనిని ముగింపు లెక్కలలో నమోదు చేయాలి. ముగింపు సరుకు నిల్వమొత్తాన్ని వర్తకపు ఖాతాకు క్రెడిట్ వైపున వ్రాయాలి. మరోసారి ఆస్తి అప్పుల పట్టీలో ఆస్థుల వైపున వ్రాయాలి.

ఒక వేళ ముగింపు సరుకు అంకణలో మాత్రమే ఇస్తే అది కేవలం ఆస్థులు వైపున మాత్రమే వ్రాయాలి. రెండోసారి వ్రాయనవసరంలేదు.

ముగింపు సరుకు సర్దుబాటుకు చిట్టా పద్దు :

ముగింపు సరుకు ఖాతా Dr   XXXX

To వర్తకపు ఖాతా.   XXXX

(ముగింపు సరుకును లెక్కలోకి తీసుకున్నందున)

పై వివరాలను కింది విధంగా చూపవచ్చు.

వర్తకపు ఖాతా

Dr

Cr

వివరాలు	మొత్తము రూ.	వివరాలు	మొత్తం రూ.
		By ముగింపు సరుకు	XXXX

ఆస్తి అప్పుల పట్టీ

అప్పులు	మొత్తము రూ.	ఆస్తులు	మొత్తం రూ.
		ముగింపు సరుకు	XXXX

2. చెల్లించవలసిన ఖర్చులు

ప్రస్తుత వ్యాపార సంవత్సరానికి సంబంధించి ఇంకా చెల్లింపు చేయని ఖర్చులను చెల్లించవలసిన ఖర్చులు అంటారు. ఉదాహరణకు ఒక వ్యాపార సంస్థ డిసెంబర్ 31న పుస్తకాలను ముగిస్తుంది. అయితే డిసెంబర్ నెలకు సంబంధించిన జీతాలను చెల్లించలేదు. దీనిని చెల్లించవలసిన జీతాలు అంటారు. అదేవిధంగా చెల్లించవలసిన అద్దె, చెల్లించవలసిన వేతనాలు లాంటివి ఉదాహరణలుగా చెప్పవచ్చు.

చెల్లించవలసిన జీతాలు అని అంకణంలో ఇస్తే, దీనిని కేవలం ఆస్తి అప్పుల పట్టీలో అప్పుల వైపున మాత్రమే వ్రాయాలి. అంకణంలో ఇస్తే కొంతమేరకు సర్దుబాటు పూర్తయింది అని అర్థం.

చెల్లించవలసిన జీతాలు అవి సర్దుబాట్లలో ఇస్తే తప్పని సరిగా దీనిని రెండుసార్లు ముగింపు లెక్కలలో వ్రాయాలి. సర్దుబాట్లలో ఇచ్చిన చెల్లించవలసిన జీతాలకు చిట్టా పద్దు.

జీతాల ఖాతా ..... Dr   XXXX

To చెల్లించవలసిన జీతాల ఖాతా   XXXX

(చెల్లించవలసిన జీతాలను ముగింపు లెక్కలలో నమోదు చేయుటకు)

ఆస్తి అప్పుల పట్టీ

అప్పులు	మొత్తము రూ.	ఆస్తులు	మొత్తం రూ.
		ముందుగా చెల్లించిన భీమా ప్రీమియం	××××

4. ఆర్జించినా, ఇంకా వసూలు కాని ఆదాయం

ఆర్జించిన ఆదాయం వ్యాపార సంవత్సరం చివరి వరకు వసూలు కాకపోతే, దానిని ఆర్జించిన, వసూలుకాని ఆదాయం అంటారు. ఉదాహరణకు ప్రస్తుత సంవత్సరానికి రావలసిన సెక్యూరిటీలపై వడ్డీ, వాటాలపై డివిడెండ్ మొదలైనవి ఇంకా వసూలు కాకపోతే, వాటిని రావలసిన ఆదాయాలు అంటారు. ఇవి సహజంగా అంకణాలో కనిపించవు. సర్దుబాట్లలో ఇచ్చినపుడు తప్పనిసరిగా ముగింపు లెక్కలలో వీటిని వ్రాయాలి.

ఆర్జించినా, వసూలు కాని ఆదాయాలకు వ్రాసే చిట్టా పద్ధు. ఉదాహరణకు రావలసిన అద్దె:

రావలసిన అద్దెఖాతా Dr   ××××

To అద్దె ఖాతా   ××××

(ఇంకా కొంత అద్దె సొమ్ము రావలసినందున)

ముగింపు లెక్కలలో దీనిని కింది విధంగా చూపాలి

లాభనష్టాల ఖాతా				Cr
వివరాలు	మొత్తము రూ.	వివరాలు	మొత్తం రూ.	
		By వసూలైన అద్దె	xxxx	
		(+) రావలసిన అద్దె	<u>xxx</u>	xxxxxx

ఆస్తి అప్పుల పట్టీ

అప్పులు	మొత్తము రూ.	ఆస్తులు	మొత్తం రూ.
		రావలసిన అద్దె	××××

5. ముందుగా వచ్చిన ఆదాయాలు

కొన్ని సందర్భాలలో తదుపరి సంవత్సరంలో రావలసిన ఆదాయాలు ప్రస్తుత సంవత్సరంలో ముందుగానే వస్తువుంటాయి. మరుసటి సంవత్సరంరావలసిన ఆదాయాలు ప్రస్తుత సంవత్సరంలో వసూలైతే వాటిని ముందుగా వచ్చిన ఆదాయాలు అంటారు. ఇవి ప్రస్తుత సంవత్సర ఆదాయం కాదు కాబట్టి లాభనష్టాల ఖాతాలో క్రెడిట్ వైపున ఆదాయం నుండి తీసివేసి రెండవసారి ఆస్తి అప్పుల పట్టీలో అప్పుల వైపు వ్రాయాలి. ఉదా:- డిసెంబర్ 31తో ఖాతా పుస్తకాలను ముగించే వ్యాపార సంస్థలో మరుసటి సంవత్సరం జనవరికి సంబంధించి అద్దె వసూలైతే దానిని ముందుగా వచ్చిన అద్దె అంటారు.

ముందుగా వచ్చిన అద్దెని సర్దుబాటు చేయడానికి రాయవలసిన సర్దుబాటు చిట్టా పద్ధు.

లాభనష్టాల ఖాతా

Cr

వివరాలు	మొత్తము రూ.	వివరాలు	మొత్తం రూ.
To మూలధనంపై వడ్డీ	xxxxx		

ఆస్తి అప్పుల పట్టీ

అప్పులు	మొత్తము రూ.	ఆస్తులు	మొత్తం రూ.
మూలధనం	xxxx		
(+) మూలధనంపై వడ్డీ	<u>xxx</u>	xxxx	

7. సొంత వాడకాలపై పట్టు

వ్యాపార సంస్థ నుండి యజమాని సొంతానికి వాడుకున్న సరుకులను, సొమ్ము మొత్తాలను సొంత వాడకాలు అంటారు. ఈ సొంతవాడకాలపై కూడా వడ్డీ లెక్కించవచ్చు. ఈ విధంగా వడ్డీ లెక్కించే సందర్భంలో కింది సర్దుబాటు చిట్టాపద్ధు వ్రాయాలి.

మూలధనం ఖాతా Dr   XXXXX

To సొంతవాడకాలపై వడ్డీ ఖాతా   ××××

(సొంత వాడకాలపై వడ్డీ లెక్కించినందున)

ముగింపు లెక్కలలో సొంత వాడకాలపై వడ్డీని కింది విధంగా చూపాలి.

లాభనష్టాల ఖాతా

Cr

వివరాలు	మొత్తము రూ.	వివరాలు	మొత్తం రూ.
		By సొంతవాడకాలపై వడ్డీ	××××

అస్తి అప్పుల పట్టీ

అప్పులు		మొత్తము రూ.	ఆస్తులు	మొత్తం రూ.
మూలధనం	xxxxx			
(-) సొంతవాడకాలపై వడ్డీ	<u>xxx</u>	xxxxx		

8. తరుగుదల

వ్యాపార సంస్థలో ఉపయోగిస్తున్న వివిధ స్థిరాస్తులు అరుగుతరుగు లేదా తరిగిపోవడం, ప్రమాదాలు జరగడం, కాలగమనం ఇంకా మరికొన్ని కారణాల వలన ఆస్థులు విలువలో వచ్చే తగ్గుదలను తరుగుదల అంటారు. ఈ తరుగుదల వ్యాపార సంస్థలోని భూమి మినహా అన్ని స్థిరాస్తులపై లెక్కించాలి.

ప్రతి వ్యాపారసంస్థలో ఆదాయాలను పొందుటకు అనేక స్థిరాస్థులను ఉపయోగిస్తుంటారు. ఈ స్థిరాస్థులు రోజువారీ

లాభనష్టాల ఖాతా

Dr

Cr

వివరాలు	మొత్తము రూ.	వివరాలు	మొత్తం రూ.
To రాని బాకీలు నిధికి ఏర్పాటు	xxxx		

ఆస్తి అప్పుల పట్టీ

అప్పులు	మొత్తము రూ.	ఆస్తులు	మొత్తం రూ.
		ఋణగ్రస్తులు	xxxxx
		(-) రాని సంశయాత్మక బాకీల నిధి	xxx
			xxxxx

అంకణాలో ఇచ్చిన రుణగ్రస్తుల నుండి సర్దుబాట్లలో ఇచ్చిన రానిబాకీలను తీసివేసిన తరువాత మిగిలిన ఋణగ్రస్తుల నుండి ఒక నిర్ణీత శాతం చొప్పున రాని మరియు సంశయాత్మక బాకీల నిధిని ఏర్పాటు చేస్తారు.

దీర్ఘకాలంగా వ్యాపారం చేస్తున్న వ్యాపారస్థుని అనుభవం దృష్ట్యా మొత్తం అరువు అమ్మకాలలో రానిబాకీలు ఎంతశాతం వుంటాయో, రానిబాకీల నిధి ఏమేరకు అవసరం వుంటుందో తెలుస్తుంది. కనుక ఒక నిర్ణీత శాతం చొప్పున ఉదాహరణకు 5% వుండేటట్లు ఈ నిధిని ఏర్పాటు చేస్తారు. పరిస్థితిని బట్టి ఈ నిర్ణీత శాతాన్ని పెంచడం లేదా తగ్గించడం చేయవచ్చు. ఉదా:- అరువు అమ్మకాలు చేసేటప్పుడు వ్యాపారస్థుడు సరైన జాగ్రత్తలు తీసుకుంటే ఈ శాతం తక్కువగా వుంటుంది.

రాని మరియు సంశయాత్మక బాకీల నిధిని సహజంగా ఒక నిర్ణీత శాతం ప్రకారం ఏర్పాటు చేస్తారు. గత సంవత్సరపు నిల్వను ఈ సంవత్సరానికి బదిలీ చేస్తారు. దీనిని పాత రానిబాకీల నిధి అంటారు. ప్రస్తుత సంవత్సరపు రానిబాకీలు మరియు అదనపు రానిబాకీలు ఈ నిధినుండి సర్దుబాటు చేయుటకు వీలైన మొత్తంలో అదనపు నిధిని ఈ సంవత్సరం ఏర్పాటు చేస్తారు. ఈవిధంగా ఏర్పాటు చేసిన అదనపు నిధిని కొత్త రాని బాకీల నిధి అంటారు.

క్రొత్త రాని మరియు సంశయాత్మక బాకీల నిధి ఏర్పాటుకు అకౌంటింగ్ విధానం కింది విధంగా ఉంటుంది.

Dr

లాభనష్టాల ఖాతా

Cr

వివరాలు	మొత్తము రూ.	వివరాలు	మొత్తం రూ.
To రాని బాకీలు	xxxx		
(+) అదనపు రానిబాకీలు	xxx		
To క్రొత్త రానిబాకీల నిధి	xxxx		
(-) పాత రానిబాకీల నిధి	xxx		

ఒక వేళ గత సంవత్సరం నుండి ప్రస్తుత సంవత్సరానికి బదిలీపై వచ్చిన పాత రాని మరియు సంశయాత్మక బాకీల నిధి ప్రస్తుత సంవత్సరం ఏర్పాటు చేసే కొత్త రాని మరియు సంశయాత్మక బాకీలనిధి కంటే ఎక్కువగా వుంటే ఆ ఎక్కువగా ఉన్న మొత్తాన్ని లాభనష్టాల ఖాతాకు క్రెడిట్ చేయాలి.

రాని మరియు సంశయాత్మక బాకీల నిధి సహజంగా అప్పు లాంటిది. కానీ వ్యాపార సంస్థ పుస్తక నమోదు ప్రక్రియలో ఈ నిధిని ఆస్తి అప్పుల పట్టీలో ఆస్తులలోని రుణగ్రస్తుల నిల్వనుండి తీసివేస్తారు.

పైవివరణను కింది ఉదాహరణ ద్వారా తెలుసుకుందాం.

31-12-2010న ఒక వ్యాపార సంస్థ అంకణాలో కింది నిల్వలు కనిపిస్తున్నాయి.

అంకణా

వివరాలు	డెబిట్ మొత్తము రూ.	క్రెడిట్ మొత్తం రూ.
వివిధ ఋణగ్రస్తులు	24,600	
రాని మరియు సంశయాత్మక బాకీల నిధి	-	1,000
రాని బాకీలు	700	

అదనపు సమాచారము

అదనపు రాని బాకీలు రూ॥ 600/- లు, రాని మరియు సంశయాత్మక బాకీలు నిధిని ఋణగ్రస్తులపై 5%తో ఏర్పాటు చేయండి.

పై తేదీ నాటికి ముగింపు లెక్కలలో ఈ సర్దుబాట్లను ఏ విధంగా రాస్తారో చూపండి.

31-12-2006తో అంతమయ్యే సంవత్సరానికి లాభనష్టాల ఖాతా

Dr

Cr

వివరాలు	మొత్తము రూ.	వివరాలు	మొత్తం రూ.
To రాని బాకీలు 700	1,300		
(+) అదనపు రానిబాకీలు 600			
To రాని శంసయాత్మక బాకీల నిధి			
(24600-600)			
24000 × 5/100 1,200			
(-) పాత రానిశంసయాత్మక బాకీల నిధి 1,000	200		

31-12-2006 నాటికి ఆస్తి అప్పుల పట్టీ

Dr

Cr

అప్పులు	మొత్తము రూ.	ఆస్తులు	మొత్తం రూ.
		వివిధ ఋణగ్రస్తులు 24,600	
		(-) అదనపు రానిబాకీలు 600	
		24,000	
		(-) రాని, శంసయాత్మక బాకీల నిధి (24000×5/100) 1,200	22,800

ముఖ్యమైన సర్దుబాటు పద్ధతుల సంగ్రహం

వ.స.	సర్దుబాటు	సర్దుబాటు పద్ధతులు	వర్తకపు, లాభనష్టాల ఖాతాలలో నమోదు	ఆస్తి అప్పుల పట్టీలో నమోదు
1.	ముగింపు సరుకు	ముగింపు సరుకు ఖాతా Dr To వర్తకపు ఖాతా	వర్తకపు ఖాతాలో క్రెడిట్ వైపున రాయాలి	అప్పుల వైపున రాయాలి
2.	చెల్లించవలసిన ఖర్చులు	ఖర్చు ఖాతా Dr To చెల్లించవలసిన ఖర్చు ఖాతా	లాభనష్టాల ఖాతాలో డెబిట్ వైపున సంబంధిత ఖర్చుకు కూడాలి	అప్పుల వైపున వ్రాయాలి
3.	ముందుగా చెల్లించిన ఖర్చులు	ముందుగా చెల్లించిన ఖర్చుల ఖాతా Dr To ఖర్చు ఖాతా	వర్తకపు ఖాతా లేదా లాభనష్టాల ఖాతాలో డెబిట్ వైపున సంబంధిత ఖర్చు నుండి తీసివేయాలి	అప్పుల వైపున వ్రాయాలి
4.	ఆర్జించిన, రావలసిన ఆదాయం	రావలసిన ఆదాయం ఖాతా Dr To ఆదాయం ఖాతా	లాభనష్టాల ఖాతాలో క్రెడిట్ వైపున సంబంధిత ఆదాయానికి కూడాలి	అప్పుల వైపున వ్రాయాలి
5.	ముందుగా వచ్చిన ఆదాయం	ఆదాయం ఖాతా Dr To ముందుగా వచ్చిన ఆదాయం ఖాతా	లాభనష్టాల ఖాతాలో క్రెడిట్ వైపున సంబంధిత ఆదాయం నుండి తీసివేయాలి	అప్పుల వైపున వ్రాయాలి
6.	మూలధనంపై వడ్డీ	మూలధనంపై వడ్డీ ఖాతా Dr To మూలధనం ఖాతా	లాభనష్టాల ఖాతాకు డెబిట్ వైపున వ్రాయాలి	అప్పుల వైపున మూలధనానికి కూడాలి
7.	సొంత వాడకాలపై వడ్డీ	మూలధనం ఖాతా Dr To సొంత వాడకాలపై వడ్డీ ఖాతా	లాభనష్టాల ఖాతాకు క్రెడిట్ వైపున వ్రాయాలి	అప్పుల వైపున మూలధనం నుండి తీసివేయాలి
8.	తరుగుదల	తరుగుదల ఖాతా Dr To ఆస్తి ఖాతా	లాభనష్టాల ఖాతాకు డెబిట్ వైపున వ్రాయాలి	అప్పుల వైపున సంబంధిత అప్పుల నుండి తీసివేయాలి
9.	అదనపు రానిబాకీలు	రానిబాకీల ఖాతా Dr To రుణగ్రస్తుల ఖాతా	లాభనష్టాల ఖాతాలో డెబిట్ వైపున వ్రాయాలి	అప్పులలో రుణగ్రస్తుల నుండి తీసివేయాలి
10.	రాని, శంశయాత్మక బాకీల నిధి	లాభనష్టాల ఖాతా Dr To రాని మరియు శంశయాత్మక బాకీల నిధి ఖాతా	లాభనష్టాల ఖాతాలో డెబిట్ వైపున వ్రాయాలి	అప్పులవైపున రుణగ్రస్తుల నుండి తీసివేయాలి

పాఠ్యాంశ ప్రశ్నలు 15.3

I కింది వాటికి ఖచ్చితమైన పదాలను రాయండి.

- (i) ఋణగ్రస్థుల నుండి రావలసిన మొత్తంపై ఏర్పాటు చేసే నిధి.
- (ii) అరుగు, తరుగు వలన ఆస్తి విలువలో వచ్చే తగ్గుదలను ఏమంటారు.
- (iii) వసూలు కావడానికి అవకాశం లేని బాకీలను ఏమంటారు.
- (iv) వ్యాపార సంవత్సరం చివరిన మిగిలిన సరుకును ఏమంటారు.

II కింది సర్దుబాట్లకు చిట్టా పద్ధులను పూర్తి చేయండి.

- (i) మూలధనం పై వడ్డీ ఇవ్వడానికి

మూలధనం పై వడ్డీ ఖాతా Dr

To _____

- (ii) చెల్లించవలసిన వేతనాలు

వేతనాల ఖాతా Dr

To _____

- (iii) ఆరు నెలలకు ముందుగా చెల్లించిన భీమా ప్రీమియం

ముందుగా చెల్లించిన భీమా ప్రీమియం ఖాతా Dr

To _____

- (iv) ముందుగా వచ్చిన కమీషన్

కమీషన్ ఖాతా Dr

To _____

ఉదాహరణ-1

కింది అంకణాను యం.బి.గార్మెంట్స్ వారి పుస్తకాల నుండి 31-12-2010వ తేదీన సేకరించబడింది. అతేదీలో అంతమయ్యే సంవత్సరానికి వర్తకపు ఖాతా, లాభనష్టాల ఖాతా మరియు అదే తేదీ నాటి ఆస్తి అప్పుల పట్టీని తయారు చేయండి.

వివరాలు	డెబిట్ మొత్తం రూ.	క్రెడిట్ మొత్తం రూ.
మూలధనం	-	80,000
చేతిలో నగదు	570	
బ్యాంక్ లో నగదు	5,600	
కొనుగోళ్ళు	43,200	
అమ్మకాలు	-	78,000
వేతనాలు	10,400	
శక్తి	4,730	
కొనుగోలు రవాణా	2,040	
అమ్మకాల రవాణా	3,200	
1-1-2010 నాటి సరుకు	5,660	
భూమి, భవనాలు	40,000	
యంత్రాలు	20,000	
జీతాలు	4,000	
భీమా	600	
వివిధ రుణగ్రస్తులు	28,000	
వివిధ రుణదాతలు	-	10,000
	1,68,000	1,68,000

కింది సర్దుబాట్లను లెక్కలోకి తీసుకోవాలి.

- 31-12-2010 నాటి సరుకు నిల్వ రూ. 10,000/-
- యంత్రాలను 10% చొప్పున, భవనాలపై 2% చొప్పున తరుగుదల ఏర్పరచాలి.
- 2010 డిసెంబర్ నెలకు సంబంధించి చెల్లించవలసిన జీతాలు రూ. 1,200
- భీమా ప్రీమియం 30-6-2011తో అంతమయ్యే సంవత్సరం వరకు చెల్లించబడినది.

పై సర్దుబాట్లకు చిట్టాపద్దులు రాసి వర్తకపు, లాభనష్టాల ఖాతాను, ఆస్తి అప్పుల పట్టీని తయారు చేయండి.

జవాబు:

సర్దుబాట్లకు చిట్టాపద్దులు

తేది	ఖాతాల వివరాలు	ఆ.పు.స.	డెబిట్ మొత్తం రూ.	క్రెడిట్ మొత్తం రూ.
2010 డిసెంబర్-31	ముగింపు సరుకు ఖాతా .....Dr To వర్తకపు ఖాతా (ముగింపు సరుకును వర్తకపు ఖాతాకు మల్లించినందున)		10,000	10,000
డిసెంబర్-31	తరుగుదల ఖాతా .....Dr To యంత్రాల ఖాతా To భవనాల ఖాతా (యంత్రాలపై 10% చొప్పున, భవనాలపై 2% చొప్పున తరుగుదల ఏర్పరచినందున)		2,800	2,000 800
డిసెంబర్-31	జీతాల ఖాతా .....Dr To చెల్లించవలసిన జీతాల ఖాతా (డిసెంబర్-2010 జీతాలను చెల్లించవలసినందున)		1,200	1,200
డిసెంబర్-31	ముందుగా చెల్లించిన భీమా ఖాతా .....Dr To భీమా ఖాతా (ముందుగా చెల్లించిన భీమా సర్దుబాటు చేసినందున)		300	300

31-12-2010 నాటితో అంతమయ్యే సంవత్సరానికి వర్తకపు ఖాతా

Dr

Cr

వివరాలు	మొత్తము రూ.	వివరాలు	మొత్తం రూ.
To ప్రారంభ సరుకు	5,660	By అమ్మకాలు	78,000
To కొనుగోళ్లు	43,200	By ముగింపు సరుకు	10,000
To వేతనాలు	10,400		
To శక్తి	4,730		
To కొనుగోలు రవాణా	2,040		
To స్థూల లాభం (తేల్చిన నిల్వ)	21,970		
(లాభనష్టాల ఖాతాకు మల్లంపు)	88,000		88,000

31-12-2010 నాటితో అంతమయ్యే సంవత్సరానికి లాభనష్టాల ఖాతా

Dr

Cr

వివరాలు	మొత్తము రూ.	వివరాలు	మొత్తం రూ.
To అమ్మకాల రవాణా	3,200	By స్థూల లాభం (తెచ్చిన నిల్వ)	21,970
		(వర్తకపు ఖాతా నుండి)	
To జీతాలు 4,000			
(+) చెల్లించవలసిన జీతాలు 1,200	5,200		
To భీమా 600			
(-) ముందుగా చెల్లించిన భీమా 300	300		
To తరుగుదల			
యంత్రాలు 2,000			
భవనాలు 800	2,800		
To నికర లాభం (తెచ్చిన నిల్వ)	10,470		
(మూలధనం ఖాతాకు మళ్లించు)			
	21,970		21,970

యం.బి.గార్మంట్స్ వారి పుస్తకాలలో

31-12-2010 నాటికి ఆస్తి అప్పుల పట్టి

అప్పులు	మొత్తము రూ.	ఆస్తులు	మొత్తం రూ.
చెల్లించవలసిన జీతాలు	1,200	చేతిలో నగదు	570
వివిధ రుణదాతలు	10,000	బ్యాంక్ లో నగదు	5,600
మూలధనము 80,000		వివిధ రుణగ్రస్తులు	28,000
(+) నికర లాభం 10,470	90,470	ముగింపు సరుకు	10,000
		ముందుగా చెల్లించిన భీమా	300
		భవనాలు 40,000	
		(-) తరుగుదల 800	39,200
		యంత్రాలు 20,000	
		(-) తరుగుదల 2,000	18,000
	1,01,670		1,01,670

ఉదాహరణ-2

ముస్తాఫా అండ్ కో వారి పుస్తకాల నుండి 31-12-2010వ తేదీ నాటికి క్రింది అంకణాను సేకరించడమైనది. ఆ తేదీ నాటికి సర్దుబాట్లకు చిట్టాపద్దులు రాసిన తరువాత వర్తకపు, లాభనష్టాల ఖాతాను, ఆ తేదీ నాటికి ఆస్తి అప్పుల పట్టీని తయారు చేయండి.

31-12-2010 నాటి అంకణా

వివరాలు	డెబిట్ మొత్తము రూ.	వివరాలు	క్రెడిట్ మొత్తం రూ.
భూమి, భవనాలు	60,000	మూలధనం	1,50,000
ప్లాంటు యంత్రాలు	40,000	వివిధ రుణదాతలు	30,000
వసూలు బిల్లులు	8,000	అమ్మకాలు	1,20,000
1-1-2010 నాటి సరుకు నిల్వ	40,000	రాని మరియు శంశయాత్మక	4,500
కొనుగోళ్ళు	51,000	బాకీల నిధి	
వేతనాలు	20,000	అప్పు (సం.కు 12%)	10,000
బొగ్గు, కోక్, గ్యాస్	5,800	వసూలైన కమీషన్	2,000
జీతాలు	5,000		
అద్దె	2,800		
బ్యాంక్ లో నగదు	25,000		
వివిధ రుణగ్రస్తులు	45,000		
మరమ్మతులు	1,800		
రానిబాకీలు	5,500		
అమ్మకాల వాపస్లు	2,000		
ఫర్నిచర్, బిగింపులు	4,000		
అప్పుపై వడ్డీ	600		
	3,16,500		3,16,500

సర్దుబాట్లు

- ముగింపు సరుకు విలువ రూ.30000
- ప్లాంటు, యంత్రాలపై 5%, ఫర్నిచర్ బిగింపులపై 10% తరుగుదల ఏర్పరచాలి
- రాని మరియు శంశయాత్మక బాకీల నిధి 5%తో ఏర్పాటు చేయాలి.
- ఇంకా చెల్లించవలసిన వేతనాలు రూ.1000, అద్దె రూ.500 మరియు అప్పుపై వడ్డీ రూ.600.
- రావలసిన కమీషన్ రూ.1000

జవాబు:

సర్దుబాటు చిట్టాపద్దులు

తేది	వివరాలు	ఆ.పు.స.	డెబిట్ మొత్తం రూ.	క్రెడిట్ మొత్తం రూ.
2010				
డిసెంబర్-31	ముగింపు సరుకు ఖాతా .....Dr To వర్తకపు ఖాతా (ముగింపు సరుకును లెక్కలోకి తీసుకొన్నందున)		30,000	30,000
డిసెంబర్-31	తరుగుదల ఖాతా .....Dr To ప్లాంటు యంత్రాల ఖాతా To ఫర్నిచర్, బిగింపుల ఖాతా (ప్లాంటు యంత్రాలపై 5%, ఫర్నిచర్ బిగింపులపై 10% తరుగుదల ఏర్పరచినందున)		2,400	2,000 400
డిసెంబర్-31	లాభనష్టాల ఖాతా .....Dr To రాని మరియు సంశయాత్మక బాకీలనిధి ఖాతా (రాని మరియు సంశయాత్మక బాకీలనిధిని ఏర్పరచినందున)		2,250	2,250
డిసెంబర్-31	వేతనాల ఖాతా .....Dr అద్దె ఖాతా .....Dr To చెల్లించవలసిన ఖర్చుల ఖాతా (ఖర్చులను చెల్లించవలసినందున)		1,000 500	1,500
డిసెంబర్-31	రావలసిన కమీషన్ ఖాతా .....Dr To కమీషన్ ఖాతా (రావలసిన కమీషన్ను లెక్కలోకి తీసుకొన్నందున)		1,000	1,000
డిసెంబర్-31	అప్పుపై వడ్డీ ఖాతా .....Dr To చెల్లించవలసిన అప్పుపై వడ్డీ ఖాతా (అప్పుపై వడ్డీ చెల్లించవలసినందున)		600	600

మెస్సర్స్ ముస్తాఫా అండ్ కో వారి పుస్తకాలలో
వర్తకపు, లాభనష్టాల ఖాతా
31-12-2010 నాటితో అంతమయ్యే సంవత్సరానికి

Dr

Cr

వివరాలు	మొత్తము రూ.	వివరాలు	మొత్తం రూ.
To ప్రారంభ సరుకు	40,000		
To కొనుగోళ్ళు	51,000	By అమ్మకాలు 120,00	
		(-) అమ్మకాల వాపస్లు 2,000	1,18,000
To వేతనాలు 20000		By ముగింపు సరుకు	30,000
To చెల్లించవల్సిన వేతనాలు 1000	21,000		
To బొగ్గు, కోక్, గ్యాస్	5,800		
To స్థూల లాభం (తేల్చిన నిల్వ)	30,200		
(లాభనష్టాల ఖాతాకుబదిలీ)			
	1,48,000		1,48,000
To జీతాలు	5,000	By స్థూల లాభం (తేల్చిన నిల్వ)	30,200
		(వర్తకపు ఖాతా నుండి)	
To అద్దె 2,800		By కమీషన్ వసూలైనది 2,000	
(+) చెల్లించవల్సిన అద్దె 500	3,300	(+) రావల్సిన కమీషన్ 1,000	3,000
To మరమ్మత్తులు	1,800		
To రాని బాకీలు	5,500	By రాని బాకీల నిధి(మిగులు)	
To అప్పుపై వడ్డీ 600		పాత బాకీల నిధి 4,500	
(+) చెల్లించవల్సిన వడ్డీ 600	1,200	(-) కొత్త రానిబాకీలనిధి 2,250	2,250
To తరుగుదల			
ఫ్లాంటు యంత్రాలపై 2,000			
ఫర్నిచర్, బిగింపులపై 400	2,400		
To నికర లాభం (తేల్చిన నిల్వ)	16,250		
(మూలధన ఖాతాకు మళ్లించు)			
	35,450		35,450

గమనిక: రాని మరియు సంశయాత్మక బాకీల నిధికి సంబంధించి.

పాత రాని బాకీల నిధి కొత్త నిధి కన్నా ఎక్కువగా ఉన్నప్పుడు లాభనష్టాల ఖాతాలో క్రెడిట్ వైపున పాత నిధి నుండి కొత్త నిధిని తీసివేసి చూపాలి.

పాత నిధి కన్నా కొత్త నిధి తక్కువగా ఉన్నప్పుడు లాభనష్టాల ఖాతాలో డెబిట్ వైపున కొత్త నిధి నుండి పాత నిధిని తీసివేసి రాయాలి.

మెస్సర్స్ ముస్తాఫా అండ్ కో

వారి ఆస్తి అప్పుల పట్టీ

31-12-2010 నాటి

అప్పులు	మొత్తము రూ.	ఆస్తులు	మొత్తం రూ.
వివిధ రుణదాతలు	30,000	బ్యాంక్ లో నగదు	25,000
అప్పు	10,000	వసూలు బిల్లులు	8,000
అప్పుపై చెల్లించవల్సిన వడ్డీ	600		
చెల్లించవల్సిన ఖర్చులు:		వివిధ రుణగ్రస్తులు	45,000
వేతనాలు	1,000	(-) రాని మరియు సంశ	
అద్దె	500	యాత్మక బాకీల నిధి	2,250
మూలధనము	1,50,000	ముగింపు సరుకు	30,000
(+) నికర లాభం	16,250	ఫర్నిచర్, బిగింపులు	4,000
		(-) తరుగుదల	400
		ప్లాంటు యంత్రాలు	40,000
		(-) తరుగుదల	2,000
		భూమి, భవనాలు	60,000
		రావలసిన కమీషన్	1,000
	2,08,350		2,08,350

మీరు నేర్చుకున్న అంశాలు

- ★ లాభనష్టాల ఖాతా ఖచ్చితమైన లాభాన్ని చూపడానికి ఆస్తి అప్పుల పట్టీ సరైన ఆర్థిక స్థితిని తెలపటానికి సర్దుబాట్లు చేయడం తప్పనిసరి.
- ★ ఆర్థిక నివేదికలు తయారుచేస్తున్న ప్రస్తుత అకౌంటింగ్ సంవత్సరానికి సంబంధం లేని ఆదాయాలు, వ్యయాలు కలిసి ఉండవచ్చు, వాటిని మరుసటి సంవత్సరానికి వేరు చేయడానికి సర్దుబాటు చేయాలి. వీటిని ముందుగా వచ్చిన ఆదాయము లేదా ముందుగా చెల్లించిన వ్యయం అంటారు.
- ★ ప్రస్తుత సంవత్సరానికి సంబంధించి రావలసిన వాటిని, చెల్లించ వలసిన వాటిని లెక్కలోకి తీసుకోవాలి. వీటినే చెల్లించవలసిన వ్యయాలు, రావలసిన ఆదాయాలు అంటారు.

- ★ ముగింపు సరుకు, స్థిరాస్తులపై తరుగుదల, మూలధనంపై వడ్డీ, సొంత వాడకాలపై వడ్డీ లాంటివి ఇతర ముఖ్యమైన సర్దుబాట్లు
- ★ అదనపు రాని బాకీలు, మరియు రాని మరియు సంశయాత్మక బాకీలనిధికి ఏర్పాట్లను రుణగ్రస్తులపై సర్దుబాటు చేయాలి.
- ★ అదనపు రాని బాకీలు అనగా వసూలు కావడానికి అవకాశం లేని రాని బాకీలు ఇవి అంకణాలో ఇచ్చిన రాని బాకీలకు అదనం
- ★ రుణగ్రస్తుల నుండి రావలసిన బాకీలలో భవిష్యత్లో కొంతమేరకు రావని అనుమానంగా ఉంటే గత సంవత్సరాల అనుభవానుసారం రుణగ్రస్తులపై రాని బాకీల నిధిని ఏర్పాటు చేస్తారు.

పాఠ్యాంశ ప్రశ్నలు

I కింది ప్రశ్నలకు సంక్షిప్త సమాధానాలు ఇవ్వండి.

- (i) సర్దుబాట్లు ఎందుకు చేయాలి?
- (ii) చెల్లించవలసిన ఖర్చులను అప్పులుగా ఎందుకు భావించాలి.
- (iii) ఆర్జించిన, ఆర్జించని ఆదాయాల మధ్య తేడా ఏమిటి?

II కింది సర్దుబాట్లకు చిట్టాపద్ధతులు రాయండి.

- (i) చెల్లించవలసిన వేతనాలు
- (ii) ఫర్నిచర్పై తరుగుదల
- (iii) పెట్టుబడులపై రావలసిన వడ్డీ ఇంకా వసూలు కానిది
- (iv) ముందుగా చెల్లించిన భీమా ప్రీమియం

III రుణగ్రస్తులపై రాని మరియు సంశయాత్మక బాకీలనిధిని ఎందుకు ఏర్పాటు చేయాలి.

IV 31-12-2008 నాటికి మెస్సర్స్ వి.బి.ఫెర్టిలైజర్స్ వారి పుస్తకాల నుండి సేకరించిన కింది అంకణా మరియు సర్దుబాట్ల నుండి వర్తకపు లాభనష్టాల ఖాతా మరియు ఆ తేదీ నాటి ఆస్తి అప్పుల పట్టీని తయారు చేసి సర్దుబాట్లకు చిట్టాపద్ధతులు వ్రాయుము.

31-12-2008 నాటి వి.బి.పర్మిటెజర్స్ వారి అంకణా

దెబిట్ వివరాలు	మొత్తము రూ.	క్రెడిట్ వివరాలు	మొత్తం రూ.
1-1-2008 నాటి సరుకు	13,800	మూలధనము	65,000
కొనుగోళ్ళు	52,000	చెల్లింపు బిల్లులు	18,000
వేతనాలు	4,000	అమ్మకాలు	74,400
వచ్చిన వాపస్లు	2,400	చేసిన వాపస్లు	1,500
భూమి, భవనాలు	40,000	డిస్కాంట్	450
ప్లాంటు యంత్రాలు	24,500	రుణదాతలు	6,500
వసూలు బిల్లులు	12,000	వడ్డీ	600
రుణగ్రస్తులు	5,500	రాని బాకీల నిధి	250
చేతిలో నగదు, మరియు బ్యాంక్ లోని నగదు	8,750	అప్పు	8,000
ఆఫీసు అద్దె	2,200	కమీషన్	700
రానిబాకీలు	1,500		
భీమా	1,400		
కొనుగోలు రవాణా	1,400		
శక్తి, ఇంధనము	2,450		
ఫర్నిచర్	4,500		
	1,75,400		1,75,400

సర్దుబాట్లు:

1. 31-12-2008 నాటి సరుకు నిల్వ రూ. 25,000
2. ఫర్నిచర్ పై 10%, ప్లాంటు యంత్రాలపై 20% తరుగుదల ఏర్పరచాలి
3. చెల్లించవలసిన వేతనాలు రూ. 650, అద్దె రూ. 200 మరియు ముందుగా చెల్లించిన భీమా రూ. 300
4. అదనంగా రద్దు చేయవలసిన రానిబాకీలు రూ. 100, రాని మరియు సంశయాత్మక బాకీల నిధిని రుణగ్రస్తులపై 5 శాతం ఏర్పాటు చేయాలి.
5. మూలధనంపై 6% వడ్డీని లెక్కించండి.
5. 1-4-2006 నాటికి రాని మరియు సంశయాత్మక బాకీల నిధి రూ. 3200 నిల్వ చూపుతున్నది. ఆవర్ణా ప్రకారం సంవత్సరంలో ఏర్పడిన రాని బాకీలు రూ. 2100 రుణగ్రస్తుల నిల్వ రూ. 7000. ఆవర్ణాను ముగించిన తరువాత రుణగ్రస్తులపై 6% చొప్పున రాని మరియు సంశయాత్మక బాకీల నిధిని ఏర్పాటు చేయుటకు నిర్ణయించారు. పై అంశాలను సర్దుబాటు చిట్టాపద్ధులు రాసి, లాభనష్టాల ఖాతాలోను, ఆస్తి అప్పుల పట్టీలోను ఈ సర్దుబాటును ఎలా చూపుతారో వివరించండి.

VI. శ్రీ ప్రణయ పుస్తకాల నుండి 31-12-2009 నాటికి సేకరించిన కింది అంకణా మరియు సర్దుబాట్లు ఆధారంగా వర్తకపు లాభనష్టాల ఖాతా మరియు అదే తేదీ నాటి ఆస్తి అప్పుల పట్టీని తయారు చేసి, సర్దుబాట్లకు చిట్టాపద్దులు రాయండి.

31-12-2009 నాటికి అంకణా

వ.సం.	ఖాతాల వివరాలు	ఆ.పు.స.	డెబిట్ మొత్తం రూ.	క్రెడిట్ మొత్తం రూ.
1.	ప్రణయ మూలధనము		-	1,00,000
2.	ప్రణయ సొంతవాడకాలు		24,000	
3.	ప్లాంటు యంత్రాలు		45,000	
4.	సరుకు నిల్వ (1-1-2009)		15,000	
5.	కొనుగోళ్ళు		85,000	
6.	వచ్చిన వాపస్లు		5,000	
7.	వివిధ రుణగ్రస్తలు		24,600	
8.	రవాణా మరియు దిగుమతి సుంకం		2,000	
9.	అమ్మకాల రవాణా		1,600	
10.	అద్దె, రేట్లు, పన్నులు		3,800	
11.	వివిధ రుణదాతలు		-	22,000
12.	తంతి, తపాలా, కొరియర్ ఖర్చులు		1,800	
13.	అమ్మకాలు		-	1,35,000
14.	రాని, సంశయాత్మక బాకీల నిధి		-	600
15.	డిస్కౌంట్		-	800
16.	భీమా ప్రీమియం		900	
17.	వేతనాలు		23,000	
18.	చేతిలో నగదు		6,200	
19.	బ్యాంక్ లో నగదు		20,500	
			2,58,400	2,58,400

సర్దుబాట్లు:

- 31-12-2009 నాటి సరుకు నిల్వ రూ. 24,000
- అదనపు రానిబాకీలు రూ. 600

3. రుణగ్రస్తులపై 5% చొప్పున రాని మరియు సంశయాత్మక బాకీల నిధిని ఏర్పాటు చేయాలి.
4. 1-7-2009న కొన్న రూ.1500 విలువైన యంత్రం ప్లాంటు యంత్రాలలో కలిసి ఉంది. ప్లాంటు యంత్రాలపై 20% చొప్పున తరుగుదల ఏర్పరచండి.
5. చెల్లించవలసిన వేతనాలు రూ.1500, ముందుగా చెల్లించిన భీమా రూ.250
7. చిన్నయి అగర్వాల్ సంస్థ నుండి 31-3-2009 నాటికి సేకరించిన వివిధ ఖాతా నిల్వలు మరియు అదనపు సమాచారం ఆధారంగా ఆ తేదీ నాటి వర్తకపు లాభనష్టాల ఖాతా మరియు అదే తేదీ నాటి ఆస్తి అప్పుల పట్టీని తయారు చేయండి.

చిన్నయి మూలధనము	60,000	సరుకు నిల్వ (1-4-2008)	44,200
ఫర్నిచర్, బింగింపులు	5,000	రుణగ్రస్తులు	36,000
బ్యాంక్ ఓవర్డ్రాఫ్ట్	8,400	వచ్చిన అద్దె	2,000
రుణదాతలు	27,600	కొనుగోళ్లు	2,20,000
వ్యాపార ఆవరణలు	50,000	అమ్మకాలు	3,00,000
డిస్కాంట్ (Dr)	3,200	అమ్మకాల వాపస్లు	4,000
భీమా, పన్నులు	4,000	చెల్లింపు బిల్లులు	10,000
జీతాలు	20,000		
కమీషన్ (Cr)	2,000		
కొనుగోలు రవాణా	3,600		
రాని బాకీలు	1,600		
మోటారు వాహనాలు	14,400		
పెట్టుబడులు	4,000		

కింది సర్దుబాట్లను చేయాలి

1. 31-3-2009 నాటి సరుకు నిల్వ రూ.35,000
2. వ్యాపార ఆవరణలపై రూ.800, ఫర్నిచర్, బింగింపులపై రూ.500, మోటారు వాహనాలపై 10% చొప్పున తరుగుదల ఏర్పరచాలి.
3. బ్యాంక్ ఓవర్డ్రాఫ్ట్ పై వడ్డీ రూ.150
4. మూలధనంపై 6% చొప్పున వడ్డీ లెక్కించండి.
5. రుణగ్రస్తులపై 5% చొప్పున రాని మరియు సంశయాత్మక బాకీల నిధిని ఏర్పాటు చేయండి.
6. ముందుగా చెల్లించిన భీమా రూ.500
8. కింది సర్దుబాట్లకు చిట్టాపద్ధులు రాయండి.
  1. వసూలైన మొత్తం కమీషన్ రూ.12,000లలో 1/3వంతు మరుసటి సంవత్సరానికి సంబంధించినది.
  2. మార్చి 31తో అంతమయ్యే సంవత్సరంలో చెల్లించిన భీమా ప్రీమియం రూ.8,000. ఈ ప్రీమియం మరుసటి

సంవత్సరం జూన్ 30వ తేదీ వరకు చెల్లించబడినది.

3. సంవత్సరంలోని సొంత వాడకాలపై లెక్కించవలసిన వడ్డీ రూ.450.

పాఠ్యాంశ ప్రశ్నలకు సమాధానములు

15.1 పాఠ్యాంశం

1. లాభం, నష్టం
2. లాభనష్టాలు, ఆర్థిక స్థితిగతులు
3. వదిలివేయాలి
4. లెక్కలోకి తీసుకోవాలి.

15.2 పాఠ్యాంశం

1. చెల్లించవలసిన ఖర్చులు
2. ముందుగా చెల్లించిన ఖర్చులు
3. రావలసిన ఆదాయాలు
4. ముందుగా వచ్చిన ఆదాయాలు

15.3 పాఠ్యాంశం

1. రాని మరియు సంశయాత్మక బాకీల నిధి
2. తరుగుదల
3. రాని బాకీలు
4. ముగింపు సరుకు

II

- i) మూలధనం ఖాతా
- ii) చెల్లించవలసిన వేతనాల ఖాతా
- iii) భీమా ప్రీమియం ఖాతా
- iv) ముందుగా వచ్చిన కమీషన్ ఖాతా

అభ్యాస ప్రశ్నలకు సమాధానములు

4. స్థూల లాభం రూ.24,200
నికర లాభం రూ.12,580
ఆస్తి అప్పుల పట్టీ మొత్తం రూ.1,14,830
6. స్థూల లాభం రూ.27,500
నికర లాభం రూ.10,400
ఆస్తి అప్పుల పట్టీ మొత్తం రూ. 1,09,900

7. స్థూల లాభం రూ. 63,200

నికర లాభం రూ. 30,610

ఆస్తి అప్పుల పట్టీ మొత్తం రూ. 140,360

చేయవలసిన కార్యకలాపాలు

ఏవైనా నాలుగు వ్యాపార సంస్థల ఆర్థిక నివేదికలను పరిశీలించండి. వారు వివిధ ఆస్తులపై ఏ రేటు చొప్పున తరుగుదల ఏర్పాటు చేస్తున్నది రుణగ్రస్తులపై ఏ రేటుపై మరియు సంశయాత్మక బాకీల నిధిని ఏర్పాటు చేస్తున్నదీ పరిశీలించండి. తేడాలను గమనించి అందుకు గల కారణాలను కనుగొనండి.

వరుస సంఖ్య	వ్యాపార సంస్థ పేరు	తరుగుదల రేటు	వివిధ సంస్థల మధ్య రేటులో తేడాలకు గల కారణాలు
1.			
2.			
3.			
4.			

వ్యాపారేతర సంస్థలు - పరిచయం

NOT FOR PROFIT ORGANIZATIONS - AN INTRODUCTION

మీ నిత్యావసర వస్తువులు అనగా కిరాణా వస్తువులను కిరాణా షాపు నుండి, బట్టలను బట్టల దుకాణం నుండి కొనుగోలు చేస్తారు. అదే విధంగా సినిమాలు సినిమాహాలు నందు చూస్తారు. ఇవి అన్నీ వస్తు సేవలను అందించే వ్యాపార సంస్థలు. మీరు లాభార్జన ధ్యేయంతో పనిచేస్తారు. మీరు ఒక విద్యా సంస్థలో చదువుతారు. అవసరానికి ఆసుపత్రికి వెళతారు లేదా మీ దగ్గరలోని ఒక స్పార్ట్స్ క్లబ్‌లో మీరు మెంబర్ గా ఉండవచ్చు. సహజంగా ఈసంస్థలన్నీ సభ్యులకు లేదా ప్రజలకు వివిధ రకాల సేవలనందించుటకు ఏర్పడివి. కాని లాభార్జన వీటి ధ్యేయంకాదు. లాభార్జన ధ్యేయంగా పనిచేసే సంస్థల ఆర్థిక నివేదికలు తయారు చేయడం మీరు నేర్చుకొన్నారు. వ్యాపారేతర సంస్థల నిర్వహణలో కూడా ఆర్థిక వ్యవహారాలు కొన్ని వుంటాయి. కనుక నిర్ణీత సంవత్సరానికి ఆదాయ వ్యయాలను, ఆర్థిక స్థితిని తెలుసుకోవడానికి వ్యాపారేతర సంస్థలు కూడా ఆర్థిక నివేదికలు తయారుచేస్తాయి. ఈ పాఠంలో వ్యాపారేతర సంస్థలు అనగా విద్యా సంస్థలు, ఆసుపత్రులు, గ్రంథాలయాలు, స్పార్ట్స్ క్లబ్‌లు, ధార్మిక సంస్థలు మొదలైనవి ఆర్థిక నివేదికలు ఏవిధంగా తయారు చేస్తారో నేర్చుకుంటారు.

లక్ష్యాలు

ఈ పాఠం చదవడం ద్వారా మీరు

- ★ వ్యాపారేతర సంస్థలు అంటే ఏమిటి, మరియు వాటి లక్షణాలు.
- ★ వసూళ్ళు, చెల్లింపుల ఖాతా అర్థం మరియు ఆవశ్యకత.
- ★ వసూళ్ళు చెల్లింపుల ఖాతాలో రాసే వివిధ అంశాలు, మరియు ఈ ఖాతా తయారు చేసే విధానం.
- ★ వసూళ్ళు చెల్లింపుల ఖాతా మరియు నగదు పుస్తకానికి మధ్య తేడాలు తెలుసుకొంటారు.

16.1 వ్యాపారేతర సంస్థలు - అర్థం - లక్షణాలు

వివిధ వ్యాపారేతర సంస్థలను మీరుపరిశీలించి ఉండవచ్చు, కేవలం సేవలను అందించుటే ఈ సంస్థల ప్రధాన లక్ష్యం. విద్యాసంస్థలు, ఆసుపత్రులు, ధార్మిక సంస్థలు, సాంఘిక సంక్షేమ సంస్థలు, క్లబ్‌లు, గ్రంథాలయాలు, నివాస గృహభివృద్ధి సంస్థలు, స్పార్ట్స్ క్లబ్‌లు, మొదలైనవి వ్యాపారేతర సంస్థలకు మంచి ఉదాహరణలు. ఈ సంస్థలు వాటి సభ్యులకు మరియు ప్రజలకు వివిధ సేవలను అందిస్తుంటాయి. ఈ సంస్థలకు వాటి సభ్యుల నుండి వచ్చే సభ్యత్వరసుము, చందాలు, విరాళాలు ప్రభుత్వ గ్రాంటులు మొదలైనవి ఆర్థిక వనరులు. ఈ విధమైన వసూళ్ళు ఏవిధంగా వినియోగించినదీ వివరించడానికి, మీరు కూడా ఖాతాలను తయారుచేసే పద్ధతులు రాస్తారు. ప్రతి ఆర్థిక సంవత్సరం చివరిన ఈ సంస్థలు కూడా కొన్ని నివేదికలను తయారుచేసి వాటి కార్యకలాపాల ఆర్థిక ఫలితాలను నిర్ణీతకాలానికి అనగా ఒక సంవత్సరానికి తెలుసుకొంటారు.

వ్యాపారేతర సంస్థలు - లక్షణాలు

వ్యాపారేతర సంస్థల లక్షణాలను కింది విధంగా వివరించవచ్చు.

1. వ్యాపారేతర సంస్థల యొక్క ప్రధాన ఉద్దేశ్యం ఈ సంస్థల సభ్యులకు మరియు సమాజానికి సేవలందించడమేకాని లాభార్జన కాదు.
2. ఈ సంస్థలకు వివిధ రకాల వస్తుసేవల కొనుగోలు అమ్మకాల వలన లాభం ఉండదు. అయితే సభ్యుల ప్రవేశరుసుము, చందాలు, విరాళాలు మరియు ప్రభుత్వ గ్రాంటు మొదలైనవి ఈ సంస్థలకు ఆదాయాలు.
3. ఈ సంస్థలు సహజంగా సంస్థ సభ్యుల నుండి ఎన్నుకోబడిన నిర్వహణా కమిటీ ఆధ్వర్యంలో పనిచేస్తాయి.
4. సాధారణ వ్యాపార సంస్థల వలే ఈ సంస్థలు కూడా అకౌంటింగ్ సిద్ధాంతాల ప్రకారం ఖాతా పుస్తకాలను తయారుచేస్తాయి.

వ్యాపారేతర సంస్థలు తయారుచేసే వివిధ ఆర్థిక నివేదికలను క్రింది విధంగా చెప్పవచ్చు.

1. వసూళ్ళు, చెల్లింపుల ఖాతా.
2. ఆదాయ, వ్యయాల ఖాతా.
3. ఆస్తి, అప్పుల పట్టీ.

ఈ సంస్థలలో జరిగే అన్ని నగదు మరియు బ్యాంకు వ్యవహారాల సంగ్రహమే వసూళ్ళు చెల్లింపుల ఖాతా. ఆదాయ వ్యయాల ఖాతా మరియు ఆస్తి అప్పుల పట్టీ ఈ ఖాతాపై ఆధారపడి తయారు చూస్తారు.

ఆదాయ వ్యయాల ఖాతా లాభనష్టాల ఖాతాలంటిది. వ్యాపారేతర సంస్థలు ఆదాయ వ్యయాల ఖాతాను మరియు ఆస్తి అప్పుల పట్టీని వసూళ్ళు చెల్లింపుల ఖాతాపై ఆధారపడి తయారు చేస్తారు.

16.1 పాఠ్యాంశ ప్రశ్నలు

కింది వ్యాఖ్యలు వ్యాపారేతర సంస్థలకు సంబంధించినవి. అవి వాస్తవమైతే '✓' అని అవాస్తవమైతే '✗' అని వాక్యాల ఎదురుగా రాయండి.

- i) వ్యాపారేతర సంస్థలు లాభార్జన ధ్యేయంగా పనిచేస్తాయి.
- ii) ఈ సంస్థలు సమాజానికి సేవలు అందిస్తాయి.
- iii) సాధారణ వ్యాపార సంస్థల వలే ఈ సంస్థలు కూడా అకౌంటింగ్ సిద్ధాంతాలపై ఆధారపడి ఖాతా పుస్తకాలను తయారుచేస్తాయి.

16.2 వసూళ్ళు, చెల్లింపుల ఖాతా అర్థం, అవసరం లేదా ఆవశ్యకత

వ్యాపారేతర సంస్థలలో ప్రతిరోజూ జరిగే వివిధ రకాల వసూళ్ళు మరియు చెల్లింపులను రాయుటకు సాధారణ వ్యాపార సంస్థలలో వలే నగదుచిట్టాను తయారు చేస్తారు. సంవత్సరం చివరిన నగదు వ్యవహారాలను ఒక క్రమ పద్ధతిలో రాస్తూ నగదు పుస్తకాన్ని తయారు చేస్తారు. ఈ విధంగా తయారుచేసిన నగదు పుస్తకాన్ని వసూళ్ళు, చెల్లింపుల ఖాతా అంటారు. ఇది ఖాతా రూపంలో వుంటుంది. అనగా పేజీ రెండు భాగాలుగా విభజింపబడి వుంటుంది. ఎడమవైపు భాగాన్ని డెబిట్ (Dr) అని కుడివైపు భాగాన్ని క్రెడిట్ (Cr) అని అంటారు. గత సంవత్సరం, ప్రస్తుత సంవత్సరం మరియు తదుపరి భవిష్యత్ సంవత్సరాలకు సంబంధించిన వ్యవహారాలైనప్పటికీ ఈ సంవత్సరంలో జరిగిన నగదు వ్యవహారాలన్నీ ఈ ఖాతాలో వ్రాస్తారు. మూలధన వ్యవహారాలు రాబడి వ్యవహారాలన్నీ ఈ ఖాతాలో తేడా లేకుండా రాస్తారు. సంస్థకు వచ్చిన అన్ని రకాల వసూళ్ళను డెబిట్ వైపున, అన్ని రకాల చెల్లింపులను క్రెడిట్ వైపున రాస్తారు. ఈ ఖాతా ప్రారంభపు నగదు నిల్వ లేదా బ్యాంకు నిల్వతో ప్రారంభమై ముగింపు నగదు నిల్వ లేదా బాంకు నిల్వ లేదా ఓవర్ డ్రాఫ్ట్

నిల్వలతో ముగుస్తుంది. ఈ ఖాతాలో వ్రాసే వ్యవహారాలు సరియైన శీర్షికల కింద నమోదు చేయబడతాయి.

వసూళ్ళు చెల్లింపుల ఖాతా లక్షణాలు కింది విధంగా వుంటాయి.

1. నగదు పుస్తకం నుండి సేకరించిన వివరాలతో సంవత్సరం చివరిన ఈ ఖాతా తయారు చేస్తారు.
2. ఒక సంవత్సరంలో వివిధ శీర్షికల కింది జరిపిన నగదు వ్యవహారాల సంగ్రహమే ఈ ఖాతా
3. గత సంవత్సరం, ప్రస్తుత సంవత్సరం, భవిష్యత్ సంవత్సరానికి సంబంధించినవనే తేడా లేకుండా ఈ సంవత్సరంలో జరిగిన నగదు వ్యవహారాలన్నీ ఈ ఖాతాలో వ్రాస్తారు.
4. మూలధన వ్యవహారాలు, రాబడి వ్యవహారాలనే తేడా లేకుండా వ్యవహారాలను ఈ ఖాతాలో వ్రాస్తారు.
5. ఇతర ఖాతాల మాదిరి ఈ ఖాతా కూడా ప్రారంభపు నిల్వతో ప్రారంభమై ముగింపు నిల్వతో ముగుస్తుంది.

16.2 వసూళ్ళు, చెల్లింపుల ఖాతా తయారీ ఆవశ్యకత

వ్యాపారేతర సంస్థలలో సహజంగా వ్యవహారాలన్నీ నగదు వ్యవహారాలై వుంటాయి. నగదు వ్యవహారాలన్నీ ఈ ఖాతాలో క్రమపద్ధతిలో వ్రాయబడతాయి.

వ్యాపారేతర సంస్థలలో జరిగే నగదు వ్యవహారాలన్నీ ఈ ఖాతాలో వ్రాస్తారు, కనుక ఈ ఖాతా సంస్థలో జరిగిన వ్యవహారాలకు అద్దం లాంటిది. ఈ ఖాతాలో వ్యవహారాలు వివిధ శీర్షికల కింద రాయబడతాయి. ఈ ఖాతా ఒక సంవత్సరానికి సంబంధించిన పూర్తి సమాచారాన్ని ఇస్తుంది.

ఈ ఖాతా చూపిన ముగింపు నగదు నిల్వ లేదా బ్యాంక్ నిల్వలను ఆస్తి అప్పుల పట్టీలో నమోదుచేస్తారు.

సాధారణ వ్యాపార సంస్థలలో ముగింపు లెక్కలు తయారు చేయుటకు అంకణా ఏవిధంగా ఉపయోగపడుతుందో అదే విధంగా వ్యాపారేతర సంస్థలలో ముగింపు లెక్కలు అనగా ఆదాయ వ్యయాల ఖాతా మరియు ఆస్తి అప్పుల పట్టీలను తయారుచేయుటకు వసూళ్ళు చెల్లింపుల ఖాతా ఉపయోగపడుతుంది.

వ్యాపారేతర సంస్థలలో చిన్న సంస్థలు కేవలం వసూళ్ళు చెల్లింపుల ఖాతా మాత్రమే తయారు చేస్తాయి.

వసూళ్ళు చెల్లింపుల ఖాతా ఖాతా రూపంలో వుంటుంది. అనగా ఎడమవైపును డెబిట్ అని కుడి వైపును క్రెడిట్ అని అంటారు. సంస్థకు వచ్చిన వసూళ్ళను డెబిట్ వైపున మరియు చెల్లింపులను క్రెడిట్ వైపున వ్రాస్తారు. వసూళ్ళు చెల్లింపుల ఖాతా నమూనా కింది విధంగా ఉంటుంది.

వసూళ్ళు, చెల్లింపుల ఖాతా నమూనా

..... తేదీతో అంతమయ్యే సంవత్సరానికి వసూళ్ళు చెల్లింపుల ఖాతా

Dr

Cr

వివరాలు	మొత్తము రూ.	వివరాలు	మొత్తం రూ.
To తెచ్చిన నిల్వ		By ఆస్తుల కొనుగోలు	xxxx
నగదు	xxx	By ముద్రణ మరియు స్టేషనరీ	xxxx
బ్యాంక్	xxx	By మరమ్మతులు	xxx
To విరాళాలు	xxx	By దినపత్రికలు, వారపత్రికలు	xxx
To వారసత్వాలు	xxxx	By అద్దె, రేట్లు	xxx
To సభ్యత్వ రుసుము	xxx	By తపాలా	xxx
To చందాలు	xxx	By పెట్టుబడులు	xxx
To లాకర్ల అద్దె	xxx	By ప్రయాణపు ఖర్చు	xxx
To స్థిరాస్తుల అమ్మకం	xxx	By గౌరవ వేతనం	xxx
To పెట్టుబడులపై వడ్డీ	xxx	By దానధర్మాలు	xxx
To వివిధ వసూళ్ళు	xxx	By భీమా ప్రీమియం	xxx
To పాత దినపత్రికలు, వారపత్రికల అమ్మకం	xxx	By ఆట స్థలాల నిర్వహణ	xxx
To వారసత్వాలు	xxxx	By టెలిఫోన్ ఖర్చులు	xxx
		By తేచ్చిన నిల్వ	
		నగదు	xxx
		బ్యాంక్	xx
	xxxxxx		xxxxxx

పాఠ్యాంశ ప్రశ్నలు 16.2

- వ్యాపారేతర సంస్థలోని కొన్ని వ్యవహారాలు కింద ఇవ్వబడినాయి. వాటిలో ఏవి వసూళ్ళు ఏవి చెల్లింపులో గుర్తించండి.
  - విరాళాలు
  - దానధర్మాలు
  - చందాలు
  - పుస్తకాల కొనుగోలు
  - వారసత్వాలు
  - గౌరవవేతనం
- కింది వాక్యాలలో ఏవి వసూళ్ళు చెల్లింపుల ఖాతా లక్షణాలు, ఏవి వసూళ్ళు చెల్లింపుల ఖాతా అవసరాలో గుర్తించండి.

- i) ముగింపు నగదు నిల్వ లేదా బ్యాంక్ నిల్వ ఆస్తి అప్పుల పట్టీలో రాస్తారు.
- ii) నగదు పుస్తకం నుండి సేకరించిన వివరాలతో వసూళ్ళు చెల్లింపుల ఖాతాను తయారు చేస్తారు.
- iii) మూలధన మరియు రాబడి అంశాలను ఈ ఖాతాలో రాస్తారు.
- iv) వ్యాపారేతర సంస్థలలో ముగింపు లెక్కలను ఈ ఖాతా నుండి తయారు చేస్తారు.

16.3 వసూళ్ళు చెల్లింపుల ఖాతానందలి నిర్దిష్ట అంశాలు :

1. చందాలు

సంస్థ సభ్యుల నుండి క్రమం తప్పకుండా వసూలు అవుతుంది. సాధారణంగా చందాలు సంవత్సరానికి ఒకసారి వసూలు చేస్తారు. సంస్థకు చందాలు ప్రధాన వనరులలో ఒకటి, వసూళ్ళు చెల్లింపుల ఖాతాలో చందాలు డెబిట్ వైపున వ్రాస్తారు. ప్రస్తుత సంవత్సరంలో వసూలైన చందాలలో వర్తమాన సంవత్సరానికి, గత సంవత్సరానికి, భవిష్యత్ సంవత్సరానికి సంబంధించి ముందుగా వచ్చిన చందాలు అన్నీ కలిసి వుంటాయి. ఇది సంస్థకు రాబడి ఆదాయము.

2. ప్రవేశ రుసుము

సంస్థలలో ప్రతి సంవత్సరం కొంత మంది వ్యక్తులు కొత్తగా సభ్యత్వం తీసుకుంటారు. ఆవిధంగా సభ్యత్వం తీసుకొనే వారినుండి మొదటిగా కొంత రుసుము వసూలు చేస్తారు. దీనినే ప్రవేశ రుసుము అంటారు. సంస్థకున్న వసూళ్ళలో ఇది ఒకటి. దీనిని వసూళ్ళు చెల్లింపుల ఖాతాలో డెబిట్ వైపున వ్రాస్తారు. ఇది సంస్థకు రాబడి ఆదాయము.

3. జీవిత సభ్యత్వ రుసుము

కొంత మంది వ్యక్తులు సంస్థలో సభ్యులుగా ప్రవేశించేటప్పుడు వారు ప్రతి సంవత్సరం చందాలు చెల్లించవలసిన అవసరం లేకుండా ఏక మొత్తంగా చెల్లించిన మొత్తాన్ని జీవిత సభ్యత్వ రుసుము అంటారు. ఇది సంస్థకు మూలధన వసూలు.

4. ఎండోమెంట్ నిధి

ఇది సంస్థకు సహాయపడే విధంగా శాశ్వత వనరుగా ఏర్పాటు చేసిన నిధి. ఈ నిధి కింద వసూలైన మొత్తం సంస్థలో వసూళ్ళు చెల్లింపుల ఖాతాలో వసూళ్ళు వైపున అనగా డెబిట్ వైపున రాస్తారు. ఇది సంస్థకు మూలధన వసూలు.

5. విరాళాలు

వ్యక్తుల నుండి, సంస్థల నుండి, కంపెనీల నుండి లేదా ఇతరుల నుండి ఉదారంగా వచ్చిన బహుమతులను విరాళాలు అంటారు. వీటిని వసూళ్ళు చెల్లింపుల ఖాతాలో డెబిట్ వైపున రాస్తారు. విరాళాలు స్థూలంగా రెండు రకాలు.

i) ప్రత్యేక విరాళాలు

ఏదైనా ఒక ప్రత్యేక పనికి సంబంధించి వసూలైన విరాళాలను ప్రత్యేక విరాళాలు అంటారు. ఇది సంస్థకు మూలధన వసూలు.

ఉదా:- భవన నిర్మాణానికి విరాళాలు, గ్రంథాలయం కొరకు విరాళాలు.

i) **సాధారణ విరాళాలు**

ఎటువంటి ప్రత్యేకత లేకుండా వసూలైన విరాళాలను సాధారణ విరాళాలు అంటారు. వీటిని కూడా రెండు రకాలుగా చెప్పవచ్చు.

1. పెద్ద మొత్తంలో వచ్చిన సాధారణ విరాళము.
2. చిన్న మొత్తంలో వచ్చిన సాధారణ విరాళము.

6. వారసత్వాలు

కొంత మంది దాతలు ముఖ్యంగా ధనవంతులు వారి జీవిత తదనంతరం వారికున్న ఆస్తి లేదా కొంతభాగము ఇటువంటి సంస్థలకు చెందే విధంగా వీలునామ వ్రాస్తారు. ఈ విధంగా వీలునామ ద్వారా సంక్రమించిన వసూళ్ళకు వారసత్వాలు అంటారు. ఈ మొత్తాన్ని వసూళ్ళు చెల్లింపుల ఖాతాలో డెబిట్ వైపున వ్రాస్తారు. ఇది సంస్థకు మూలధన వసూలు.

7. పాత దిన, వార, మాస పత్రికలు మరియు ఆట వస్తువుల అమ్మకం

సంస్థలో ఉపయోగించిన దినపత్రికలు, వారపత్రికలు, మాసపత్రికలు మరియు ఉపయోగించిన, పాడైపోయిన ఆట వస్తువులను అమ్ముగా కొంతమొత్తం వసూలౌతుంది. ఈ మొత్తాన్ని వసూళ్ళు చెల్లింపుల ఖాతాలో డెబిట్ వైపున రాస్తారు. ఇది సంస్థకు రాబడి వసూలు.

8. స్థిరాస్థుల కొనుగోలు

సంస్థకు అవసరమైన ఆస్థులు అనగా భవనాలు, యంత్రాలు, ఫర్నిచర్, పుస్తకాలు మొదలైనవి కొనుగోలు చేస్తారు. ఇది సంస్థకు మూలధన వ్యయం, వసూళ్ళు చెల్లింపుల ఖాతాలో ఈ మొత్తాన్ని క్రెడిట్ వైపున రాస్తారు.

9. చెల్లించిన గౌరవ వేతనం

సంస్థతో సంబంధం లేని వ్యక్తులు కొందరు సంస్థలో వారి విశిష్ట సేవలు అందించినపుడు, వారికి గౌరవప్రదంగా చెల్లించే మొత్తాన్ని గౌరవ వేతనం అంటారు. ఇది సంస్థకు చెల్లింపు అవుతుంది. దీనిని వసూళ్ళు చెల్లింపుల ఖాతాలో క్రెడిట్ వైపున రాస్తారు. ఇది సంస్థకు రాబడి వ్యయము.

సెక్రటరీకి చెల్లించే గౌరవవేతనం లేదా, విశిష్ట సేవలందించిన డాక్టర్లు లేదా వృత్తిపరమైన వ్యక్తులకు చెల్లించే మొత్తాన్ని గౌరవవేతనం అంటారు.

10. వినియోగ వస్తువుల కొనుగోలు

సంస్థకు అవసరమైన స్టేషనరీ, ఆటవస్తువులు, మందులు మరియు ఇతరాలు కొనుగోలుకు చేసిన చెల్లింపును వసూళ్ళు చెల్లింపుల ఖాతాలో క్రెడిట్ వైపున వ్రాస్తారు. ఇది సంస్థకు రాబడి వ్యయము.

చెల్లించిన అద్దె, భీమ, జీతాలు, ఆఫీసు ఖర్చులు, ఇతరాలు మొత్తంను రాబడి వ్యయంగా పరిగణిస్తారు. ఈ చెల్లింపులన్నీ వసూళ్ళు చెల్లింపుల ఖాతాలో క్రెడిట్ వైపున రాస్తారు.

వసూళ్ళు చెల్లింపుల ఖాతా తయారుచేయడం

వసూళ్ళు చెల్లింపుల ఖాతా తయారుచేయునపుడు కింది అంశాలను పరిగణలోకి తీసుకోవాలి.

- గత సంవత్సరం నుండి ప్రస్తుత సంవత్సరానికి తెచ్చిన నగదు లేదా బ్యాంకు నిల్వను ఈ ఖాతాలో డెబిట్ వైపున ప్రారంభ నిల్వగా రాయాలి. గత సంవత్సరం చివరిన బ్యాంక్ ఓవర్ డ్రాఫ్ట్ నిల్వ వుంటే ఈ సంవత్సరం దానిని

ప్రారంభ నిల్వగా క్రెడిట్ వైపున వ్రాయాలి.

- వ్యవహారాలను, వాటి లక్షణాలను బట్టి చందాలు, విరాళాలు, ప్రవేశ రుసుము లాంటి వసూళ్ళను డెబిట్ వైపున, చెల్లించిన జీతాలు, వేతనాలు అద్దె, అట వస్తువుల కొనుగోలు, పుస్తకాల కొనుగోలు లాంటి వ్యయాలను క్రెడిట్ వైపున రాయాలి.
- నిర్ణీత సంవత్సరంలో జరిగిన నగదు వ్యవహారాలు అనగా అన్ని రకాల వసూళ్ళు, చెల్లింపులను ఈ ఖాతాలో రాయాలి రాబడి వ్యవహారాలు, మూలధన వ్యవహారాలు అనే తేడా లేకుండా, అదేవిధంగా ప్రస్తుత సంవత్సరానికి, గత సంవత్సరానికి, లేదా మరుసటి సంవత్సరానికి సంబంధించిన వైనప్పటికీ ఈ సంవత్సరంలో జరిగిన అన్ని రకాల వసూళ్ళను డెబిట్ వైపున, అన్ని రకాల చెల్లింపులను క్రెడిట్ వైపున రాయాలి.

చివరిగా సాధారణ ఖాతా నిల్వ తేల్చిన విధంగా ఈ ఖాతాను కూడా నిల్వ తేల్చాలి. సాధారణంగా డెబిట్ వైపున రాసిన వసూళ్ళు మొత్తం క్రెడిట్ లో రాసిన చెల్లింపుల కన్నా ఎక్కువగా వుంటాయి. నిల్వ తేల్చి చివరగా తేల్చిన నిల్వగా చూపాలి.

ఈ ఖాతాలో చివరన నిల్వగా చూపిన నగదు మరియు బ్యాంక్ నిల్వను ఆస్తి అప్పుల పట్టిలో ఆస్తుల వైపున వ్రాస్తారు.

పాఠ్యాంశ ప్రశ్నలు 16.3

ఒక విద్యార్థి తప్పుగా తయారు చేసిన క్రింది వసూళ్ళు చెల్లింపుల ఖాతాను సరిచేసి చూపండి.

31-12-2010తో అంతమయ్యే సంవత్సరానికి వసూళ్ళు చెల్లింపుల ఖాతా

Dr

Cr

వివరాలు	మొత్తం రూ.	వివరాలు	మొత్తం రూ.
To ప్రారంభ నిల్వ	1,800	By ప్రవేశ రుసుము	400
To వేతనాలు	800	By వార్తాపత్రికల అమ్మకం	200
To చందాలు	3,600	By పుస్తకాల కొనుగోలు	2,400
		By చేతిలో నగదు	2,300
		By టెలిఫోన్ ఛార్జీలు	600
		By డిపాజిట్లపై వచ్చిన వడ్డీ	300
	6,200		6,200

16.4 వసూళ్ళు చెల్లింపుల ఖాతా - నగదు పుస్తకం

నగదు పుస్తకం, వసూళ్ళు చెల్లింపుల ఖాతాల గురించి మీరు నేర్చుకొని వున్నారు. ఇప్పటి వరకు మీరు చదివిన దాన్ని బట్టి నగదు పుస్తకం నుండి సేకరించిన వ్యవహారాలలో వసూళ్ళు చెల్లింపుల ఖాతాను తయారు చేస్తారు. నగదు పుస్తకం మరియు వసూళ్ళు చెల్లింపుల ఖాతాల మధ్య తేడాలను క్రింది విధంగా చెప్పవచ్చు.

పట్టిక 16.1 వసూళ్లు చెల్లింపుల ఖాతా, నగదు పుస్తకం మధ్య తేడాలు

వసూళ్లు చెల్లింపుల ఖాతా	నగదు పుస్తకం
1. ఈ ఖాతాను నిర్ణీత సంవత్సరం చివరిన తయారు చేస్తారు	రోజువారీ వ్యవహారాలను సంవత్సరం మొదటి నుండి చివరి వరకూ నమోదు చేస్తూ ఉంటారు.
2. ఏ అంశమైన ఒక్కసారి మాత్రమే కనిపిస్తుంది	వ్యవహారాలు జరిగిన దానిబట్టి ఒకే వ్యవహారం వివిధ తేదీలలో అనేకసార్లు కనిపిస్తుంది.
3. ముగింపు నివేదికల తయారీకి అంకణావళి ఉపయోగపడుతుంది.	ఇది కేవలం నగదు వ్యవహారాలను నమోదు పుస్తకం మాత్రమే
4. సంస్థ నిర్వహించిన వ్యవహారాలను ఇది ప్రతిబింబింపచేస్తుంది	ఇది కేవలం రోజువారీ నగదు వ్యవహారాలను క్రమపద్ధతిలో రాయబడిన రికార్డు మాత్రమే.
5. దీనిని కేవలం వ్యాపారేతర సంస్థలు మాత్రమే తయారు చేస్తారు.	దీనిని వ్యాపార సంస్థలు, వ్యాపారేతర సంస్థలు, ఇతర సంస్థలన్నీ తయారు చేస్తాయి.

ఉదాహరణ-1

కింది సమాచారం ఆధారంగా 31-డిసెంబర్ 2010 నాటితో అంతమయ్యే సంవత్సరానికి వసూళ్లు చెల్లింపుల ఖాతాను తయారు చేయండి.

ప్రారంభ నిల్వ :		పుస్తకాల కొనుగోలు	10,000
చేతిలో నగదు	1,650	ఆట వస్తువుల కొనుగోలు	20,000
బ్యాంక్‌లో నగదు	18,250	సైకిల్ కొనుగోలు	2,000
చందాలు	15,000	పెట్టుబడుల అమ్మకం	25,000
ప్రవేశ రుసుము	1200	జీవిత సభ్యత్వ రుసుము	4,000
విరాళాలు	18,000	చెల్లించిన అద్దె	12,000
జీతాలు	16,000	అభివృద్ధి బాండ్ల కొనుగోలు	10,000
స్టేషనరీ	500	ముగింపు నిల్వలు	
భీమా ప్రీమియం	800	చేతిలో నగదు	1,500
పాత ఫర్నిచర్ అమ్మకం	1,540	బ్యాంక్‌లో నగదు	20,000
సెక్యూరిటీలపై వడ్డీ	3,670		
లాకర్ల అద్దె	4,500		

జవాబు:

31-12-2010తో అంతమయ్యే సంవత్సరానికి వసూళ్ళు చెల్లింపుల ఖాతా

Dr

Cr

వసూళ్లు	మొత్తము రూ.	చెల్లింపులు	మొత్తం రూ.
To తెచ్చిన నిల్వ :		By జీతాలు	16,000
చేతిలో నగదు	1,650	By స్టేషనరీ	500
బ్యాంక్‌లో నగదు	18,250	By బీమా ప్రీమియం	800
To ప్రవేశ రుసుము	1,200	By పుస్తకాల కొనుగోలు	10,000
To విరాళాలు	18,000	By ఆట వస్తువుల కొనుగోలు	20,000
To పాత ఫర్నిచర్ అమ్మకం	1,540	By సైకిల్ కొనుగోలు	2,000
To సెక్యూరిటీలపై వడ్డీ	3,670	By చెల్లించిన అద్దె	12,000
To లాకర్ల నుండి అద్దె	4,500	By అభివృద్ధి బాండ్ల కొనుగోలు	10,000
To పెట్టుబడుల అమ్మకం	25,000	By తేల్చిన నిల్వ :	
To చందాలు	15,000	చేతిలో నగదు	1,510
To జీవిత, సభ్యత్వ రుసుము	4,000	బ్యాంక్‌లో నగదు	20,000
	92,810		92,810

ఉదాహరణ-2

రైజింగ్ సన్ క్లబ్ వారి కింది వివరాల నుండి 31-3-2008 నాటితో అంతమయ్యే సంవత్సరానికి వసూళ్లు చెల్లింపుల ఖాతాను తయారు చేయుము.

వివరాలు	మొత్తం రూ.లు	మొత్తం రూ.లు
1-4-2007 నాటి చేతిలో నగదు		9,800
1-4-2007 నాటి బ్యాంక్ లో నగదు		17,600
చందాలు: 2006 -07	7,500	
2007-08	28,600	
2008-09	6,400	42,500
ప్రవేశ రుసుము		4,000
జీవిత సభ్యత్వ రుసుము		8,000
విరాళాలు		35,000
పాత బ్యాట్లు, బంతుల అమ్మకం		2,200
ముద్రణ, స్టేషనరీ		2,500
విద్యుత్ ఛార్జీలు		3,600
టెలిఫోన్ ఖర్చులు		4,200
వేతనాలు, జీతాలు		14,000
పెట్టుబడులపై వడ్డీ		2,000
లాకర్ల అద్దె		2,800
అటవస్తువుల కొనుగోలు		20,000
ప్రభుత్వ సెక్యూరిటీల కొనుగోలు		40,000
31-3-2008 నాటి చేతిలో నగదు		7,200
31-3-2008 నాటి బ్యాంక్ లో నగదు		32,400

జవాబు:

రైజింగ్ సన్ క్లబ్ వారి పుస్తకాలలో
31-12-2008తో అంతమయ్యే సంవత్సరానికి వసూళ్లు చెల్లింపుల ఖాతా

Dr

Cr

వసూళ్లు	మొత్తము రూ.	చెల్లింపులు	మొత్తం రూ.
To తెచ్చిన నిల్వ :		By ముద్రణ, స్టేషనరీ	2,500
చేతిలో నగదు	9,800	By విద్యుత్ ఛార్జీలు	3,600
బ్యాంక్ లో నగదు	17,600	By టెలిఫోన్ ఛార్జీలు	4,200
To చందాలు ;		By వేతనాలు, జీతాలు	14,000
2006-07 7,500		By ఆటవస్తువుల కొనుగోలు	20,000
2007-08 28,600		By ప్రభుత్వ సెక్యూరిటీలు	40,000
2008-09 6,400	42,500		
To ప్రవేశ రుసుము	4,000	By తేల్చిన నిల్వ :	
To జీవిత సభ్యత్వ రుసుము	8,000	చేతిలో నగదు	7,200
To పెట్టుబడులపై వడ్డీ	2,000	బ్యాంక్ లో నగదు	32,400
To లాకర్ల నుండి అద్దె	2,800		
To విరాళాలు	3,500		
To పాత బ్యాట్లు, బంతుల అమ్మకం	2,200		
	1,23,900		1,23,900

16.4 పాఠ్యాంశ ప్రశ్నలు

- ఏదైనా ఒక అంశం నగదు పుస్తకంలో అనేక సార్లు కనిపిస్తుంది. మరి అదే అంశం వసూళ్లు చెల్లింపుల ఖాతాలో ఎన్నిసార్లు కనిపిస్తుంది ?
- 2008వ సంవత్సరానికిగాను వసూలైన చందాలు రూ. 2000 కాగా 2009 వసంవత్సరానికిగాను 2008వ సంవత్సరంలోనే వసూలైన చందాలు రూ.150 అయితే 2008వ సంవత్సరానికి వసూళ్లు చెల్లింపుల ఖాతాలో చందాలు ఎంత వ్రాయాలి?
- జీవిత సభ్యత్వ రుసుము - ఇది వసూలా లేదా చెల్లింపా?

మీరు నేర్చుకున్న అంశాలు

- ★ స్పార్ట్స్ క్లబ్ లు, ధార్మిక సంస్థలు, పాఠశాలలు, అభివృద్ధి సంస్థలు హెల్త్ క్లబ్ లు, బ్లడ్ బ్యాంక్ లు మొదలైనవి వ్యాపారేతర సంస్థలకు ఉదాహరణలు.
- ★ సాధారణంగా ఈ సంస్థలు వాటి సభ్యులకు, సమాజానికి సేవచేయటం వీటి ఉద్దేశ్యం .

- ★ నిర్ణీత కాలానికి గాను నగదు పుస్తకంలోని అంశాలతో ఖాతా నమూనాలో తయారు చేయబడిన ఖాతాను వసూళ్ళు చెల్లింపుల ఖాతా అంటారు.
- ★ ప్రస్తుత సంవత్సరం, గత సంవత్సరం, మరుసటి సంవత్సరానికి సంబంధించినవనే తేడా లేకుండా, మూలధన మరియు రాబడి అంశాలనే తేడా లేకుండా వచ్చిన వసూళ్ళు అన్ని ఈ ఖాతాలో డెబిట్ వైపున వ్రాయాలి, చేసిన చెల్లింపులన్నీ ఈ ఖాతాలో క్రెడిట్ వైపున వ్రాయాలి.
- ★ నగదు పుస్తకం నుండి సేకరించిన వివరాలతో తయారుచేయబడిన వసూళ్ళు చెల్లింపుల ఖాతా, ఈ సంస్థలలో ఆదాయవ్యయాల ఖాతా మరియు ఆస్తి అప్పుల పట్టీ తయారీకి ఉపయోగపడుతుంది.
- ★ చందాలు, ప్రవేశ రుసుము, జీవిత సభ్యత్వ రుసుము, ఎండోమెంట్ నిధి, విరాళాలు, వారసత్వాలు, పాతపేపర్లు అమ్మడం, ప్రభుత్వ నిధులు మొదలైనవి. ఈ సంస్థలకు వసూళ్ళు కాగా, స్థిరాస్థుల కొనుగోలు, వినియోగవస్తువులకు చెల్లింపు, గౌరవ వేతనం, ఖర్చుల చెల్లింపు లాంటివి చెల్లింపులకు ఉదాహరణలుగా చెప్పవచ్చు.

పాఠాంత ప్రశ్నలు

1. వ్యాపారేతర సంస్థలు అనగా నేమి? వాటి లక్షణాలను వివరించండి
2. కింది పదాలను వివరించండి.
  - i) వారసత్వాలు
  - ii) గౌరవ వేతనం
  - iii) చందాలు
  - iv) ప్రత్యేక విరాళాలు
3. వసూళ్ళు చెల్లింపుల ఖాతా అనగానేమి ? ఈ ఖాతాను తయారు చేయవలసిన ఆవశ్యకతను తెలపండి.
4. నగదు పుస్తకం మరియు వసూళ్ళు చెల్లింపుల ఖాతాల మధ్య తేడాలను వివరించండి.
5. కింది వివరాల ఆధారంగా స్నేహతంత్ర అను ప్రభుత్వేతర సేవా సంస్థ వారి పుస్తకాలలో వసూళ్ళు చెల్లింపుల ఖాతాను తయారు చేయుము.

వివరాలు	మొత్తం రూ.
1-1-2008 నాటి నగదు నిల్వ	4,000
ప్రవేశ రుసుము	1,400
విరాళాలు	15,000
చందాలు	15,000
విద్యుత్ ఖర్చులు	1,500
జీతాలు	65,00
సెక్రటరీకి గౌరవ వేతనం	45,00
చిల్లర ఖర్చులు	1,800
బ్యాంక్‌లో వేసిన ఫిక్స్ డిపాజిట్	15,000
బీమా ప్రీమియం	2,100
ప్రభుత్వ గ్రాంట్లు	40,000
స్టేషనరీ	1,200

6. కింది వివరాలు హాప్ అనే కలకత్తాకు చెందిన ఒక సంస్థ నుండి 31-3-2009 నాటికి సేకరించడమైనది. వితంతు పోషణ మరియు ఎయిడ్స్ వ్యాధిగ్రస్తుల ఆదరణ ఈ సంస్థ చేసే ప్రధాన సేవలు ఈ సంస్థ నిర్వహించిన వ్యవహారాలు వరుసగా.

వివరాలు	మొత్తం రూ.
1-1-2008 నాటి నగదు నిల్వ	48,500
చందాలు :	
2007-08 8,000	
2008-09 42,000	
2009-10 5,000	55,000
విరాళాలు	1,20,000
మంజూరైన గ్రాంట్లు	2,00,000
వారసత్వాలు	80,000
కుట్టిన దుస్తుల అమ్మకం వలన వసూలు	32,000
బేకరీ వస్తువుల అమ్మకం వలన వసూలు	46,000
వేతనాలు, జీతాలు	12,000
విద్యుత్ ఛార్జీలు	8,600
ఇంధనం	16,400
సాధారణ ఖర్చులు	9,700
భవనాల నిర్వహణ	6,000
భీమా ప్రీమియం	4,000
దుస్తుల ఇస్త్రీ ఖర్చు	3,200
గదుల నిర్మాణం	1,25,000
ప్రభుత్వ బాండ్లు కొనుగోలు	2,50,000
ఆహారం	1,20,000
31-3-2009 నాటి బ్యాంక్ లో నగదు నిల్వ	1,00,000

పాఠ్యాంశ ప్రశ్నలకు సమాధానములు

పాఠ్యాంశ 16.1

- I. i) ✗ ii) ✓ iii) ✓

పాఠ్యాంశ 16.2

- I. వసూళ్లు: విరాళాలు, చందాలు, వారసత్వాలు
చెల్లింపులు: ధర్మము, పుస్తకాల కొనుగోలు, గౌరవ వేతనం
- II. i) అవసరం ii) లక్షణం
iii) లక్షణం iv) అవసరం

పాఠ్యాంశం 16.2

వసూళ్లు చెల్లింపుల ఖాతా

Dr

Cr

వసూళ్లు	మొత్తము రూ.	చెల్లింపులు	మొత్తం రూ.
To తెచ్చిన నిల్వ	1,800	By వేతనాలు	800
To చందాలు	3,600	By పుస్తకాల కొనుగోలు	2,400
To ప్రవేశ రుసుము	400	By టెలిఫోన్ ఖర్చులు	600
To వార్తాపత్రికల అమ్మకం	200	By తేల్చిన నిల్వ	2,500
To ఫిక్స్డ్ డిపాజిట్లపై వడ్డీ	300		
	6,300		6,300

పాఠ్యాంశం 16.4

- I. i) ఒకసారి ii) రూ. 2150 iii) వసూలు

పాఠ్యాంశం ప్రశ్నలకు సమాధానములు

5. ముగింపు తేల్చిన నిల్వ రూ. 15200
6. ముగింపు తేల్చిన నిల్వ రూ. 46600

చేయవలసిన కార్యకలాపాలు

మీ ప్రాంతంలో కాని, పట్టణంలో కానీ లేదా మీ నగరంలో ఉన్న ఏవేని కనీసం ఐదు రకాల వ్యాపారేతర సంస్థలను సందర్శించండి. అవి కింది వ్యవహారాలలో ఏదో ఒకటి నిర్వహిస్తుండాలి.

- a) పక్షులు మరియు పశువుల పరిరక్షణ
b) ఎయిడ్స్ వ్యాధిపై అవగాహన కల్పించుట
c) అనాధబాలల సంరక్షణ, విద్యాభోధన
d) స్పోర్ట్స్ క్లబ్

వివిధ రకాల సంస్థలకున్న వివిధ ఆదాయ వనరులను సేకరించి వివరించండి.

సంస్థ పేరు	సంస్థ చేపట్టే ప్రధాన వ్యవహారం	సంస్థకున్న ఆదాయ వనరులు

ఆర్థిక నివేదికలు

FINANCIAL STATEMENTS

ముందు పాఠంలో నేర్చుకున్న ప్రకారం క్లబ్బులు, ఆసుపత్రులు, బ్లడ్ బ్యాంకులు, విద్యాసంస్థలు, ప్రభుత్వేతర సంస్థలు, హెచ్.ఐ.వి. (HIV-Human Immuno-deficiency Virus) మరియు ఎయిడ్స్ (AIDS- Acquired Immuno Deficiency Syndromes) వ్యాదులపై అవగాహన కల్పించు సంస్థలు వ్యాపారేతర సంస్థలకు ఉదాహరణాలు. ఈ సంస్థలు కూడా ఆర్థిక వ్యవహారాలు నిర్వహిస్తుంటాయి. కనుక ప్రతి సంవత్సరం చివరిన ఆర్థిక నివేదికలు అనగా వసూళ్ళు చెల్లింపుల ఖాతా, ఆదాయ వ్యయాల ఖాతా మరియు ఆస్తి అప్పుల పట్టీలను తయారు చేస్తారు. క్రితం పాఠం నందు వసూళ్ళు చెల్లింపుల ఖాతా అంటే ఏమిటి, ఎందుకు తయారుచేయాలి, ఏవిధంగా తయారుచేయాలి. దానిలో ఏ అంశాలు ఏవిధంగా రాయాలో నేర్చుకున్నాం. ఇప్పుడు ఈ పాఠంలో మీరు వ్యాపారేతర సంస్థలలో ఆదాయ వ్యయాల ఖాతా మరియు ఆస్తి అప్పుల పట్టీలను తయారు చేయడం గురించి నేర్చుకుంటారు.

లక్ష్యాలు

ఈ పాఠం చదవడం ద్వారా మీరు

- ★ ఆదాయ వ్యయాల ఖాతా అంటే ఏమిటి, వ్యాపారేతర సంస్థలలో దాని అవసరం.
- ★ ఆదాయ వ్యయాల ఖాతా సమూహా మరియు తయారు చేయువిధానం
- ★ ఆదాయ వ్యయాల ఖాతాకు మాత్రమే సంబంధించిన అంశాలను గుర్తించి వివరించడం
- ★ ఇచ్చిన సమాచారంతో ఆదాయ వ్యయాల ఖాతాను తయారు చేయడం,.
- ★ ఆదాయ వ్యయాల ఖాతాకు సంబంధించిన వివిధ సర్దుబాట్లను వివరించడం, వాటిని ఆదాయ వ్యయాల ఖాతాలో పొందుపరచడం,
- ★ వసూళ్ళు చెల్లింపుల ఖాతాకు, ఆదాయ వ్యయాల ఖాతాకు తేడాలు.
- ★ వ్యాపారేతర సంస్థలలో ఆస్తి అప్పుల పట్టీ తయారు చేయడం తెలుసుకుంటారు.

ఆదాయ వ్యయాల ఖాతా: అర్థం, అవసరం, అంశాలు

అర్థం:

వ్యాపారేతర సంస్థకు ఒక సంవత్సర కాలంలో ఉన్న ఆదాయాలను వ్యయాలను తెలియచేసే సంక్షిప్త పట్టీని ఆదాయ వ్యయాల ఖాతా అంటారు. సాధారణ వ్యాపార సంస్థలు లాభనష్టాల ఖాతాను తయారు చేసిన విధంగా వ్యాపారేతర సంస్థలు ఆదాయ వ్యయాల ఖాతాను తయారుచేస్తారు. ఏ సంవత్సరానికైతే ఈ ఖాతాను తయారు చేస్తున్నారో ఆ సంవత్సరానికి సంబంధించిన రాబడి వ్యవహారాలను మాత్రమే ఈ ఖాతాలో రాయాలి. అనగా క్రితం సంవత్సరానికి సంబంధించిన అంశాలను ఈ ఖాతాలో రాయకూడదు. మూలధన అంశాలు రాయకూడదు. ఈ ఖాతాలో తేల్చిన నిల్వను మిగులు అని కాని, లోటు అని కాని రాయాలి. సంస్థ కున్న రాబడి వ్యయాల కన్నా రాబడి ఆదాయం ఎక్కువగా ఉన్నప్పుడు నిల్వను 'మిగులు' అంటారు. అలాగాక ఆదాయం కన్నా వ్యయం ఎక్కువగా ఉన్నప్పుడు నిల్వను 'లోటు' అంటారు.

వ్యారేతర సంస్థలు ఒక సంవత్సరం కాలం పాటు వ్యవహారాలను నిర్వహించడం వలన వాటి ఫలితాలు ఏవిధంగా ఉన్నాయో తెలుసుకోవాల్సిన అవసరముంది. ఈ సంస్థలు వ్యాపారం చేయకపోయినా, లాభార్జన వీటి ధ్యేయం కాక పోయినప్పటికీ వ్యయం కన్నా ఆదాయం ఎక్కువగా ఉన్నదో లేదా ఆదాయం కన్నా వ్యయం ఎక్కువగా ఉన్నదో తెలుసుకోవాల్సిన అవసరముంది. సాధారణ వ్యాపార సంస్థలలో తయారు చేసే లాభనష్టాల ఖాతాలో మిగులును నికర లాభం లేక నికర నష్టం అంటారు. అదే విధంగా ఈ సంస్థలలో ఆదాయ వ్యయాల ఖాతాలోని నిల్వను 'మిగులు లేదా లోటు' అంటారు. న్యాయపరంగా వ్యారేతర సంస్థలు ఆదాయ వ్యయాల ఖాతాను తయారు చేయాలి. సంస్థ వ్యయ నియంత్రణకు ఈ ఖాతా సహకరిస్తుంది. ఈ ఖాతాలో వ్యయాలను డెబిట్ వైపున, ఆదాయాలను క్రెడిట్ వైపున రాస్తారు.

Cr

87

ఆదాయ వ్యయాల ఖాతాలో రాసే ఆదాయాలు, వ్యయాలు

ఆదాయాలు:

వ్యాపారేతర సంస్థలలో సాధారణంగా కింది ఆదాయాలు ఉంటాయి

1. చందాలు (Subscriptions)

సంస్థ సభ్యులు నిర్దీత కాలానికి చెల్లించే మొత్తం. ఇది రాబడి వసూలు.

2. ప్రవేశ రుసుము (Entrance fee)

సంస్థలో కొత్తగా సభ్యులుగా చేరేవారు చెల్లించే ఫీజును ప్రవేశ రుసుము అంటారు. ఇది కూడా సంస్థకు రాబడి వసూలు.

3. విరాళాలు (Donations)

వ్యక్తులు, సంస్థలు, కంపెనీల నుండి బహుమతిగా సంస్థకు విరాళాలు వస్తుంటాయి. తక్కువ మొత్తంలో సాధారణ విరాళాలు, పదే పదే వసూలయ్యే విరాళాలు మాత్రమే రాబడి వసూలు.

4. పాత వార్తా పత్రికలు, ఆటవస్తువుల అమ్మకం (Sale of old news papers, scrap of sports materials)

పాత పత్రికలు, పనికిరాని పుస్తకాలు, పాడైపోయిన ఆట వస్తువులు అమ్మకం ద్వారా వసూలైన మొత్తాన్ని రాబడి ఆదాయంగా పరిగణిస్తారు.

5. వసూలైన వడ్డీ

సంస్థలో ఉన్న మిగులు నిల్వను బ్యాంక్‌లో ఫిక్స్డ్ డిపాజిట్లు రూపంలోగాని ఇతర సంస్థలలో పెట్టుబడులుగా గాని ఉంచుతారు. వాటిపై వసూలైన వడ్డీని రాబడి ఆదాయంగా పరిగణిస్తారు.

6. ప్రభుత్వ గ్రాంట్లు

స్థానిక, రాష్ట్ర, కేంద్ర ప్రభుత్వాలు కొన్ని వ్యాపారేతర సంస్థలకు గ్రాంట్లు మంజూరు చేస్తాయి. వాటి లక్షణాలను బట్టి రాబడి ఆదాయంగా పరిగణిస్తారు. పైవాటితో పాటు వసూలైన లాకర్లు, గదులపై అద్దె, గడ్డి అమ్మకం మరికొన్ని ఆదాయాలు కలవు.

రాబడి వ్యయాలుగా పరిగణింపబడే అంశాలు

కొన్ని ముఖ్య అంశాలను క్రింద వివరించడమైంది.

1. జీతాలు, వేతనాలు, అద్దె, స్టేషనరీ, పోస్టేజ్, టెలిఫోన్ ఖర్చులు, విద్యుత్ ఛార్జీలు మొదలైనవి ప్రతి సంవత్సరం, ప్రతి సంస్థలోనూ జరుగుతూ ఉంటాయి. వీటిని రాబడి వ్యయాలుగా రాయాలి.
2. **గౌరవ వేతనం:** వ్యాపారేతర సంస్థలకు సేవలందించినందుకు యదార్థ సేవా ప్రతిఫలానికి బదులుగా గౌరవంగా బయటి వారికి అనగా ఉద్యోగులు కానివారికి చెల్లించే మొత్తాన్ని గౌరవ వేతనం అంటారు. ఇది రాబడి వ్యయం.
3. **తరుగుదల:** స్థిరాస్థులు అనగా ఫర్నిచర్, ప్లాంటు యంత్రాలు, భవనాలు మొదలైన వాటి విలువలో ఏర్పడిన తగ్గుదలను తరుగుదల అంటారు. ఇది రాబడి వ్యయం.
4. టోర్నమెంట్ ఖర్చులు, ఛార్జీలు మొదలైనవి రాబడి వ్యయాలు.
5. రాబడి లక్షణాలు కలిగిన ఇతర వ్యయాలు

సంస్థ లక్షణాలను బట్టి అనేక ఇతర వ్యయాలను కూడా రాబడి వ్యయాలుగా పరిగణించాలి. ఉదా: స్పార్ట్స్ క్లబ్‌లకు సంబంధించిన ఆటస్థలాల నిర్వహణ ఖర్చు, హాస్పిటల్‌లలో మందులు, లాండ్రి ఖర్చులు మొదలైనవి.

పాఠ్యాంశ ప్రశ్నలు 17.1

- I. కింది అంశాలను ఆదాయాలుగాను, వ్యయాలుగాను వర్గీకరించండి.

i) గౌరవ వేతనం	ii) ప్రభుత్వ గ్రాంట్లు
iii) పాత వార్తా పత్రికలు	iv) చందాలు
v) లాకర్ల అద్దె	vi) బీమా ప్రీమియం
- II. కింది వాక్యాలు నిజం అయితే ✓ అని అబద్ధం అయితే ✗ అని గుర్తించండి.
  - i) వ్యయం కన్నా ఆదాయం మిగులును నికర లాభం అంటారు.
  - ii) సంస్థలోని అన్నిరకాల వసూళ్లను ఆదాయాలుగాను, అన్ని చెల్లింపులను వ్యయాలుగాను ఆదాయ వ్యయాల ఖాతాలో నమోదు చేస్తారు.
  - iii) వ్యాపారేతర సంస్థలలో జరిగిన ఆర్థికపరమైన కార్యకలాపాల నికర ఫలితాలను తెలుసుకోవడానికి ఆదాయ వ్యయాల ఖాతాను తయారు చేస్తారు.
  - iv) ప్రవేశ రుసుము ఆదాయ అంశం
  - v) ప్రత్యేక విరాళాలు రాబడి ఆదాయ అంశం

17.2 ఆదాయ వ్యయాల ఖాతాను తయారు చేయుట

ముందు పాఠంలో ఆదాయ వ్యయాల ఖాతా నమూనా మరియు ఆ ఖాతాలో రాసే వివిధ అంశాల గురించి వివరించడం జరిగింది. ఇప్పుడు ఇచ్చిన అంశాలతో ఆదాయ వ్యయాల ఖాతాను ఏ విధంగా తయారు చేయాలో తెలుసుకుందాం. వసూళ్లు చెల్లింపుల ఖాతాలోని సమాచారం మరియు అదనపు సమాచారం ఆధారంగా మీరు ఈ ఖాతాను తయారు చేయాలి. ఈ ఖాతాను తయారు చేసేటప్పుడు ఈ కింది ముఖ్య అంశాలను గుర్తించుకోవాలి.

I. వ్యయాలవైపు రాయవలసిన అంశాలు

వసూళ్లు చెల్లింపుల ఖాతాలో చెల్లింపుల వైపు రాయబడిన రాబడి మరియు మూలధన చెల్లింపుల నుండి రాబడి అంశాలను మాత్రమే అనగా చెల్లించిన అద్దె, జీతాలు, టెలిఫోన్ ఖర్చులు మొదలైన చెల్లింపులను ఆదాయ వ్యయాల ఖాతాలో వ్యయాలుగా రాయాలి.

రాబడి వ్యయాలకు సంబంధించి అదనపు సమాచారంలో ఏదైనా సర్దుబాటు ఉంటే వాటిని సర్దుబాటు చేయాలి. అనగా ప్రస్తుత సంవత్సరంలో ఇంకా చెల్లించాల్సినవి, ముందుగా చెల్లించినవి, గత సంవత్సరానికి గాను ఇప్పుడు చెల్లించినవి, గత సంవత్సరం చివరలో ముందుగా చెల్లించినవి మొదలైన వాటిని సర్దుబాటు చేయాలి.

II. ఆదాయాల వైపు రాయవలసిన అంశాలు

వసూళ్లు చెల్లింపుల ఖాతాలో డెబిట్ వైపున అనగా వసూళ్లలో రాబడి మరియు మూలధన వసూళ్లు కలిసి ఉంటాయి. వాటిలో రాబడి వసూళ్లను మాత్రమే ఆదాయాలుగా ఆదాయ వ్యయాల ఖాతాలో క్రెడిట్ వైపు రాయాలి. చందాలు, ప్రవేశ రుసుము, డిపాజిట్లపై వడ్డీ మొదలైనవి ఉదాహరణగా చెప్పవచ్చు.

రాబడి ఆదాయాలకు సంబంధించి అదనపు సమాచారంలో ఏవైనా సర్దుబాట్లు ఉంటే వాటిని సర్దుబాటు చేయాలి. అనగా ప్రస్తుత సంవత్సరానికి ఇంకా రావలసిన ఆదాయాలు, ముందుగా వచ్చిన ఆదాయాలు అదేవిధంగా గత సంవత్సరానికి సంబంధించి ఈ సంవత్సరంలో వసూళ్లు మరియు గత సంవత్సరంలోనే ప్రస్తుత సంవత్సరానికి సంబంధించి ముందుగా వచ్చిన ఆదాయాలు మొదలైన వాటిని సర్దుబాటు చేయాలి.

తరుగుదల మరియు రానిబాకీల లాంటివి కూడా ఈ ఖాతాలో సర్దుబాటు చేయాలి.

III. మిగులు లేదా లోటు

చివరిగా ఖాతాను నిల్వ తేల్చి డెబిట్, క్రెడిట్ వరుసల తేడాను నిల్వగా రాయాలి. డెబిట్ వైపు వ్యయాలు, క్రెడిట్ వైపు ఆదాయాలు కన్నా తక్కువగా ఉంటే ఆ మొత్తాన్ని డెబిట్ వైపున 'మిగులు'గా రాయాలి. అలాగాక ఆదాయాల కన్నా వ్యయాలు ఎక్కువగా ఉంటే ఆ నిల్వను క్రెడిట్ వైపున 'లోటుగా' రాయాలి.

ఉదాహరణ-1

యంగ్ స్పోర్ట్స్ మన్ క్లబ్ ఢిల్లీ వారి పుస్తకాల నుండి సేకరించిన కింది సమాచారంతో 31-12-2008 నాటికి వారి ఆదాయ వ్యయాల ఖాతాను తయారు చేయుము.

వివరాలు	మొత్తం రూ.
నగదు నిల్వ (1-1-2008)	7,000
చందాలు	30,000
వసూలైన వడ్డీ	2,500
ఆట వస్తువులు	24,000
టోర్నమెంట్ నిధి	15,000
విరాళాలు	2,000
గడ్డి అమ్మకం	300
వార్తా పత్రికలు కొనుగోలు	600
పెట్టుబడులు	10,000
జీతాలు	16,000
చెల్లించిన అద్దె	5,400
వివిధ వసూళ్లు	600
టెలిఫోన్ ఖర్చులు	1,200
నగదు నిల్వ (31-12-2008)	200

జవాబు:

31-12-2008తో అంతమయ్యే సంవత్సరానికి

యంగ్ స్టోర్స్ మెన్ క్లబ్ వారి పుస్తకాలలో

ఆదాయ వ్యయాల ఖాతా

Dr

Cr

వ్యయాలు	మొత్తము రూ.	ఆదాయాలు	మొత్తం రూ.
To జీతాలు	16,000	By చందాలు	30,000
To అద్దె	5,400	By వసూలైన వడ్డీ	2,500
To వార్తా పత్రికల కొనుగోలు	600	By గడ్డి అమ్మకం	300
To టెలిఫోన్ ఖర్చులు	1,200	By వివిధ వసూళ్లు	600
To మిగులు (తేల్చిన నిల్వ)	12,200	By విరాళాలు	2,000
(వ్యయం పై ఆదాయం మిగులు)			
	35,400		35,400

ఉదాహరణ-2

యంగ్ స్టోర్స్ హెల్త్ క్లబ్ హైదరాబాద్ వారి కింది వసూళ్లు చెల్లింపుల ఖాతా నుండి డిసెంబర్-31, 2010 నాటి ఆదాయ వ్యయాల ఖాతాను తయారు చేయుము.

వసూళ్లు చెల్లింపుల ఖాతా

Dr

Cr

వసూళ్లు	మొత్తము రూ.	చెల్లింపులు	మొత్తం రూ.
To ప్రారంభపు నిల్వ	2,400	By అద్దె	3,600
To చందాలు	16,000	By స్టేషనరీ	450
To ప్రవేశ రుసుము	200	By జీతాలు	4,800
To పెట్టుబడుల అమ్మకం	8,000	By పరికరాల కొనుగోలు	5,500
To పాత ఫర్నిచర్ అమ్మకం	800	By పోటీల నిర్వహణ ఖర్చులు	2,800
(పుస్తకం విలువ 1800 రూ.)			
To విరాళాలు	2,500	By వివిధ ఖర్చులు	650
		By ఫర్నిచర్ కొనుగోలు	4,000
		By ముగింపు నిల్వ	8,100
	29,900		29,900

జవాబు:

యంగ్స్టర్స్ హెల్త్ క్లబ్ వారి పుస్తకాలలో
31-12-2010తో అంతమయ్యే సంవత్సరానికి
ఆదాయ వ్యయాల ఖాతా

Dr			Cr
వ్యయాల వివరాలు	మొత్తము రూ.	ఆదాయ వివరాలు	మొత్తం రూ.
To అద్దె	3,600	By చందాలు	16,000
To స్టేషనరీ	450	By ప్రవేశ రుసుము	200
To జీతాలు	4,800	By విరాళాలు	9,500
To పోటీల నిర్వహణ ఖర్చులు	2,800	By చిల్లర వసూళ్లు	600
To చిల్లర ఖర్చులు	650	By విరాళాలు	2,000
(వ్యయం కన్నా ఆదాయం మిగులు)			
To ఫర్నిచర్ అమ్మకంపై నష్టం	1,000		
To వ్యయంపై ఆదాయం మిగులు	5,400		
	18,700		18,700

పాఠ్యాంశ ప్రశ్నలు 17.2

కింది ప్రశ్నలకు ఒక్క మాటలో సమాధానము రాయండి.

- రాబడి వ్యయాలను ఆదాయ వ్యయాల ఖాతాలో ఎటువైపు రాయాలి?
- ఆదాయ వ్యయాల ఖాతాలో క్రెడిట్ వరుసకన్నా డెబిట్ వరుస మొత్తం ఎక్కువగా ఉంటే ఆ మొత్తాన్ని ఏమంటారు?
- ఆదాయ వ్యయాల ఖాతాలో ఆదాయాలను ఎటువైపు రాస్తారు?
- ఆదాయ వ్యయాల ఖాతాలో క్రెడిట్ వైపున రాసే ప్రవేశ రుసుము అనే ఆదాయం వసూళ్లు చెల్లింపుల ఖాతాలో ఎటువైపున రాయబడి ఉంటుంది.

17.3 ఆదాయ వ్యయాల ఖాతాలో సర్దుబాట్ల అంశాలు

ఆదాయ వ్యయాల ఖాతాను వసూళ్లు చెల్లింపుల ఖాతాపై ఆధారపడి తయారు చేస్తారు. అయితే ఈ వసూళ్లు చెల్లింపుల ఖాతాలో కొంత సమాచారం నమోదు కాకపోవచ్చు. ఈ నమోదుకాని సమాచారాన్ని కూడా మనం లెక్కలోకి తీసుకోవాలి. ఆ సమాచారాన్ని సర్దుబాటు అంశాలుగా కింది విధంగా వివరించవచ్చు.

1. వసూలైన చందాలు:

వసూలైన చందాలు సంస్థకు రాబడి ఆదాయం. ఇవి వసూళ్లు చెల్లింపుల ఖాతాలో వసూళ్ల వైపున నమోదు చేయబడి ఉంటుంది. ఇందులో ప్రస్తుత సంవత్సరానికి సంబంధించినవి, గత సంవత్సరబాకీలుగా వసూలైనవి, మరియు మరుసటి సంవత్సరానికి సంబంధించి ఈ సంవత్సరంలోనే ముందుగా వసూలైనవి కలిసి ఉంటాయి. సర్దుబాట్లలో ప్రస్తుత సంవత్సరానికి సంబంధించి ఇంకా రావలసినవి మరియు గత సంవత్సరంలో ముందుగా వసూలైన ప్రస్తుత సంవత్సరపు చందాలు మొదలైనవి ఉంటాయి.

ఆదాయ వ్యయాల ఖాతాలో ప్రస్తుత సంవత్సరానికి సంబంధించిన చందాలు మాత్రమే రాయాలి. కనుక పైన

తెలిపిన సర్దుబాట్లను చేయవలసి ఉంటుంది. ప్రస్తుత సంవత్సరంలో వసూలైన చందాలకు వివిధ సర్దుబాట్లను కింది విధంగా చేసి ప్రస్తుత సంవత్సరానికి చెందిన చందాలను మాత్రమే ఆదాయంగా ఆదాయ వ్యయాల ఖాతాలో వ్రాయాలి.

ప్రస్తుత సంవత్సరపు చందాలను లెక్కించుట.

మొత్తం వసూలైన చందాలు + ప్రస్తుత సంవత్సరానికి ఇంకా రావలసిన చందాలు + గత సంవత్సరంలోనే ముందుగా వసూలైన ప్రస్తుత సంవత్సరపు చందాలు - గత సంవత్సరం బాకీలుగా ప్రస్తుత సంవత్సరంలో వసూలైన చందాలు - మరుసటి సంవత్సరానికి సంబంధించి ప్రస్తుత సంవత్సరంలో ముందుగా వచ్చిన చందాలు.

చందాలకు సంబంధించి వివిధ సర్దుబాట్లను కిందివిధంగా చేయాలి.

i) ప్రస్తుత సంవత్సరానికి రావలసిన చందాలు.

చిట్టాపద్దు:

రావలసిన చందాల ఖాతా ....Dr   XXXX

To చందాల ఖాతా

XXXX

(ప్రస్తుత సంవత్సరానికి చందాలు ఇంకా రావలసినందున)

ఆదాయ వ్యయాల ఖాతాలో సర్దుబాటు :

ఆదాయ వ్యయాల ఖాతా

Dr

Cr

వ్యయాలు	మొత్తము రూ.	ఆదాయాలు	మొత్తం రూ.
		By చందాలు XXXX	
		(+) ప్రస్తుత సం.రానికి	
		రావల్సిన చందాలు XX	XXXX

సర్దుబాట్లలో ఇచ్చిన రావలసిన చందాలను మొదట ఆదాయ వ్యయాల ఖాతాలో క్రెడిట్ వైపున వసూలైన చందాలకు కలిపి చూపాలి. మరోసారి ఆస్తి, అప్పుల పట్టీలో రావలసిన చందాలను ఆస్తిగా చూపాలి.

ii) గత సంవత్సరంలో రావలసిన చందా బాకీలు ప్రస్తుత సంవత్సరంలో వసూలైనవి

చిట్టాపద్దు:

చందాల ఖాతా ....Dr   XXXX

To రావలసిన చందాల ఖాతా

XXXX

(ప్రస్తుత సంవత్సరానికి వసూలైన చందాల నుండి గత సంవత్సరానికి సంబంధించిన వాటిని సర్దుబాటు చేసినందున)

ఆదాయ వ్యయాల ఖాతాలో సర్దుబాటు :

ఆదాయ వ్యయాల ఖాతా

Dr

Cr

వ్యయాలు	మొత్తము రూ.	ఆదాయాలు	మొత్తం రూ.
		By చందాలు XXXX	
		(-) గత సంవత్సరం బాకీలు	
		ఈ సం.లో వసూలైనవి XXX	XXXX

జవాబు

	రూ.	రూ.
2008వ సంవత్సరంలో వసూలైన చందాలు	15,000	
(+) 2008 డిసెంబర్-31 నాటికి ఇంకా రావలసిన చందాలు	1,500	
(+) 2008కి గాను 2007లోనే వసూలైన చందాలు	800	17,300
(-) 2008లో వసూలైన 2007కి చెందిన చందాల బాకీలు	400	
(-) 2008లో ముందుగా వసూలైన 2009కి చెందిన చందాలు	600	(-) 1,000
ఆదాయ వ్యయాల ఖాతాలో చూపవలసిన చందాలు		16,300

చందాల ఖాతా

Dr

Cr

వివరాలు	మొత్తము రూ.	వివరాలు	మొత్తం రూ.
To 2007కి గాను వసూలైన చందాలు	400	Byనగదు ఖాతా	15,000
To 2009కి గాను ముందుగా వసూలైన చందాలు	600	By 2008 ఇంకా రావల్సిన చందాలు	1,500
To ఆదాయ, వ్యయాల ఖాతాకు మళ్లింపు	16,300	By 2007లోనే ముందుగా వచ్చిన చందాలు	800
	17,300		17,300

II. ఇతర రాబడి వసూళ్లు

ఇతర రాబడి వసూళ్లకు కూడా సర్దుబాట్లు చేయవలసి ఉంటుంది. ఉదాహరణకు వసూలైన అద్దె కూడా చందాల వలె సర్దుబాటు చేసి ఆదాయ వ్యయాల ఖాతాలో చూపాలి. అదేవిధంగా మరికొన్ని రాబడి వసూళ్లను సర్దుబాటు చేయాలి.

2. చెల్లించిన అద్దె

చెల్లించిన అద్దె రాబడి వ్యయం. చెల్లించిన అద్దెకు కూడా కొన్ని సర్దుబాట్లు అవసరమౌతాయి. సాధారణంగా చెల్లించిన అద్దెకు చేసే సర్దుబాట్లు కింది విధంగా ఉండవచ్చు.

- ప్రస్తుత సంవత్సరానికి ఇంకా చెల్లించవలసిన అద్దె.
- మరుసటి సంవత్సరానికి గాను ముందుగా చెల్లించిన అద్దె
- గత సంవత్సరంలో చెల్లించవలసిన అద్దె బాకీ ప్రస్తుత సంవత్సరంలో చెల్లింపు
- గత సంవత్సరంలో ముందుగా చెల్లించిన ప్రస్తుత సంవత్సరం అద్దె.

పై సర్దుబాట్లకు చిట్టాపద్ధులను కింది విధంగా రాయాలి.

- అద్దె ఖాతా ....Dr

To చెల్లించవలసిన అద్దె ఖాతా

(అద్దె ఇంకా చెల్లించవలసినందున)

ii) ముందుగా చెల్లించిన అద్దె ఖాతా ....Dr

To అద్దె ఖాతా

(మరుసటి సంవత్సరానికి గాను అద్దె ముందుగా చెల్లించినందున)

iii) చెల్లించవలసిన అద్దె ఖాతా ....Dr

To అద్దె ఖాతా

(గత సంవత్సరానికి చెల్లించవలసిన అద్దె బాకీ చెల్లించినందున)

iv) అద్దె ఖాతా ....Dr

To ముందుగా చెల్లించిన అద్దె ఖాతా

(గత సంవత్సరంలో ముందుగా చెల్లించిన అద్దెను ఈ సంవత్సరంలో సర్దుబాటు చేసినందున)

ఆదాయ వ్యయాల ఖాతాలో రాయవలసిన అద్దె కింది విధంగా లెక్కించాలి.

ప్రస్తుత సంవత్సరంలో చెల్లించిన అద్దె మొత్తం xxxx

(+) ప్రస్తుత సంవత్సరానికి ఇంకా చెల్లించ వలసిన అద్దె xxx

(+) ప్రస్తుత సంవత్సరానికి సంబంధించి గత సంవత్సరంలో
చెల్లించిన అద్దె xxx

xxxxx

(-) ప్రస్తుత సంవత్సరంలో చెల్లించిన గత సంవత్సరంలో
చెల్లించవలసిన అద్దె బాకీ xxx

xxxxx

(-) ప్రస్తుత సంవత్సరంలో చెల్లించిన అద్దెలో కలిసి ఉన్న
మరుసటి సంవత్సరానికి గాను ముందుగా
చెల్లించిన అద్దె xxx

ఆదాయ వ్యయాల ఖాతాలో రాయవలసినది xxxx

ఉదాహరణ-4

2006 సంవత్సరంలో చెల్లించిన అద్దె రూ.20000. 2006కి గాను ఇంకా చెల్లించవలసిన అద్దె రూ.2000. 2005వ సంవత్సరంలో 2006కి సంబంధించి ముందుగా చెల్లించిన అద్దె రూ.1500. 2006వ సంవత్సరం ఆదాయ వ్యయాల ఖాతాలో వ్రాయవలసిన అద్దె వ్యయాన్ని లెక్కించండి.

జవాబు:

2006లో చెల్లించిన అద్దె	రూ. 20,000
(+) 2006కి ఇంకా చెల్లించవల్సిన అద్దె	2,000
(+) 2006కి సంబంధించి 2005లో ముందుగా చెల్లించిన అద్దె	1,500
ఆదాయ వ్యయాల ఖాతాలో వ్రాయవలసిన అద్దె	23,500

ఆస్తులపై తరుగుదల

తరుగుదల నగవేతర అంశం. భూమిపై మినహా సంస్థలోని అన్ని స్థిరాస్తులపై తరుగుదలను ఏర్పరచాలి. ఒక ఆస్తిని ఉపయోగించినా, ఉపయోగించకపోయినా ఆస్తి విలువలో వచ్చిన తగ్గుదలను తరుగుదల అంటారు. తరుగుదలను ఫర్నిచర్, భవనాలు, యంత్రాలు, పుస్తకాలు మొదలైన ఆస్తులపై ముందుగా నిర్ణయించుకున్న పద్ధతిలో లెక్కించిన మొత్తాన్ని ఆదాయ వ్యయాల ఖాతాలో వ్యయాల వైపున రాయాలి. మరియు ఆస్తి అప్పుల పట్టీలో ఆస్తులవైపు సంబంధిత ఆస్తి విలువ నుండి తీసివేయాలి.

తరుగుదల రాయుటకు చిట్టాపద్ధతులు

1. తరుగుదల ఖాతా ....Dr
To ఆస్తి ఖాతా
2. ఆదాయ వ్యయాల ఖాతా ....Dr
To తరుగుదల ఖాతా

ఉదాహరణ-5

హెల్ప్ ఎయిడ్ సొసైటీ ఆఫ్ ఇండియా వారి పుస్తకాల నుండి డిసెంబర్ 31 2009న సేకరించిన వసూళ్లు చెల్లింపుల ఖాతా మరియు అదనపు సమాచారం కింది విధంగా ఉన్నది.

వసూళ్లు చెల్లింపుల ఖాతా

Dr			Cr
వసూళ్లు	మొత్తము రూ.	చెల్లింపులు	మొత్తం రూ.
To తెచ్చిన నిల్వ	8,400	By జీతాలు	12,000
To చందాలు	7,800	By అద్దె	6,000
To ప్రవేశ రుసుము	600	By వ్యాను కొనుగోలు	28,000
To ప్రభుత్వ గ్రాంట్లు	30,000	By మోటారు వ్యాను ఖర్చులు	6,400
To భవన నిర్మాణ నిధికి విరాళాలు	25,000	By లాండ్రీ ఛార్జీలు	5,200
To వసూలైన వడ్డీ	2,400	By మందుల ఖర్చు	9,600
		By ప్రచార ఖర్చులు	4,000
		By తేల్చిన నిల్వ	3,000
	74,200		74,200

అదనపు సమాచారం

1. రావలసిన చందాలు రూ. 1500
2. ఇంకా వసూలు కాని వడ్డీ రూ. 600
3. చెల్లించవలసిన జీతాలు రూ. 1200
4. మోటారు వ్యానుపై 20% చొప్పున తరుగుదల ఏర్పాటు చేయాలి.
ఆదాయ వ్యయాల ఖాతాను తయారు చేయండి.

జవాబు:

హెల్ప్ ఎయిడ్ సొసైటీ ఆఫ్ ఇండియా వారి పుస్తకాలలో డిసెంబర్-31, 2009తో అంతమయ్యే సంవత్సరానికి ఆదాయ వ్యయాల ఖాతా

Dr

Cr

వ్యయాలు	మొత్తము రూ.	ఆదాయాలు	మొత్తం రూ.
To జీతాలు 12,000		By చందాలు 7,800	
(+) చెల్లించవల్సిన జీతాలు 1,200	13,200	(+) రావల్సిన చందాలు 1,500	9,300
To అద్దె	6,000	By ప్రవేశ రుసుము	600
To మోటారు వ్యాను ఖర్చులు	6,400	By ప్రభుత్వ గ్రాంట్లు	30,000
To లాండ్రీ ఖర్చులు	5,200	By వడ్డీ 2,400	
		(+) రావల్సిన వడ్డీ 600	3,000
To మందుల ఖర్చు	9,600	By లోటు (తేల్చిన నిల్వ)	7,100
To ప్రచార ఖర్చులు	4,000	(ఆదాయం కన్నా వ్యయం మిగులు)	
To మోటారు వ్యానుపై తరుగుదల (28000×20/100)	5,600		
	50,000		50,000

వసూళ్లు, చెల్లింపుల ఖాతా మరియు ఆదాయ వ్యయాల ఖాతాల గురించి సంపూర్ణంగా తెలుసుకున్న తరువాత ఆ రెండు ఖాతాల మధ్య తేడాలను కింది విధంగా వివరించవచ్చు.

పట్టిక 17.3 వసూళ్లు చెల్లింపుల ఖాతా, ఆదాయ వ్యయాల ఖాతాల మధ్య తేడాలు.

తేడాల ఆధారాలు	వసూళ్లు చెల్లింపుల ఖాతా	ఆదాయ వ్యయాల ఖాతా
1. లక్షణం	ఇది నగదు ఖాతాను పోలి ఉంటుంది	ఇది లాభనష్టాల ఖాతాను పోలి ఉంటుంది.
2. అంశాలు రాసేవైపు	వసూళ్లు డెబిట్ వైపు, చెల్లింపులు క్రెడిట్ వైపున వ్రాస్తారు.	వ్యయాలను డెబిట్ వైపు, ఆదాయాలను, లాభాలను క్రెడిట్ వైపున వ్రాస్తారు.
3. ప్రారంభ నిల్వ	సంవత్సర ప్రారంభంలో ఉన్న నగదు లేదా బ్యాంక్ నిల్వతో ఈ ఖాతా ప్రారంభమౌతుంది	ప్రారంభ నిల్వ ఉండదు.
4. ముగింపు నిల్వ	ఈ ఖాతాలో సంవత్సరం చివరిన నగదు లేదా బ్యాంక్ నిల్వ తేల్చిన నిల్వగా ఉంటుంది.	ఈ ఖాతాలో ముగింపు నిల్వను మిగులు లేదా లోటు అని రాస్తారు.
5. మూలధన లేదా రాబడి అంశాలు	ఈ ఖాతాలో మూలధన అంశాలు, రాబడి అంశాలు అన్నీ వ్రాస్తారు.	ఈ ఖాతాలో కేవలం రాబడి అంశాలను మాత్రమే వ్రాస్తారు.
6. సర్దుబాట్లు	ఈ ఖాతాను తయారు చేయునపుడు సర్దుబాట్లు చేయనవసరం లేదు	ఈ ఖాతాను తయారు చేయునపుడు తప్పనిసరిగా సర్దుబాట్లు చేయాలి
7. ముగింపు నిల్వ బదిలీ	ఈ ఖాతాలోని ముగింపు నిల్వను మరుసటి సంవత్సరపు వసూళ్లు చెల్లింపుల ఖాతాకు బదిలీ చేయబడుతుంది	ఈ ఖాతాలోని ముగింపు నిల్వ ఆస్తి అప్పుల పట్టీలోని మూలధన నిధి ఖాతాకు గాని సాధారణ నిధి ఖాతాకు గాని బదిలీ చేయబడుతుంది

17.3 పాఠ్యాంశ ప్రశ్నలు

1. 500 మంది సభ్యులు కలిగిన ఒక క్లబ్ ఒక్కొక్కరి నుండి రూ.100 చొప్పున చందాలు వసూలు చేస్తుంది.
  - i) ప్రస్తుత సంవత్సరానికి సంబంధించి గత సంవత్సరంలో రూ.1500లు వసూలైనాయి. ప్రస్తుత సంవత్సరంలో ఇంకా 20 మంది సభ్యుల నుండి వసూలు కాలేదు. ప్రస్తుత సంవత్సరంలో వసూలైన చందాల మొత్తాన్ని లెక్కించండి.
  - ii) ప్రస్తుత సంవత్సరంలో చెల్లించిన అద్దె రూ.11,000లు కాగా ఇంకా చెల్లించాల్సింది రూ.20,000 చెల్లించిన అద్దెలో గత సంవత్సరానికి చెందిన రూ.9000 లు కలిసి ఉంది. ఎంత మొత్తాన్ని ఈ సంవత్సరం అద్దెగా రాయవచ్చు.
2.
  - i) వసూళ్లు చెల్లింపుల ఖాతాలోని ముగింపు నిల్వను మరుసటి సంవత్సరపు వసూళ్లు చెల్లింపుల ఖాతాకు బదిలీ చేస్తారు. అయితే ఆదాయ వ్యయాల ఖాతాలోని ముగింపు నిల్వను ఎక్కడికి బదిలీ చేస్తారు.
  - ii) ఆదాయ వ్యయాల ఖాతా రాబడి వ్యయాలు, ఆదాయాల సంగ్రహం అయితే వసూళ్లు చెల్లింపుల ఖాతా ఏ ఖాతాకు సంగ్రహమో తెల్పండి?
  - iii) వసూళ్లు చెల్లింపుల ఖాతాలో ముగింపు నిల్వను నగదు లేదా బ్యాంకు నిల్వగా రాస్తారు. కాగా ఆదాయ వ్యయాల ఖాతాలోని ముగింపు నిల్వను ఏమని రాస్తారు.
  - iv) ఆదాయ వ్యయాల ఖాతాలో ప్రారంభపు నిల్వ ఉండదు. అయితే వసూళ్లు చెల్లింపుల ఖాతా ఏ నిల్వతో ప్రారంభమౌతుంది.

17.4 ఆస్తి అప్పుల పట్టీ తయారు చేయుట

వ్యాపారేతర సంస్థలు కూడా సంవత్సరం చివరిన ఆస్తి అప్పుల పట్టీని తయారు చేస్తాయి. సాధారణ వ్యాపార సంస్థలలో ఆస్తి అప్పుల పట్టీని, ఏ విధంగా తయారు చేస్తారో వ్యాపారేతర సంస్థలలో కూడా అదేవిధంగా ఆస్తి అప్పుల పట్టీని తయారు చేస్తారు. ఇది రెండు భాగాలుగా విభజింపబడి ఉంటుంది. ఎడమ వైపు అప్పులు మరియు మూలధన నిధిని కుడివైపున ఆస్తులను నమోదు చేస్తారు.

సంవత్సరం చివరిన సంస్థ యొక్క ఆర్థిక స్థిరత్వం, ఆర్థిక స్థితి మరియు సంస్థ సామర్థ్యము తెలుసుకోవడానికి వ్యాపారేతర సంస్థలు ఆస్తి అప్పుల పట్టీని తయారు చేస్తాయి.

ఆస్తి అప్పుల పట్టీ నమూనా కింది విధంగా ఉంటుంది.

ఆస్తి అప్పుల పట్టీ
.....తేదీ నాటి ..... వారి పుస్తకాలలో

అప్పులు	మొత్తము రూ.	ఆస్తులు	మొత్తం రూ.
చెల్లించవలసిన అద్దె	xxx	చేతిలో నగదు	xxxx
చెల్లించవలసిన జీతాలు	xxx	బ్యాంక్ లో నగదు	xxx
ముందుగా వచ్చిన చందాలు	xxx	ఫిక్స్ డిపాజిట్లు	xxx
భవన నిర్మాణ నిధి	xxx	రావలసిన చందాలు	xxx
మూలధన లేదా సాధారణ నిధి xxxxx		ఆటవస్తువులు	xxx
(+) జీవిత సభ్యత్వ రుసుము xx		పుస్తకాలు	xxx
(+) మిగులు xx	xxxx	ఫర్నిచర్	xxx
(లోటు అయితే తీసివేయాలి)		భవనాలు	xxx
	xxxxxx		xxxxxx

వ్యాపారేతర సంస్థలలో ఆదాయ వ్యయాల ఖాతా మరియు ఆస్తిఅప్పుల పట్టీని వసూళ్లు చెల్లింపుల ఖాతా మరియు అదనపు సమాచారం ఆధారంగా తయారు చేస్తారు. వ్యాపారేతర సంస్థలు ఆస్తి అప్పుల పట్టీని తయారు చేసేటప్పుడు కింది అంశాలను దృష్టిలో ఉంచుకోవాలి.

1. గత సంవత్సరపు ఆస్తి అప్పుల పట్టీలోని ఆస్తి విలువకు ప్రస్తుత సంవత్సరంలో చేసిన ఆస్తి కొనుగోలును కూడి, ఆస్తి, అమ్మకాలను తీసివేసి మిగిలిన ఆస్తి విలువ నుండి తరుగుదలను తీసివేసి సర్దుబాటైన ఆస్తి విలువను మాత్రమే ప్రస్తుత ఆస్తి అప్పుల పట్టీలో చూపాలి.
2. ప్రస్తుత సంవత్సరంలో ఏదైనా ఆస్తిని కొనుగోలు చేసినట్లు వసూళ్లు చెల్లింపుల ఖాతాలో చెల్లింపుల వైపు రాయబడి ఉంటే ఆ మొత్తాన్ని నేరుగా ఆస్తి అప్పుల పట్టీలో ఆస్తుల వైపున రాయాలి.
3. బయట వారి నుండి సేకరించిన రుణాలు వసూళ్లు చెల్లింపుల ఖాతాలో వసూళ్ల వైపున ఉంటాయి. ఈ రుణాలకు చేసిన చెల్లింపులు, వసూళ్లు చెల్లింపుల ఖాతాలో చెల్లింపుల వైపున ఉంటాయి. మొత్తం సేకరించిన రుణం నుండి చెల్లింపును తగ్గించి మిగిలిన రుణం మొత్తాన్ని ఆస్తి అప్పుల పట్టీలో అప్పుల వైపున రాయాలి. అదేవిధంగా ముందుగా చేసిన చెల్లింపుల నుండి సర్దుబాటైన మొత్తాన్ని తీసివేసి మిగిలిన మొత్తాన్ని ఆస్తుల వైపున రాయాలి.
4. చెల్లించవలసిన వ్యయాలను అప్పులవైపున, ముందుగా చెల్లించిన వ్యయాలను ఆస్తుల వైపున ఆస్తి అప్పుల పట్టీలో రాయాలి.
5. గత సంవత్సరపు ఆస్తి అప్పుల పట్టీలో ఉన్న అప్పులకు సంబంధించి చేసిన చెల్లింపులను తగ్గించి మిగిలిన అప్పుల మొత్తాన్ని ప్రస్తుత సంవత్సరపు ఆస్తి అప్పుల పట్టీలో అప్పుల వైపున రాయాలి.
6. వసూళ్లు చెల్లింపుల ఖాతాలో వసూళ్లవైపు కనిపించే ప్రత్యేక విరాళాలు అనగా భవన నిర్మాణానికి విరాళము, గ్రంథాలయ నిర్మాణానికి విరాళము లాంటివి ఆస్తి అప్పుల పట్టీలో ప్రత్యేక నిధిగా అప్పుల వైపున రాయాలి.
7. గత సంవత్సరపు ఆస్తి అప్పుల పట్టీలోని మూలధన నిధి లేదా సాధారణ నిధి మొత్తానికి ప్రస్తుత సంవత్సరపు మిగులు లేదా లోటును సర్దుబాటు చేస్తూ ప్రస్తుత సంవత్సరపు ఆస్తి అప్పుల పట్టీలో అప్పుల వైపున రాయాలి.

ప్రస్తుత సంవత్సరపు ఆదాయ వ్యయాల ఖాతా మరియు ఆస్తి అప్పుల పట్టీని తయారు చేయుటకు గత సంవత్సరపు ఆస్తి అప్పుల పట్టీ అవసరమెంతో ఉంది. మూలధన నిధి లేదా సాధారణ నిధి గత సంవత్సరపు ఆస్తి అప్పుల పట్టీ నుండి తీసుకోవాలి. అదేవిధంగా ఆస్తులు, అప్పులు గత సంవత్సరపు ఆస్తి అప్పుల పట్టీ నుండి తీసుకొని సర్దుబాట్లు చేసి ప్రస్తుత సంవత్సరపు ఆస్తి అప్పుల పట్టీ నుండి తీసుకొని సర్దుబాట్లు చేసి ప్రస్తుత సంవత్సరపు ఆస్తి అప్పుల పట్టీలో రాయాలి. కనుక అందుబాటులో ఉన్న సమాచారంతో ముందుగా గత సంవత్సరపు ఆస్తి అప్పుల పట్టీని వ్యాపారేతర సంస్థల పుస్తకాలలో తయారు చేయాలి. ఈ విధంగా తయారు చేసే ఆస్తి అప్పుల పట్టీని ప్రారంభ ఆస్తి అప్పుల పట్టీ అంటారు.

ఉదాహరణ-6

ఆల్గ్రీన్ ఎవర్గ్రీన్ అనే ఎన్.జి.ఓ. సంస్థ వివరాలు 31-12-2008న కింది విధంగా ఉన్నాయి. ఆ తేదీ నాటి వారి ఆస్తి అప్పుల పట్టీని తయారు చేయండి.

వివరాలు	మొత్తం రూ.
చేతిలో నగదు	1,400
బ్యాంక్‌లో నగదు	21,800
పుస్తకాలు	78,000
ఫర్నిచర్	16,000
కంప్యూటర్	24,000
రావలసిన చందాలు	2,600
ఫిక్స్డ్ డిపాజిట్లు	1,00,000
2009కి సంబంధించి వసూలైన చందాలు	3,800
చెల్లించవలసిన అద్దె	4,000
ప్రచార నిధి	35,000
భవన నిర్మాణ నిధి	80,000

జవాబు:

ఆల్గ్రీన్ ఎవర్గ్రీన్ వారి ఆస్తి అప్పుల పట్టీ 31-12-2008 నాటికి

అప్పులు	మొత్తము రూ.	ఆస్తులు	మొత్తం రూ.
ముందుగా వచ్చిన చందాలు	3,800	చేతిలో నగదు	1,400
చెల్లించివలసిన అద్దె	4,000	బ్యాంక్‌లో నగదు	21,800
ప్రచార నిధి	35,000	రావలసిన చందాలు	2,600
భవన నిర్మాణ నిధి	80,000	పుస్తకాలు	78,000
మూలధన నిధి (కనుగొన్న నిల్వ)	1,21,000	ఫర్నిచర్	16,000
		కంప్యూటర్	24,000
		ఫిక్స్డ్ డిపాజిట్	1,00,000
	2,43,800		2,43,800

పాఠ్యాంశ ప్రశ్నలు 17.4

కింది ప్రశ్నలకు సమాధానములు వ్రాయుము.

1. ఏ ఆస్తులకు ఆస్తి అప్పుల పట్టీలో చూపడానికి ముందు సర్దుబాట్లు చేయాలి?
2. వసూళ్లు చెల్లింపుల ఖాతాలో వసూళ్ల వైపున ఉన్న అప్పు మొత్తాన్ని ఆస్తి అప్పుల పట్టీలో ఎటువైపున చూపాలి.
3. గత సంవత్సరపు మూలధన నిధికి ప్రస్తుత సంవత్సరపు ఆస్తి అప్పుల పట్టీలో చేసే సర్దుబాటు అంశాలు ఏవి?
4. గత సంవత్సరపు ఆస్తి అప్పుల పట్టీలోని అప్పు మొత్తాన్ని ప్రస్తుత సంవత్సరపు ఆస్తి అప్పుల పట్టీలో ఎంత మొత్తంగా రాయాలి.

మీరు ఏమి నేర్చుకున్నారు

- ★ ఆదాయ వ్యయాల ఖాతా లాభ నష్టాల ఖాతా లాంటిది. ఇది ఒక నిర్ణీత కాలానికి సంబంధించి వ్యాపారేతర సంస్థ యొక్క ఆదాయాలు, వ్యయాలను తెలియజేస్తుంది.
- ★ ఆదాయ వ్యయాల ఖాతాను వ్యాపారేతర సంస్థలలో జరిగిన ఆర్థిక వ్యవహారాల వలన వచ్చిన మిగులును లేదా లోటును తెలుసుకోవడానికి తయారు చేస్తారు.
- ★ ఆదాయ వ్యయాల ఖాతాలో రాబడి వ్యయాలు అనగా జీతాలు, పోస్టేజి, స్టేషనరీ, గౌరవ వేతనం, తరుగుదల అదేవిధంగా రాబడి ఆదాయాలు, చందాలు, ప్రవేశ రుసుము లాంటివి రాయబడతాయి.
- ★ చెల్లించవలసిన మరియు ముందుగా చెల్లించిన అంశాలు ఆదాయ వ్యవహారాల నుండి సర్దుబాటు చేసి ఆదాయ వ్యయాల ఖాతాలో రాయాలి.
- ★ వసూళ్లు చెల్లింపుల ఖాతా మరియు ఆదాయ వ్యయాల ఖాతా రెండింటి మధ్య తేడాలను లక్షణం, అంశాల రాసే వైపు, ప్రారంభ నిల్వ, ముగింపు నిల్వ, మూలధన మరియు రాబడి అంశాలు, సర్దుబాట్లు, ముగింపు నిల్వ బదిలీ మొదలైన అంశాల ఆధారంగా వివరించవచ్చు.
- ★ వ్యాపారేతర సంస్థలు కూడా సంవత్సరం చివరన ఆస్తి అప్పుల పట్టీని తయారు చేస్తాయి. సంస్థ కున్న ఆస్తులు, అప్పులు ఈ పట్టీలో కుడివైపున ఆస్తులు, ఎడమ వైపున అప్పులు రాయాలి. ప్రస్తుత సంవత్సరం చివరిన ఆస్తి అప్పుల పట్టీని తయారు చేయుటకు ముందు ప్రారంభ ఆస్తి అప్పుల పట్టీని అనగా గత సంవత్సరపు ముగింపు ఆస్తి అప్పుల పట్టీని తయారు చేయాలి.

పాఠాంత ప్రశ్నలు

1. ఆదాయ వ్యయాల ఖాతా అనగా?
2. ఆదాయ వ్యయాల ఖాతా తయారు చేయు ఉద్దేశ్యాలు ఏవి?
3. వ్యాపారేతర సంస్థలలో తయారు చేసే ఆదాయ వ్యయాల ఖాతాలో రాసే వివిధ రకాల ఆదాయాలను, వ్యయాలను పేర్కొనుము.
4. ఆదాయ వ్యయాల ఖాతా తయారు చేయునపుడు తప్పనిసరిగా గుర్తుంచుకోవాల్సిన అంశాలు.
5. కింది అంశాలలో వసూళ్లు చెల్లింపుల ఖాతా మరియు ఆదాయ వ్యయాల ఖాతాకు తేడాలు వ్రాయుము.
  - a) లక్షణాలు
  - b) సర్దుబాట్లు
  - c) వ్యవహారాల నమోదు చేసే వైపు
  - d) ముగింపు నిల్వ బదిలీ

6. కింది సమాచారం ఆధారంగా వసూళ్లు చెల్లింపుల ఖాతాను తయారు చేయుము.

వివరాలు	మొత్తం రూ.
చేతిలో నగదు (1-1-2009)	3,600
బ్యాంక్‌లో నగదు (1-1-2009)	10,000
చందాలు	6,000
ప్రవేశ రుసుము	1,000
శ్రామికులకు వేతనాలు	800
గుమాస్తాలకు చెల్లించిన జీతాలు	3,000
విద్యుత్	1,500
ప్రయాణపు ఖర్చులు	600
సెక్రటరీకి గౌరవ వేతనం	1,200
ముద్రణ, స్టేషనరీ	500
బ్యాంక్ ఫిక్స్డ్ డిపాజిట్	10,000

7. కింది సమాచారంతో ఆదాయ వ్యయాల ఖాతాలో రాసే చందాలు మొత్తాన్ని లెక్కింపుము.

2006 సంవత్సరానికి వసూలైన చందాలు	రూ. 10,000
2005 కు రావలసిన చందాలు	రూ. 2,000
2005లో వసూలైన 2006వ సంవత్సరపు చందాలు	రూ. 400
2007వ సంవత్సరానికి చెందిన చందాలు 2006లో ముందుగా వసూలైనవి	రూ. 600
2006వ సంవత్సరానికి రావలసిన చందాలు	రూ. 1,000

8. కింది అంశాలను ఆదాయ వ్యయాల ఖాతాలో ఏ విధంగా వ్రాయలి.

- ప్రస్తుత సంవత్సరంలో చెల్లించిన అద్దె రూ. 6,000
- ప్రస్తుత సంవత్సరానికి ఇంకా చెల్లించవలసిన అద్దె రూ. 800
- ప్రస్తుత సంవత్సరానికి గాను గత సంవత్సరంలో చెల్లించిన అద్దె రూ. 600
- గత సంవత్సరంలో చెల్లించవలసిన అద్దె, ప్రస్తుత సంవత్సరంలో చెల్లించినది రూ. 2,000
- మరుసటి సంవత్సరానికి గాను ప్రస్తుత సంవత్సరంలో ముందుగా చెల్లించిన అద్దె రూ. 1,600

9. బ్లా స్టార్ క్లబ్ వారి కింది వసూళ్లు చెల్లింపుల ఖాతా మరియు అదనపు సమాచారం ఆధారంగా సంవత్సరాంతంన ఉన్న ఆదాయ వ్యయాల ఖాతాను, ఆస్తి అప్పుల పట్టీని తయారు చేయుము.

బులాస్టార్ క్లబ్ వారి వసూళ్లు చెల్లింపుల ఖాతా

31-12-2009 నాటికి

Dr

Cr

వసూళ్లు	మొత్తము రూ.	చెల్లింపులు	మొత్తం రూ.
To తెచ్చిన నిల్వ	1,500	By విద్యుత్ ఖర్చులు	1,500
To చందాలు	2008- 500	By సాధారణ ఖర్చులు	1,250
	2009- 8,000	By సెక్రటరీ గౌరవ వేతనం	1,250
	2010- 450	By పుస్తకాలు	2,250
To పాత పత్రికల అమ్మకం	250	By పత్రికలు	500
To పాత ఫర్నిచర్ అమ్మకం	200	By ఫర్నిచర్ కొనుగోలు	1,000
(పుస్తకపు విలువ రూ.300)		By 5% బ్యాంక్ డిపాజిట్లు	4,000
To వసూలైన అద్దె	1,750	(1-1-2009)	
To వినోదాల వల్ల వసూలు	1,500	By తేల్చిన నిల్వ	2,400
	14,150		14,150

అదనపు సమాచారం

1. క్లబ్ సభ్యుల సంఖ్య 160. ఒక్కొక్కరి సాంవత్సరిక చందా రూ. 100
2. 31-12-2008 నాటికి రావలసిన చందాలు రూ. 1350
3. 31-12-2009 నాటికి చెల్లించవలసిన సాధారణ ఖర్చులు రూ.50
4. 1-1-2009 నాటికి సంస్థకున్న ఆస్తులు, భవనాలు రూ. 40000 ఫర్నిచర్ రూ. 2000, మరియు పుస్తకాలు రూ. 6000
10. కింది వ్యవహారాలను ఆదాయ వ్యయాల ఖాతాలో ఏ విధంగా చూపిస్తారు.
  - i) ప్రస్తుత సంవత్సరానికి చెల్లించిన అద్దె రూ.1000
  - ii) ప్రస్తుత సంవత్సరానికి ఇంకా చెల్లించవలసిన అద్దె రూ.200
  - iii) ప్రస్తుత సంవత్సరానికి గాను గత సంవత్సరంలో చెల్లించిన అద్దె రూ.300
  - iv) ప్రస్తుత సంవత్సరంలో చెల్లించిన గత సంవత్సరంలో చెల్లించవలసిన అద్దె రూ.500
  - v) ప్రస్తుత సంవత్సరంలో ముందుగా చెల్లించిన మరుసటి సంవత్సరపు అద్దె రూ. 400
11. కింద ఇచ్చిన వసూళ్లు చెల్లింపుల ఖాతా మరియు అదనపు సమాచారం ఆధారంగా ఆదాయ వ్యయాల ఖాతా మరియు ఆస్తి అప్పుల పట్టిని సోఫ్ట్ క్లబ్ వారి పుస్తకాలలో తయారు చేయండి.

స్పెషియల్ క్లబ్ వారి పుస్తకాలలో వసూళ్లు చెల్లింపుల ఖాతా

31-12-2009తో అంతమయ్యే సంవత్సరానికి

Dr

Cr

వసూళ్లు	మొత్తము రూ.	చెల్లింపులు	మొత్తం రూ.
To తెచ్చిన నిల్వ	5,100	By ఆట పరికరాలు కొనుగోలు	5,000
To చందాలు		By విద్యుత్	1,500
2008 800		By సాధారణ ఖర్చులు	2,250
2009 3000		By సెక్రటరీ గౌరవ వేతనం	3,250
2010 1250	5,050	By పుస్తకాలు	4,250
To వార్తాపత్రికల అమ్మకం	250	By వార్తాపత్రికలు	600
To జీవిత సభ్యత్వ రుసుము	6,000	By ఫర్నిచర్ కొనుగోలు	4,000
To పాత ఫర్నిచర్ అమ్మకం	400	By 8% ఫిక్స్డ్ డిపాజిట్లు	10,000
(పుస్తకపు విలువ రూ.600)		(30-6-2009)	
To వసూలైన అద్దె	2,750	By తేల్చిన నిల్వ	2,200
To ప్రభుత్వ గ్రాంట్లు	10,000		
To వినోదాల వల్ల వసూలు	3,500		
	33,050		33,050

అదనపు సమాచారం

- క్లబ్ సభ్యుల సంఖ్య 100. ఒక్కొక్కరి సాంవత్సరిక చందా రూ.100
- 31-12-2009 నాటికి చెల్లించవలసిన సాధారణ ఖర్చులు రూ.250
- 1-1-2009 నాటి క్లబ్ ఆస్తులు-భవనాలు రూ.10,000, ఫర్నిచర్ రూ.12,000 మరియు పుస్తకాలు రూ.6,000
- 1-1-2009 నాటి ఆట పరికరాల విలువ రూ.2400, 31-12-2009 నాటి పరికరాల విలువ రూ.3600లు
- ఫర్నిచర్ పై అనుమతించే తరుగుదల 5%

పాఠ్యాంశ ప్రశ్నలకు జవాబులు

17.1 పాఠ్యాంశ ప్రశ్నలకు జవాబులు

- I. ఆదాయం = ప్రభుత్వ గ్రాంట్లు, పాత పత్రికల అమ్మకం, చందాలు, లాకర్ల అద్దె వ్యయాలు = గౌరవ వేతనం, బీమా ప్రీమియం

- II. i) ✗ ii) ✗ iii) ✓ iv) ✓ v) ✗

17.2 పాఠ్యాంశ ప్రశ్నలకు జవాబులు

- i) వ్యయం (డెబిట్) ii) లోటు
iii) క్రెడిట్ iv) వసూలు (డెబిట్)

17.3 పాఠ్యాంశ ప్రశ్నలకు జవాబులు

1. i) 46,500 ii) 12,000
2. i) మూలధన నిధి లేదా సాధారణ నిధి ii) నగదు పుస్తకం
iii) మిగులు లేదా లోటు iv) ప్రారంభపు నగదు/బ్యాంకు నిల్వ

17.4 పాఠ్యాంశం ప్రశ్నలకు జవాబులు

1. కొనుగోలు, అమ్మకాలు, తరుగుదల మొదలైనవి.
2. అప్పుల వైపు
3. మిగులు లేదా లోటును సర్దుబాటు చేయాలి
4. నికర నిల్వ మొత్తాన్ని రాయాలి.

పాఠాంత ప్రశ్నలకు సమాధానములు

6. ముగింపు చేతిలో నగదు రూ.3000
7. చందాలు రూ. 8800
8. అద్దెగా రాయవలసిన మొత్తం రూ.3800
9. మిగులు రూ.15050, ప్రారంభ మూలధన నిధి రూ.50850, ఆస్తి అప్పుల పట్టీ సమానత రూ.64400
10. అద్దెగా రాయవలసిన మొత్తం రూ.600
11. మిగులు రూ.14,250, ప్రారంభ మూలధన నిధి రూ.36,300
ఆస్తి అప్పుల పట్టీ సమానత రూ.58,050

సాధన ప్రశ్నలు (మాడ్యూల్-3)

1. వ్యాపార సంస్థలు, వ్యాపారేతర సంస్థల అర్థాన్ని వివరించండి.
2. కింది పదాలను వివరించండి.
1) ప్రేత రుసుము 2) విరాళాలు
3) చెల్లించిన గౌరవ వేతనం
3. వ్యాపారేతర సంస్థల లక్షణాలను రాయండి.
4. ఆస్తి అప్పుల పట్టీ అనగానేమి వివరించి స్థిరత్వ క్రమంలో ఆస్తి అప్పుల పట్టీ నమూనాను రాయండి.
5. మూలధన వ్యయం, రాబడి వ్యయాల మధ్య తేడాలను రాయండి.
6. 31-12-2009తో అంతమయ్యే సంవత్సరానికి కింది సమాచారం ఆధారంగా అమ్మిన వస్తువుల వ్యయాన్ని లెక్కించండి.

ప్రారంభ సరుకు	10,700	జీతాలు	8,000
కొనుగోళ్లు	75,600	చెల్లించిన అద్దె	4,000
వేతనాలు	15,400	ముగింపు సరుకు	7600
కొనుగోలు రవాణా	2,500		
విద్యుత్, ఇంధనం	4,000		

7. కింది అంకణా ఆధారంగా 31-12-2009తో అంతమయ్యే సంవత్సరానికి వర్తకపు లాభనష్టాల ఖాతా మరియు అదే తేదీ నాటి ఆస్తి అప్పుల పట్టిని తయారు చేయండి.

అంకణా

డెబిట్ వివరాలు	మొత్తము రూ.	క్రెడిట్ వివరాలు	మొత్తం రూ.
సొంత వాడకాలు	20,000	మూలధనం	2,00,000
భవనాలు	1,50,000	రుణదాతలు	70,000
ప్లాంటు యంత్రాలు	70,000	అమ్మకాలు	2,40,000
1-1-2009 నాటి సరుకు	14,000	రాని బాకీల నిధి	1,500
కొనుగోళ్లు	1,70,000	డిస్కౌంట్	1,000
వివిధ రుణగ్రస్తలు	55,000	కమీషన్	3,000
అమ్మకాల వాపస్లు	2,000	అప్పు	90,000
అమ్మకాల రవాణా	5,000	కొనుగోలు వాపస్లు	500
వేతనాలు	16,000		
పెట్టుబడులు	65,000		
ఫర్నిచర్	15,000		
చిల్లర ఖర్చులు	2,000		
రాని బాకీలు	1,000		
పోస్టేజి	500		
భీమా ప్రీమియం	7,000		
ఆడిట్ ఫీజు	2,000		
వర్తక ఖర్చులు	500		
చేతిలో నగదు	11,000		
	6,06,000		6,06,000

సర్దుబాట్లు:

1. డిసెంబర్-31, 2009 నాటి సరుకు నిల్వ రూ.27,500
  2. రానిబాకీలు రూ.2000 రద్దు చేసి రాని మరియు సంశయాత్మక బాకీలనిధిని 5%తో రుణగ్రస్తలపై ఏర్పాటు చేయండి.
  3. భవనాలపై 5%, ప్లాంటు యంత్రాలపై 3% తరుగుదల ఏర్పరచండి.
  4. ముందుగా చెల్లించిన భీమా ప్రీమియం రూ.1000 మరియు ముందుగా వచ్చిన కమీషన్ రూ.1500
8. త్రిస్టార్ సోఫ్ట్వేర్ క్లబ్ వారి సభ్యుల సంఖ్య 600లు. ఒక్కొక్కరి నుండి రావలసిన సాంవత్సరిక చందా రూ.200. 2009 సంవత్సరంలో వసూలైన చందాలు కింది విధంగా ఉన్నాయి.
2008 సంవత్సరానికి రూ.	3,000
2009 సంవత్సరానికి రూ.	1,06,000
2010 సంవత్సరానికి రూ.	1,000
	<u>1,10,000</u>

31-12-2009 నాటికి ఇంకా రావలసిన చందాలు రూ.4000. 2009కి గాను 2008లో వసూలైన చందాలు రూ.5000. డిసెంబర్ 31, 2009తో అంతమయ్యే సంవత్సరానికి గాను ఆదాయ వ్యయాల ఖాతాలో వ్రాసే చందాల మొత్తాన్ని లెక్కించండి.

9. కింది వివరాలతో డిసెంబర్-31, 2009తో అంతమయ్యే సంవత్సరానికి ఆదాయ వ్యయాల ఖాతాలో రాసే వినియోగించిన మందుల ఖర్చును ఎంతమొత్తాన్ని రాయాలో లెక్కించండి.

రూ.

జనవరి-1, 2009 నాటి మందుల నిల్వ	12,700
జనవరి-1, 2009 నాటి మందులపై రుణదాతల నిల్వ	6,000
2009 సంవత్సరంలో మందులకు చెల్లించినది	46,700
డిసెంబర్-31, 2009 నాటి మందుల నిల్వ	9,300
డిసెంబర్-31 నాటి మందుల నిల్వపై రుణదాతల నిల్వ	8,000
డిసెంబర్-31, 2008న ముందుగా మందులకు చెల్లించినది	6,000

10. డిసెంబర్-31, 2009తో అంతమయ్యే సంవత్సరానికి మహిళా కళ్యాణ క్లబ్ వారి కింది వసూళ్లు చెల్లింపుల ఖాతా మరియు అదనపు సమాచారం ఆధారంతో ఆదాయ వ్యయాల ఖాతాను, ప్రారంభ ఆస్తి అప్పుల పట్టీని ముగింపు ఆస్తి అప్పుల పట్టీని తయారు చేయండి.

31-12-2009 నాటి వసూళ్లు చెల్లింపుల ఖాతా

Dr

Cr

వసూళ్లు	మొత్తము రూ.	చెల్లింపులు	మొత్తం రూ.
To తెచ్చిన నిల్వ		By జీతాలు	12,000
నగదు	7,000	By అద్దె	14,000
బ్యాంకు	27,100	By వార్తా పత్రికలు	2,000
To చందాలు		By టెలిఫోన్ ఛార్జీలు	3,000
2008 3000		By పోస్టేజి	700
2009 72000		By సాధారణ ఖర్చులు	16,000
2010 2000	77,000	By పుస్తకాలు	27,000
To వార్తాపత్రికల అమ్మకం	700	By ఫర్నిచర్	22,000
To లాకర్ల నుండి అద్దె	2,600	By 10% ఫిక్స్డ్ డిపాజిట్లు (31-12-2009)	20,000
To వినోదాల వలన లాభం	6,000		
To వడ్డీ	300	By తేల్చిన నిల్వ	
		నగదు	7,000
		బ్యాంకు	11,400
	1,20,700		1,20,700

1.	31-12-2008 నాటికి రావలసిన చందాలు రూ. 5,000
	31-12-2009 నాటికి రావలసిన చందాలు రూ. 2,500
 2.	 డిసెంబర్-31, 2009న ముందుగా వసూలైన లాకప్స్-అద్దే రూ.200 మరియు చెల్లించవలసిన అద్దే రూ.2000
3.	జనవరి-1, 2009 నాటి క్లాష్ ఆస్తులు ఫర్నిచర్ రూ. 7,000 భవనాలు రూ. 40,000 పుస్తకాలు రూ. 10,000
4.	పుస్తకాలపై 10%, భవనాలపై 5%, ఫర్నిచర్‌పై 15% తరుగుదల రాయండి.